

บทที่ ๕

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในชุมชนราชธานีโสภ

นับจากปี พ.ศ.๒๕๑๓ ซึ่งเป็นปีอุปสมบทของสมเด็จพระโพธิธิราช จนถึงปัจจุบัน ชาวอโสภได้พัฒนาตนเองทั้งในด้านจำนวนผู้ปฏิบัติธรรมและคุณภาพการปฏิบัติธรรม มีการรวมกลุ่มญาติธรรมในจังหวัดต่าง ๆ รวม ๕๔ กลุ่ม และเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๑ ได้มีการจัดตั้งเครือข่ายชุมชนชาวอโสภขึ้น ทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางรวมศูนย์ข้อมูลทุกด้านของกลุ่มและชุมชนชาวอโสภ ในจำนวน ๕๔ กลุ่ม นั้น มีอยู่ ๕ กลุ่มที่รวมตัวกันก่อตั้งพุทธสถานและชุมชนขึ้น คือ

๑. ชุมชนสันตอโสภ กรุงเทพมหานคร
๒. ชุมชนปฐมอโสภ จังหวัดนครปฐม
๓. ชุมชนสาธิตอโสภ จังหวัดนครสวรรค์
๔. ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ จังหวัดเชียงใหม่
๕. ชุมชนทักษิณอโสภ จังหวัดศรีง
๖. ชุมชนหินผาฟ้า น้ำ จังหวัดชัยภูมิ
๗. ชุมชนศิระระอโสภ จังหวัดศรีสะเกษ
๘. ชุมชนสิมาอโสภ จังหวัดนครราชสีมา
๙. ชุมชนราชธานีอโสภ จังหวัดอุบลราชธานี

ชุมชนราชธานีอโสภมีความสำคัญต่อพัฒนาการของชาวอโสภในแง่ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับชาวอโสภ โดยจัดตั้งสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๕ เนื่องจากชุมชนราชธานีอโสภดำเนินงานสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตสอดคล้องกับวิถีชุมชนในการศึกษาการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในชุมชนราชธานีอโสภ จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงสภาพสังคมของชุมชนราชธานีอโสภก่อนเป็นเบื้องต้น

ชุมชนราชธานีอโสภ

ชุมชนราชธานีอโสภ ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๑๐ ตำบลบึงใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร พื้นที่ทางฝั่งเหนือติดกับแม่น้ำมูล อีกฝั่งแม่น้ำมูลเป็นหมู่บ้านคงเจริญ ตำบลปทุม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ทิศตะวันออก ติดต่อกับหมู่บ้านคำกลางใหม่ ทิศใต้ติดต่อกับหมู่บ้านกุดระงุม ทิศตะวันตก ติดต่อกับหมู่บ้านท่ากกเสียว สภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่มมีลักษณะเหมือนอยู่ก้นกระทะและเป็นดินตาม คือ ฤดูน้ำมากบางปี น้ำท่วม ส่วนฤดูหนาวและฤดูร้อนสามารถเพาะปลูกพืชผัก และไม้ล้มลุกได้ ผืนดินระหว่างหมู่บ้าน จนจรดแม่น้ำมูล มีลักษณะคล้ายคลื่น มีพื้นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ ขนานกับแม่น้ำมูล ส่วนที่เป็นสันคลื่นจะเป็นป่า ปกคลุมด้วยไม้พุ่มและไม้เลื้อย ส่วนที่เป็นท้องคลื่น จะเป็นบึง เป็นคลองน้ำธรรมชาติ เรียกว่า

บุงใหม่น้อย บางบุงมีน้ำจืดตลอดปี บางบุงไม่มีน้ำจืด ริมแม่น้ำมูลเป็นป่าละเมาะ ป่าไม้ทาม ต้นไม้
 ริมมูล เช่น ต้นตะแบกน้ำ กระโดนน้ำ ฯลฯ และไม้น้ำ เช่น สายบัว ผักบุง ผักคะแยง ฯลฯ
 ถัดจากริมน้ำมูลเข้าไป เป็นพื้นที่ชุมชนซึ่งแบ่งเป็น ๔ เขต คือ เขตพุทธสถาน เขตชุมชน เขตกสิกรรม
 และเขตอุตสาหกรรม

เขตพุทธสถานเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของสมณะ สิกขมาตุ และคนวัด ประกอบด้วยสถานที่
 ต่าง ๆ ดังนี้

๑. โบสถ์ (แพริมมูล) ใช้เป็นที่ทำสังฆกรรมของหมู่สมณะ
๒. เสือนเพิงกัน ใช้เป็นที่อบรมสวดมนต์ ทำวัตร เข้า-เย็น ศาลาฉันอาหาร และ
 ที่ประชุมสมาชิกชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ปัจจุบันย้ายไปทำที่เสือนศูนย์บุญ ยกเว้นกรณีที่เสือนศูนย์
 ไม่ว่าง จึงกลับมาใช้สถานที่เสือนเพิงกันนี้
 ๑. เสือนโสเหล่ เป็นเรือนปฏิสังขาร แจกหนังสือ สนทนาธรรม บริการผู้มาเยือน
 ๔. เสือนศูนย์บุญ (ศูนย์ฝึกอบรมเกษตรกร) ชั้นล่างเป็นสถานที่ฝึกอบรม ศาลา
 ฉันอาหาร และที่ประชุมสมาชิกชุมชน ชั้นสองเป็นสำนักงานธุรการของชุมชน ชั้นสามเป็น
 ห้องสมุดและห้องเรียน โรงเรียนสามมาสิขาราชธานีอโศก ชั้นสี่เป็นที่พักนักเรียนชาย
 ๕. กุฏิและเรือที่พักสมณะ
 ๖. เรือที่พักสิกขมาตุ
 ๗. เรือที่พักคนวัดหญิง

เขตชุมชน ประกอบด้วยบ้านเรือนของสมาชิกชุมชน ซึ่งปัจจุบันมี ๑๒๑ หลังคาเรือนและ
 สถานที่ต่าง ๆ ดังนี้

๑. ศูนย์สุขภาพ เป็นสถานบริการพื้นฐานด้านสุขภาพทั้งแผนปัจจุบันและแผนไทย
 ให้คำแนะนำด้านสุขภาพแก่สมาชิกชุมชน และเอื้อเพื่อชาวบ้านใกล้เคียง
๒. โรงครัวกลาง เป็นสถานที่ประกอบอาหารส่วนกลางของชุมชน
๓. ห้านปันบุญ เป็นร้านค้าจำหน่ายสินค้าที่ผลิตในชุมชนและจากเครือข่ายชุมชน
 ชาวอโศก
 ๔. ห้องเครื่องมือ เป็นที่เก็บอุปกรณ์เครื่องใช้และเครื่องมือช่าง
 ๕. โรงช่าง ใช้เป็นที่ซ่อมรถทุกชนิดที่ใช้ในชุมชน
 ๖. โรงแยกขยะ เป็นจุดรวมขยะทั้งหมดจากชุมชน เพื่อแบ่งประเภทและจัดสรร
 ไปใช้ประโยชน์ เช่น กระจาย ขวด และสิ่งอื่น ๆ ที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ก็จะนำไปจำหน่าย
 เศษอาหารนำไปทำปุ๋ย เป็นต้น
๗. ศูนย์ปฏิบัติการ I-M-O (Indigenous Micro-organism) ศึกษาการเพาะ
 เชื้อจุลินทรีย์และใช้ประโยชน์จากน้ำหมักชีวภาพเพื่องานกสิกรรมธรรมชาติ

เขตกิจกรรม ในชุมชนมีพื้นที่เพาะปลูกพืชผักสวนครัวประมาณ ๒๐ ไร่ และได้ขยับขยายไปทำไร่นาสวนผสม ปลูกพืชสมุนไพร ไม้ป่า ผลไม้ และ ไม้ล้มลุก ในสองหมู่บ้านที่น้ำท่วมไม่ถึง คือ “สวนวังไพร” ในพื้นที่ประมาณ ๑๐ ไร่ ที่บ้านคำกลาง และ “สวนวัยพลัง” ในพื้นที่ประมาณ ๒๐ ไร่ ที่บ้านวังแกสูง ซึ่งอยู่ถัดจากหมู่บ้านคำกลาง ส่วนการทำนานั้น ชุมชนราชธานี โศกใช้พื้นที่ประมาณ ๒๐ ไร่ของญาติธรรมที่บ้านหนองหว้า อำเภอเมือง อุบลราชธานี

เขตอุตสาหกรรมราชธานีโศก เป็นแหล่งสัมมาอาชีพที่มุ่งสร้างสรรผลิตภัณฑ์เพื่อบริการประชาชน ตามหลักการค่านุญนิยม ๔ ข้อ คือ ๑. จะต้องเป็นของดี ๒. ราคาถูก ๓. ซื่อสัตย์ ๔. มีน้ำใจ เขตอุตสาหกรรมประกอบด้วยสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้

๑. โรงสีข้าวกล้อง ไม้ขัดขาว เพื่อรักษาคุณค่าอาหาร
๒. ตลาดกลางผลผลิตทางการเกษตร เป็นแหล่งซื้อข้าวเปลือก และพืชผลอื่นๆ
๓. ฐานข้าวโจ๊กแปรรูปข้าวกล้อง ผลิตอาหารแปรรูปจากข้าวกล้องเพื่อสุขภาพ และเก็บไว้ได้นาน
๔. โรงแปรรูปสมุนไพร ผลิตแปรรูปสมุนไพรผสมสมุนไพรตามธรรมชาติชนิดต่างๆ
๕. โรงเย็บจักรอุตสาหกรรม คัดเย็บเสื้อผ้าบริการสมาชิกชุมชนและจำหน่าย
๖. หม่องค้ำผง แปรรูปสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพในรูปแบบต่างๆ เช่น เครื่องขงชิงผง มะตูมผง ใบเตยผง แก้วฮวยผง ดอกคำฝอยผง ชาสมุนไพร และสมุนไพรแคปซูล เช่น ทองพันชั่ง ฟ้าทะลายโจร หล้าหนวดแมว ดอกหญ้าขาว ขมิ้นชัน ชาใบหม่อน ฯลฯ
๗. โรงเพาะเห็ด ผลิตเห็ดตั้งแต่เริ่มต้นทำก้อนเห็ดและดูแลจนเห็ดเปิดดอก
๘. โรงแปรรูปถั่ว ผลิตอาหารที่ทำจากถั่ว เช่น เต้าหู้ เต้าเจี้ยว ซีอิ๊ว กะปิ

ผลผลิตเหล่านี้ผลิตขึ้นเพื่อบริโภคในชุมชนและจำหน่ายสร้างรายได้เข้าชุมชนทดแทนผลผลิตทางการเกษตรที่ขาดไประหว่างน้ำท่วม เนื่องจากสภาพพื้นที่ชุมชนราชธานีโศกเป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำมูล ต้องประสบภัยน้ำท่วมเป็นประจำ ทำให้ไม่อาจเพาะปลูกพืชยืนต้นและทำกิจกรรมต่อเนื่องระยะยาวได้ นอกจากจะต้องเสียเวลาช่วงที่น้ำท่วมนาน ๑-๓ เดือนทุกปี หรือเว้นปีบ้างแล้ว หลังน้ำลดยังจะต้องใช้เวลาฟื้นฟูพื้นที่เพาะปลูกที่เสียหายจากน้ำท่วมขึ้นใหม่อีก ด้วยเหตุนี้ชุมชนราชธานีโศกจึงจำเป็นต้องแสวงหาพื้นที่อื่นสำหรับทำกิจกรรมทดแทนพื้นที่ที่น้ำท่วม ขณะเดียวกันก็ประกอบอาชีพอื่นเพิ่มขึ้นด้วย ดังจะได้กล่าวถึงในประเด็นที่ ๒ การงานอาชีพ ต่อเนื่องจากประวัติชุมชน

๑. ประวัติชุมชน

ปี พ.ศ.๒๕๑๕ นางสาวหนึ่งฟ้า นาวาบุญนิยม ได้บริจาคที่ดินประมาณ ๑๐๐ ไร่ และพลตรีจำลอง ศรีเมือง ซื้อที่ดินในพื้นที่ดังกล่าวประมาณ ๑๑ ไร่ บริจาคให้กองทัพธรรมมูลนิธิ ต่อมามีการ

ซื้อที่ดินเพิ่มขึ้นอีกประมาณ ๓๔ ไร่ ให้กองทัพธรรมมูลนิธิ ปี พ.ศ.๒๕๓๖ จึงได้เริ่มต้นพัฒนาที่ดิน และปี พ.ศ.๒๕๓๗ ก็ได้ซื้อที่ดินเพิ่มเติมประมาณ ๘๐ ไร่ เป็นที่ดินจัดสรรสำหรับก่อสร้าง บ้านเรือนประมาณ ๕๐ ไร่ โดยผู้ที่ประสงค์จะสร้างบ้านเรือนต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของมูลนิธิ กล่าวคือ ไม่ใช้ปูนซีเมนต์ และไม่ใช้ไฟฟ้า อีกทั้งยังไม่มีสิทธิอำนาจในที่ดินเป็นส่วนตน คงให้ มูลนิธิถือสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด การขายต่อ การโอนสิทธิ์ หรือการให้เช่าบ้านต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการชุมชน ซึ่งมีข้อกำหนดพื้นฐานสำหรับคุณสมบัติของผู้ที่สร้าง บ้านเรือนและอยู่อาศัยในชุมชน ได้คือ จะต้องถือศีล ๕ ละอบายมุข และรับประทานอาหารมังสวิวัติ

การขยายและการพัฒนาพื้นที่ยังดำเนินต่อเนื่องมาจนแม้ปัจจุบัน โดยเฉพาะพื้นที่เพาะปลูก และอาคารสถานที่ใช้ประโยชน์และประกอบกิจการของส่วนกลาง ได้แก่ เฮือนศูนย์ ซึ่งเป็นอาคาร ๔ ชั้น ใช้เป็นศาลาพักรวมและรับประทานอาหารร่วมกัน สำนักงานของทุกหน่วยงานของชุมชน ห้องสมุด ห้องจักร และที่พักอาศัย เฮือนโศกเหล่า เป็นเรือนไม้สองชั้น ใช้เป็นที่พักสำหรับสมณะ อาหาร ศูนย์สุขภาพชุมชน เป็นที่พักและจัดอาหารสำหรับผู้ป่วย โรงครัว ห้องเครื่องมือ ร้านค้า ของชุมชนชื่อว่า “ห่านบินบุญ” โรงสี โรงแหมพู โรงเต้าหู้ พื้นที่เพาะปลูก บ้านพักส่วนกลาง และ เนื่องจากต้องประสบภัยน้ำท่วมบ่อยครั้ง จึงมีการนำเรือจำนวนมากเข้ามาใช้เป็นโบสถ์ ที่พักสมณะ ที่พักสิกขมาตุ ที่พักคนวัด รวมทั้งยังมีโครงการพัฒนาเรือเป็นร้านค้าด้วย

ปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ชุมชนขออนุมัติตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ ใช้ชื่อว่า “หมู่บ้านราชธานีโสภ” และในวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๓๙ กระทรวงมหาดไทยอนุมัติให้จัดตั้งหมู่บ้าน แยกจากหมู่บ้าน ค้ากลางใหม่ หมู่ที่ ๖ ตำบลบึงใหม่ชื่อ “หมู่บ้านชุมชนราชธานีโสภ” หมู่ที่ ๑๐ ตำบลบึงใหม่

ที่ประชุมมหาปวารณาของสงฆ์ชาวอโศกที่ปฐมอโศก มีมติให้จัดตั้งสังฆสถานขึ้นใน ชุมชนราชธานีโสภ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๙ และมีมติยกฐานะเป็นพุทธสถานในปี พ.ศ.๒๕๔๓

ปัจจุบันชุมชนราชธานีโสภมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๓๕๐ ไร่ มีผู้อยู่อาศัย ๑๒๑ หลังคาเรือน จำนวน ๒๓๕ คน เป็นชาย ๘๘ คน หญิง ๑๔๗ คน แบ่งตามระดับอายุได้ดังนี้

แรกเกิด - ๑๘ ปี	จำนวน ๑๑๐ คน ร้อยละ ๔๖.๘๑
๑๙-๓๗ ปี	จำนวน ๓๒ คน ร้อยละ ๑๓.๖๒
๓๘-๕๕ ปี	จำนวน ๕๓ คน ร้อยละ ๒๒.๕๕
๕๖-๖๔ ปี	จำนวน ๓๑ คน ร้อยละ ๑๓.๑๙
๖๕ ปีขึ้นไป	จำนวน ๘ คน ร้อยละ ๐๓.๘๑

ในจำนวน ๑๑๐ คนของกลุ่มวัยแรกเกิดถึง ๑๘ ปีนั้น ๘๘ คนเป็นนักเรียนสัมมาสิกขา ราชธานีโสภ ซึ่งกำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ และเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่สุดของชุมชน เมื่อ จัดกลุ่มตามระดับการศึกษา ถือว่าอยู่ในกลุ่มประถมศึกษา เนื่องจากยังไม่จบมัธยมศึกษา ส่วนกลุ่ม คนวัยแรงงานคืออายุ ๑๙-๔๕ ปีนั้น ส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา กล่าวคือ

ระดับปริญญาตรีขึ้นไป	จำนวน ๑๘ คน ร้อยละ ๑๖.๑๓
ระดับมัธยมศึกษา	จำนวน ๖๕ คน ร้อยละ ๒๗.๖๖
ระดับประถมศึกษา	จำนวน ๑๑๑ คน ร้อยละ ๔๗.๒๓
ต่ำกว่าประถมศึกษา	จำนวน ๒๑ คน ร้อยละ ๐.๙๔

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลประชากรของชุมชนราชธานีโอโซนเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากแต่ละคนสามารถหมุนเวียนเคลื่อนย้ายไปอยู่ชุมชนอื่น ๆ ในเครือข่ายชุมชนชาวโอโซนตามความต้องการของตนเองบ้าง ตามความต้องการของแต่ละชุมชนบ้าง บางส่วนก็ย้ายออกไปประกอบอาชีพและดำรงชีวิตส่วนตัว กลุ่มคนที่อยู่ประจำชุมชนราชธานีโอโซนเป็นเวลานานนับแต่เริ่มก่อตั้งชุมชนจนกระทั่งปัจจุบันประมาณ ๓๐ คนล้วนเป็นคนที่มีพื้นเพเดิมอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี นอกนั้นเป็นญาติกรรมชาวโอโซนที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วทุกภาคของประเทศไทย แต่เมื่อเกิดชุมชนราชธานีโอโซนขึ้น จึงได้ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนราชธานีโอโซน โดยดำรงตนตามฐานะการปฏิบัติธรรม ๔ ฐานะ คือ สมณะ ๑๑ รูป สิกขมาตุ ๕ รูป ขรราวาสถือศีลแปด ๓๗ คน ขรราวาสถือศีลห้า ๑๘๐ คน ในจำนวนขรราวาสที่ถือศีล ๕ นี้ เป็นนักเรียนสามัญศึกษาซึ่งอยู่ในช่วงวัย ๑๒-๑๘ ปี จำนวน ๘๘ คน สมณะและสิกขมาตุทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานทุกด้านของชุมชน ส่วนขรราวาสเป็นผู้ปฏิบัติงานในแต่ละหน่วยงานตามความถนัดและความต้องการของแต่ละคน ทั้งนี้อาจจะพิจารณาความจำเป็นของชุมชนประกอบด้วย

๒. การงานอาชีพ

ชุมชนราชธานีโอโซนมีงานอาชีพ ๓ ด้าน คือ งานกสิกรรม งานแปรรูปผลผลิตทางกสิกรรม และงานค้าขาย ทั้งสามงานนี้มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันคือผลผลิตที่ได้จากงานกสิกรรมส่วนหนึ่งนำไปปรับปรุประทานได้ทันที ส่วนที่เหลือนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นสำหรับใช้ในระยะเวลา เช่น อาหารแห้ง น้ำยาทำความสะอาด เป็นต้น และผลิตภัณฑ์เหล่านี้สามารถนำไปจำหน่ายสร้างรายได้ให้ชุมชน ตามความเห็นของชุมชนราชธานีโอโซน งานกสิกรรมจึงเป็นงานที่สำคัญที่สุดในการที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ เริ่มแรกด้วยการผลิตอาหารให้เพียงพอบริโภคภายในชุมชน

๒.๑ กสิกรรม ชุมชนราชธานีโอโซนมีพื้นที่กสิกรรมประมาณ ๗๐ ไร่ ทำงานกสิกรรมโดยไม่ใช้สารเคมี (ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง) ไม่ไถพรวนดิน และไม่กำจัดวัชพืช เรียกว่า กสิกรรมธรรมชาติหรือกสิกรรมไร้สารพิษ พืชที่ปลูก ได้แก่ ข้าว ผักพื้นบ้าน ผักสวนครัว และพืชสมุนไพร งานที่เกี่ยวข้องกับกสิกรรมคือปุ๋ยสะอาดหรือการผลิตปุ๋ยจุลินทรีย์โดยใช้เศษผักผลไม้และเศษอาหารจากโรงครัวของชุมชนมาหมักในน้ำตาลทรายอ้อย เมื่อรวมกสิกรรมธรรมชาติและปุ๋ยสะอาด กับขยะวิทยาหรือการจัดการขยะแล้วเรียกว่าสามอาชีพภูษาติ หมายความว่า

กสิกรรมธรรมชาติ ปุ๋ยสะอาด และขยะวิทยาเป็นงานอาชีพที่จะช่วยฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมพร้อม ๆ กับฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของกสิกรผู้ผลิตอาหารเนื่องจากการทำกสิกรรมธรรมชาติและการผลิตปุ๋ยสะอาดจะลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มความสามารถในการพึ่งตนเอง อีกทั้งยังช่วยรักษาสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารซึ่งเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่สุดของการพัฒนากำลังคน แม้กระนั้นก็ตาม ชุมชนราชธานีโสภณประสบปัญหาน้ำท่วมอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องมีงานอาชีพอื่นเพื่อเพิ่มรายได้ให้ชุมชนคืองานแปรรูปผลผลิตและงานค้าขาย

๒.๒ งานแปรรูปผลผลิตทางกสิกรรม มีประโยชน์ทั้งในการเพิ่มมูลค่าสินค้า ทั้งพัฒนาปัญญาและเทคโนโลยี เพื่อสร้างองค์ความรู้และเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณชน ในปัจจุบันงานแปรรูปมีดังนี้

๒.๒.๑ โรงสี นอกจากสีข้าวที่ผลิตได้เองแล้วยังรับซื้อข้าวไร้สารพิษจากกลุ่มเกษตรกรจากชุมชนอื่นๆ เพื่อผลิตเป็นข้าวกล้องไม่ขัดสี จำหน่ายในราคาต่ำกว่าราคาตลาด

๒.๒.๒ ฐานแปรรูปสมุนไพร โดยใช้ภูมิปัญญาเดิมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อรักษาสมุนไพรให้มีมาตรฐาน สมุนไพรแปรรูปมี ๓ หมวด คือ เครื่องดื่มสำเร็จรูป ยา และชาสมุนไพร

เครื่องดื่มสำเร็จรูป เช่น จิงผง มะคুমผล ดอกคำฝอย ดอกเก๊กฮวย เป็นต้น ยา เช่น ยาหม่องแก้หวัด น้ำมันเหลือง ขี้ผึ้งเสลดพังพอน ขี้ผึ้งน้ำมันไพล ขี้ผึ้งตะไคร้หอม ขี้ผึ้งน้ำมันระกำ

ชาสมุนไพร เช่น ชาดอกคำฝอย มะขามแขก ชาหญ้าหวาน ชาใบหม่อน ชาหนุมานประสานกาย ชาลูกใต้ใบ เป็นต้น

๒.๒.๓ ฐานแปรรูปอาหาร เป็นการเพิ่มรสชาติและถนอมอาหาร ได้แก่ กะปิถั่วเหลือง ข้าวโจ๊ก เห็ดหอม เต้าเจี้ยว นมถั่งเหลือง ปลาแร่เจ เต้าหู้

๒.๒.๔ ฐานแชมพู นำผลผลิตทางกสิกรรมมาใช้ในการผลิตเครื่องอุปโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ได้แก่ แชมพูและครีมนวดผม ผสมว่านหางจระเข้ ดอกอัญชัน ใบหมี มะกรูด ประคำดีควาย น้ำยาล้างจานผสมน้ำค้างขี้เถ้า น้ำยาซักผ้า สบู่เหลวว่านหางจระเข้ ดอกอัญชัน เกลททาผิวว่านหางจระเข้ ตะไคร้หอมกันยุง

๒.๓ งานค้าขาย

ชุมชนราชธานีโสภณค้าขายด้วยระบบบุญนิยม ซึ่งเป็นการค้าที่มุ่งหมายให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์สูงสุด ร้านค้าของชุมชนราชธานีโสภณมี ๔ ร้าน ได้แก่

๒.๓.๑ ห้างปันบุญ (ร้านปันบุญ) ตั้งอยู่ในชุมชนราชธานีโสภณ จำหน่ายสินค้าที่ผลิตในชุมชน และจากเครือข่ายชุมชนชาวอโศก

๒.๓.๒ สหกรณ์บุญนิยม จำกัด ตั้งอยู่ที่อำเภอวารินชำราบ จำหน่ายสินค้าที่ผลิตในชุมชนและจากเครือข่ายชุมชนชาวอโศก

๒.๓.๓ อุทยานบุญนิยม ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง ตรงข้ามสถานพื้นฟูฝึกอาชีพคนพิการ จำหน่ายอาหารมังสวิรัต และวัตถุดิบในการปรุงอาหารมังสวิรัต

๒.๓.๔ ร้านมังบุฟเฟต์ ตั้งอยู่ที่อำเภอวารินชำราบ บริเวณหลังสหกรณ์บุญนิยม จำหน่ายอาหารมังสวิวัติโดยลูกค้าัดอาหารเอง

สมาชิกชุมชนสามารถเลือกทำงานในฐานะงานใดก็ได้ตามความถนัดและความต้องการของตน โดยไม่รับรายได้เป็นของตัวเอง ผลที่เกิดจากการทำงานทั้งหมดจึงนำมาใช้ประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น การพัฒนาอาคารสถานที่ การจัดการศึกษาและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในชุมชน เช่น ค่ายานพาหนะ ค่าสาธารณูปโภค ค่ารักษาพยาบาล ค่าเสื้อผ้า ฯลฯ การจัดโรงเรียนแจกอาหารมังสวิวัติ การขายสินค้าต่ำกว่าทุนในงานปีใหม่ การสนับสนุนช่วยเหลืองานของชุมชนเครือข่ายชาวอโศก เช่น การพัฒนาพื้นที่ชุมชนสันติอโศก และการจัดงานประจำปีของชาวอโศกที่หมุนเวียนจัดในแต่ละชุมชน เป็นต้น

การประสานงานและช่วยเหลือกันระหว่างชุมชนเป็นการขยายผลของระบบ “สาธารณ-โภคี” ในแต่ละชุมชนจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นองค์กรบุญนิยม ๑๑ ด้าน คือ ศาสนา การสื่อสาร การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา การเงินการคลัง อุตสาหกรรมชุมชน ชุมชนและสิ่งแวดล้อม สุขภาพ การบริโภค และกิจกรรมนั่นเอง กล่าวเฉพาะการประสานงานการศึกษานูญนิยม เครือข่ายชุมชนชาวอโศกมีการประชุมสัมมนาประจำปีในช่วงวันครู ๑๖ มกราคม ของครู* โรงเรียนสัมมาสิกขาทั้งหมดจาก ๘ ชุมชน คือ สันติอโศก ปฐมอโศก ศิริระอโศก สีมอโศก ราชธานีอโศก หินผาฟ้า น้ำภูผาฟ้า และสาธิตอโศก ร่วมกับครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิตจาก ๖ ชุมชน คือ สันติอโศก ปฐมอโศก ศิริระอโศก สีมอโศก ราชธานีอโศก และสาธิตอโศก รวมทั้งยังมีการประชุมครูในช่วงงานเทศกาลประจำปีจัดขึ้นในพุทธสถานต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น ในงานพุทธาภิเษก ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ที่พุทธสถานสาธิตอโศก และงานปลูกเสก ช่วงเดือนเมษายน ที่พุทธสถานศิริระอโศก เป็นต้น โรงเรียนสัมมาสิกขาเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ โดยครูไม่ได้รับเงินเดือน และนักเรียนไม่ต้องจ่ายค่าเล่าเรียน เช่นเดียวกับสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิตที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับสมาชิกชุมชน ในระดับสูงต่อเนื่องจากโรงเรียนสัมมาสิกขา เรียกว่า “อุดรศึกษา”

* ชาวอโศกเรียกครูว่า ครู แต่เนื่องจากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสัมมาสิกขาเรียกครูว่า “อา” ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ในลักษณะญาติสนิท เมื่อศึกษาต่อในสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิต นิสิตที่เป็นนักเรียนสัมมาสิกขามาก่อน จึงยังคงเรียกครูว่า “อา”

สัมมาสิกขาลัยวังชีวิต

คำว่า “สัมมาสิกขาลัย” ประกอบขึ้นจากศัพท์ ๔ คำ คือ สัมมา (ถูกต้อง โดยชอบ เป็นธรรม) + สิกขา (การศึกษา) + อาลัย (ที่อยู่ ที่อาศัย) มีความหมายว่า ที่ตั้งแห่งการศึกษาตามแนวธรรม ส่วนคำว่า “วังชีวิต” ก็หมายถึง ที่อาศัยของชีวิต เมื่อรวมความทั้งหมดแล้ว สัมมาสิกขาลัยวังชีวิต หมายถึง สำนักการศึกษาอันเป็นที่อาศัยเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปดียิ่ง เมื่อแรกตั้งในปี พ.ศ.๒๕๑๕ ใช้ชื่อว่า มหาลัยวังชีวิต หมายถึง ที่อาศัยอันยิ่งใหญ่ของชีวิต ครั้นทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งทราบข่าวจากหนังสือพิมพ์ มีหนังสือราชการแจ้งระเบียบการขอจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้ชุมชนดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมาย สถานศึกษาที่ใช้ชื่อ มหาลัย มหาวิทยาลัย วิทยาลัย หรือ สถาบัน จะต้องขออนุญาตจัดตั้งจากทบวงมหาวิทยาลัย จากประสบการณ์ในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนสัมมาสิกขาในชุมชนต่าง ๆ ของชาวอโศกต้องประสบปัญหาหลายประการอันเนื่องมาจากการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารงานโรงเรียน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของชุมชน ชาวอโศกจึงไม่ต้องการให้ทบวงมหาวิทยาลัยเข้ามาควบคุมการดำเนินงานการศึกษาของชุมชนอีก จึงได้เปลี่ยนชื่อจาก “มหาลัย” เป็น “สัมมาสิกขาลัย” ในปี พ.ศ.๒๕๔๑ แต่ยังคงใช้อักษรย่อ มวช. ตามเดิม ความจำเป็นของชุมชนในการจัดตั้งสถาบันการศึกษานอกกำกับของรัฐเป็นประเด็นที่จะกล่าวถึงต่อไปในเรื่องความเป็นมา หลังจากนั้นจะกล่าวถึงระเบียบการและแนวทางการจัดการศึกษาสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตตามลำดับ

ความเป็นมา

ชาวอโศกจัดตั้งสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตขึ้นเนื่องจากเห็นว่าการศึกษาในระบบที่เป็นอยู่ไม่อาจแก้ไขปัญหาสังคมได้ เช่นที่สมณะนคร* กล่าวว่า “เพราะเรารู้ว่า การศึกษาในระบบล้มเหลวแล้ว การศึกษาทำให้คนมีชนชั้น ระบบพวกนี้เป็นระบบศักดินา สัมมาสิกขาลัยนี้เป็นนอกระบบ ไม่ต้องมีระบบ แต่เอาศิลา นักศึกษาประเทศไทยมีสี่ลแปด ไม่มี มีแต่ของเรานี้” และสิกขมาคฺบุณฺฑู* กล่าวว่า

การศึกษาที่ผ่านมานั้น มีดอกเตอร์เยอะแยะมากมาย ไม่รู้ว่าจะช่วยโลกได้หรือเปล่า เป็นดอกเตอร์แต่ช่วยโลกไม่ได้ ประเทศมีหายนธรรมเข้ามามากมายก็ช่วยไม่ได้ ไม่เป็นตัวอย่างที่มักน้อยสันโดษ ไม่เป็นตัวอย่างของคนเสียสละอย่างแท้จริง ดิฉันก็เรียนมา

* นามสมมติ

ตั้งเยอะ จากมหาวิทยาลัยปิด จนกระทั่งไปเรียนต่างประเทศมา ก็พบว่าชีวิตที่เรียนมานะ ก็แค่ไปทำงานหาเงิน แล้วก็ไปเสริมกิเลส ไปได้กิน ไปได้อยู่ ไปแย่งลาภ แย่งยศ ไม่ได้มีความสุขที่แท้จริง เพราะในระบบไม่ได้สอนเราให้มีชีวิตที่กินเป็นอยู่เป็น ใช้ชีวิตเป็นเลย ไม่ได้พบความสุข ไม่ได้นำพาให้พ้นทุกข์

นอกจากนี้ยังมีเหตุปัจจัยจากภายในชุมชนอีก ๒ ประการ คือ ประการแรก นักเรียนสัมมาสิกขาจากชุมชนต่าง ๆ ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แล้ว ส่วนหนึ่งประสงค์จะดำรงชีวิตในชุมชนต่อไป แต่ไม่พร้อมที่จะอยู่ในฐานะคนวัดซึ่งมีวัยห่างจากนักเรียนค่อนข้างมาก ปฏิบัติธรรมมานาน ต้องถือศีล ๘ เครื่องครัด และต้องรับผิดชอบงานของชุมชนเต็มที่ อีกประการหนึ่งซึ่งมีความสำคัญยิ่งคือพัฒนาการของชาวอโศกคือความต้องการการพัฒนาบุคลากรของชาวอโศกสำหรับเหตุปัจจัยเกี่ยวกับนักเรียน สมณะบัณฑิต* ให้ข้อมูลว่า

เมื่อเด็กเติบโตมาจากวัด เขาเติบโตมาจากสายการศึกษาโดยตรง ฉะนั้นเมื่อเขาพ้นจากสถานภาพการศึกษาระดับหนึ่งขึ้นมาแล้ว มันจะเกิดภาวะเคืองคว้างสับสน จะไปทางไหนดี จะไปทางโลกหรือจะอยู่วัดต่อ แล้วจะอยู่วัดต่อแบบไหน จะอยู่แบบคนวัด เขาก็ไม่ได้ตั้งใจจะบวช เขาก็ไม่อยากจะมาปฏิบัติธรรมขั้นสูง เราก็ต้องหาที่ให้เขาอยู่ ก็ต้องมาแก้ปัญหาว่า จะเอาคนตรงนี้ไว้ไหน สถานภาพไหนดี แต่ก่อนใหม่ ๆ ก็ไม่ได้เรียกว่า ม.ว.ช. เรียกว่ากลุ่มศิษย์เก่า เรียนรามคำแหงบ้าง เรียนมสธ.บ้าง เวลาผ่านไป ๆ ปัญหาก็มากขึ้น เพราะจำนวนมากขึ้น ก็ต้องหาทางออก พ่อท่านก็ดำริที่จะมีการศึกษาตรงนี้ไว้รองรับ ก็รู้สึกว่างลตัวขึ้น พอมีการศึกษาตรงนี้ มีทิศทาง รูปแบบ ของพวกเราตนเอง ก็ได้ตรงนี้ที่พอได้อาศัย

และสมณะสมชาติ* ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการของนักเรียนสัมมาสิกขาว่า

สภาวะพละอินทรีย์คนเราต่างกัน ความสนใจต่างกัน อาตมาสนใจละกิเลสเป็นเป้าเดียว พวกอาตมาไม่สนใจการศึกษาทางโลกแล้ว แต่ว่าเด็กนี่เขามีเป้าคืออยากมีการศึกษาในเรื่องโลก ๆ ด้วย เพราะฉะนั้นต้องมีระบบการศึกษาเข้ามา แต่เราก็มีเรื่องคุณธรรมเป็นเอกเป็นยอด และเด็ก ๆ ก็ได้ฝึกงาน วิชาการก็ให้เขาด้วย มันเหมือนกับให้สิ่งที่เขาต้องการด้วย แล้วก็เสริมศีลธรรมด้วย มันถึงจะครบสมบูรณ์ แต่พวกอาตมาศึกษาทางโลกมาแล้ว มันเหลือแต่เป้าเดียวที่เราต้องการคือคุณธรรม ที่เราอยากได้ออยากเป็นอยากพัฒนาตัวเอง

* นามสมมติ

สมณะวิชา* กล่าวเสริมถึงความคิดของผู้ใหญ่ในชุมชนชาวโศกที่ตระหนักถึงความจำเป็นในการให้การศึกษาแก่เด็กในระดับสูงขึ้นว่า

เกิดจากการที่เด็กสัมมาสิกขาหลายสถาบันจบการศึกษาแล้วก็คิดว่าน่าจะมีการพัฒนาต่อในการศึกษาที่สูงขึ้น เพื่อที่จะได้เป็นทั้งพลังความรู้ของชีวิตของเด็กเอง และก็เป็นทั้งพลังให้แก่ภูมิด้านทานกิเลส ก็เป็นแก่นของศาสนา อีกส่วนหนึ่งก็เกิดจากการที่ฝ่ายวิชาการหลาย ๆ สถาบัน ผู้ใหญ่ของชาวโศกได้มาปรึกษาพูดคุยกันว่า เราจะจัดเตรียมหรือพัฒนาการเรียนการศึกษากันอย่างไร ในระดับอุดมศึกษา ก็มีการร่างหลักสูตร มีการเตรียมการ เตรียมความพร้อม โดยใช้เวลาพอสมควรเหมือนกัน

ส่วนในประเด็นของความต้องการการพัฒนาบุคลากรของชาวโศกนั้น สมณะวิทยา* กล่าวว่

พวกคนที่อยู่วัด ที่บางทีก็อยากจะเรียนเหมือนกัน ก็อาจจะมาอยู่วัดนานแล้ว หรือว่าเพิ่งมาอยู่วัดขนาดหนึ่งก็ตาม แต่ก็ยังอยากที่จะมีความรู้เพิ่ม พ่อท่าน (สมณะ โพธิรักษ์) ก็เลยเปิดโอกาสนี้ขึ้นมาให้ คือพวกที่มาอยู่วัดนี้ อยู่ไปเรื่อย ๆ มันก็จะมีสภาพนิ่ง การที่มีม.ว.ช. ขึ้นมานี้ ทำให้มีการกระตุ้น มีการเร่งเร้า การพัฒนาเกิดขึ้น แล้วก็มีการระดมการกลุ่ม มีการศึกษา มีการที่จะพัฒนาตัวเองมากขึ้น แม้แต่เรื่องศีล ซึ่งปกติเราก็มีการตรวจสอบ แต่พอตรวจมานาน ๆ เข้า มันก็ชักจะเฉื่อย ๆ แต่พอมีระบบการศึกษาเข้ามา ก็มีการให้คะแนน มีครู ทำให้มีความตื่นตัวมากขึ้น ทั้งในด้านของศีล ทั้งในด้านการศึกษาหาความรู้

คำบอกเล่าดังกล่าวของสมณะและสิกขมาตุสอดคล้องกับคำบอกเล่าของครูเกี่ยวกับความเป็นมาของสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัต เช่นครูใจ* บอกเล่าว่า “บางคนก็เป็นคนวัดอยู่แล้ว แต่เขาก็มาสมัครเป็นนิสิต เพราะตั้งใจจะใช้การศึกษาช่วยขัดเกลาตัวเอง” และครูอีก ๒ ท่านให้ความเห็นว่า

สังคมข้างนอกมันไม่เหมาะกับเด็กที่เรียนกับเรามาถึง ๖ ปี เด็กที่มีศีลนะ พอไปอยู่ท่ามกลางโลก มันจะถูกกลืนได้ง่าย คือเขายังเด็กนะ ความเข้มแข็งยังไม่พอที่จะไปต่อสู้กับข้างนอก เพราะเราเป็นคนกลุ่มน้อย ก็เลยคิดว่าถ้าเขาอยู่กับเรานี้ เขาจะเป็นรุ่นพี่ที่จะช่วยดูแลรุ่นน้องต่อ มันจะเป็นวัฒนธรรมของพวกเราอย่างหนึ่ง เป็นตัวต่อเผ่าพันธุ์ของพวกเราในอนาคต (ครูเพ็ญ*)

* นามสมมติ

เด็กเราจบ ม.๖ จากสัมมาสิกขา เราก็อยากให้ได้ตัดออกจากระดับมัธยม เพื่อฝึกเด็กให้เสียสละ เป็นคนดี ไม่เห็นแก่ตัว เด็กเขาก็รู้ว่าสังคมข้างนอกมันไม่ดี ก็ไม่อยากไปอยู่สังคมนั้น อยากอยู่กับเรา แต่การมาอยู่ในสังคมของเรา ต้องมีอะไรรองรับเขาด้วย จะให้อยู่แบบคนวัด เขาก็ไปไม่ถึง พอมีวังชีวิตป๊อบ มันก็เป็นอีกฐานะหนึ่ง ทำให้รู้สึกว่ามีสถาบัน เป็นสถานบันการศึกษาของเขา เขาก็มีขบวนการ ทำงานเป็นกลุ่มเป็นก้อน ก็ดูดีนะ (ครูขวัญ*)

สัมมาสิกขาลัทธิวังชีวิตจึงเป็นแหล่งการศึกษาของชุมชนที่จะช่วยเพาะบ่มนักเรียนให้เจริญเติบโตแข็งแรงพอที่จะเลื่อนฐานะเป็นคนวัดต่อไปในอนาคต

ชาวอโศกได้จัดตั้งสัมมาสิกขาลัทธิวังชีวิตแห่งแรกขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๔๐ ที่ชุมชนราชธานีอโศก อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีเป้าหมาย ๔ ประการ (โครงการสัมมาสิกขาลัทธิวังชีวิต, ๒๕๓๕ : ๘๕) คือ

๑. สามารถพึ่งตนเองและพัฒนาคน ได้ยิ่งขึ้น
๒. สามารถดำรงสัมมาชีพ โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
๓. สามารถดำรงสัมมาชีพและช่วยสังคมได้
๔. เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศและเป็นตัวอย่างที่ดีของมนุษยชาติ

หลังจากนั้นก็ได้มีการเปิดสัมมาสิกขาลัทธิวังชีวิตขึ้นในชุมชนชาวอโศกที่มีโรงเรียนสัมมาสิกขา เพื่อรองรับนักเรียนที่จะจบมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในแต่ละโรงเรียน ปัจจุบันสัมมาสิกขาลัทธิวังชีวิตดำเนินงานอยู่ใน ๖ วิชาเขต คือ วิชาเขตราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี วิชาเขตศิระะอโศก จังหวัดศรีสะเกษ วิชาเขตปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม วิชาเขตศาลืออโศก จังหวัดนครสวรรค์ วิชาเขตสันตืออโศก กรุงเทพฯ และวิชาเขตสีมาอโศก จังหวัดนครราชสีมา มีนิสิต ๑๕๗ คน ครู ๕๔ คน เป็น (๑) สมณะ ๑๖ รูป (๒) ดิถขมาตุ ๗ รูป (๓) คนวัด ๒๖ คน และ (๔) ครูพิเศษจากภายนอกชุมชน ๕ คน ดังแสดงในตารางที่ ๓ ดังนี้

ตารางที่ ๕ จำนวนครูและนิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวังชีวิต

วิชาเขต	จำนวนครู (แยกตามฐานะ)					จำนวนนิสิต (แยกตามชั้นปี)						
	รวม	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)	รวม	๑	๒	๓	๔	๕	๖
ราชธานีอโศก	๕	๓	๑	๔	๑	๕๑	๒๗	๖	๒	-	-	๑๖
ศิระะอโศก	๑๑	๓	๑	๖	-	๔๐	๑๓	๔	๑๑	๑๒	-	-
ปฐมอโศก	๑๖	๔	๒	๖	๓	๕๕	๒๔	๑๖	๕	๑๐	-	-
ศาลืออโศก	๕	๒	๑	๒	-	๑๖	๕	๑	๖	-	-	-
สันตืออโศก	๖	๒	๑	๒	๑	๑๕	๕	๒	๘	-	-	-
สีมาอโศก	๗	๒	๑	๔	-	๑๖	๖	๑๐	-	-	-	-
รวม	๕๔	๑๖	๖	๒๖	๕	๑๕๗	๘๘	๓๕	๓๒	๒๒	-	๑๖

การบริหารงานสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตในแต่ละวิชาเขตมีลักษณะเช่นเดียวกับการบริหารหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน กล่าวคือ สมาชิกทุกคนในหน่วยงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจผ่านการประชุมของหน่วยงาน ครูทำหน้าที่ส่วนหนึ่งเหมือนผู้รับใช้หรือผู้ประสานงานนอกเหนือจากการเป็นผู้ให้คำแนะนำทางวิชาการและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (facilitator) โดยมีแนวทางการทำงานแบบทีม ครูจึงมีการประชุมกันสม่ำเสมอในแต่ละชุมชน อีกทั้งยังมีการประชุมครูสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตจากทุกชุมชนเป็นประจำทุกปี เพื่อประสานงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แก้ไขปัญหาาร่วมกัน และเพื่อกำหนดระเบียบการต่าง ๆ ร่วมกัน

ระเบียบการของสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต

แม้ว่าการดำเนินงานสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตจะมีอิสระตามบริบททางสังคมของแต่ละชุมชน ครูของทุกแห่งก็ยังคงเห็นความสำคัญของการที่จะต้องมีเอกภาพและความสอดคล้องในมาตรฐานการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน จึงมีการกำหนดระเบียบการเบื้องต้นร่วมกันเกี่ยวกับเครื่องหมายและสีประจำสัมมาสิกขาลัย ปรัชญาการศึกษา ครู นิสิต และการประเมินผลไว้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. เครื่องหมายสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตและความหมาย



เครื่องหมายสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต มีลักษณะเป็นเส้น ๒ เส้นตัดกันเป็นรูปกากบาท เส้นขวางสั้น หมายถึง แนวระนาบ ความกว้าง เส้นตั้งยาว หมายถึง แนวตั้ง แนวลึก แสดงให้เห็นว่าแนวตั้งสำคัญกว่าแนวระนาบ เนื่องจากสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันละเอียดลึกซึ้งในจิตใจมนุษย์ มากกว่า ปริมาณ ดังเช่นที่มีคำกล่าวไว้ว่า

เน้นเนื้อให้เหนือกว่ามาก

เน้นลากแม้ยากกว่าเล่น

เน้นจริงให้ยิ่งกว่าแค้น

เน้นแค้นให้แน่นกว่ากว้าง

เส้นโค้งเชื่อมเส้นขวางกับเส้นตั้ง หมายถึง ความประสาน ความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ ที่มีการอนุโลม ปฏิโลม ยืดหยุ่น อย่างมีปัญญา มีระเบียบ มีระบบ มีความสวยงาม เป็นความโค้งที่มีทิศทาง มีหลักเกณฑ์ มีรูปร่าง เป็นการโค้งเข้าหาแก่นเสมอ และ วงกลมตรงกลาง หมายถึง ศูนย์ อันเป็น

ที่รวมของความเต็มสมบูรณ์ (Absolute) รวมพลัง รวมความสามัคคี รวมกลุ่มคนหมดกิลเลส รวมกุศล รวมความหมดกิลเลส จากเครื่องหมายดังกล่าว ได้นำไปทำเป็นเข็มประจำตัวนิสิตสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต มีลักษณะดังนี้



๒. สีประจำสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต

คือ สีน้ำตาลและสีขาว สีน้ำตาล หมายถึง แผ่นดิน ส่วนสีขาว หมายถึง ศาสนา

๓. ปรัชญาการศึกษา

สัมมาสิกขาลัยวังชีวิตจัดการศึกษาตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนานิสิตให้เป็นผู้มี “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา” ศีลเด่น คือ มีปรกตริภษาศีล ๘ ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก เป็นงาน คือ มีสมรรถนะในการทำงานประกอบอาชีพที่ปลอดพ้นจากมิจฉาอาชีวะ ๕ และชาญวิชา คือ มีความรอบรู้เพียงพอแก่การพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคมอยู่เสมอ สมณะโพธิรักษ์ กล่าวถึงเป้าหมาย ๓ ประการดังกล่าวไว้ดังนี้

สังคมของเรานี้เหมือนกับร้านซ่อมรถร้านซ่อมเครื่องยนต์ร้านหนึ่ง มีงานซ่อมเครื่องยนต์กับงานบ้านงานเรือน ก็มีเด็กกำพร้า ๒ คน ตกไปอยู่ในบ้านนี้ บ้านนี้ก็เลี้ยงไว้ เด็กกำพร้า ๒ คนนี้อยู่ในบ้านนั้นก็ต้องทำงานบ้านงานเรือน แล้วก็ซ่อมเครื่องยนต์ ต้องช่วยเจ้าของบ้าน ช่วยพ่อว่าอย่างนั้นเถอะ พ่อเลี้ยงไว้ ก็ต้องมาช่วยพ่อ เด็กที่เลี้ยงไว้นี้ก็ ต้องช่วยต้องหัด ช่วยงานบ้านงานเรือนงานการ งานการคืองานซ่อมรถเป็นงานหลัก เด็ก ๒ คนนี้ก็มิชีวิตอยู่ในบ้านหลังนั้นแหละ ทำงานทำการเท่าที่บ้านหลังนั้นมีความจำเป็น แต่ งานที่จะเป็นงานหลักหรือเป็นงานอาชีพคืออาชีพซ่อมรถหรือซ่อมเครื่องยนต์ก็ต้องทำด้วย หัดไปด้วย หัดไปตั้งแต่เรียนรู้อันนั้นอันนี้ ช่วยโน่นช่วยนี้ไปเรื่อยๆ

คนหนึ่งก็ตั้งใจทำไปตามประสาเหมือนกับคนในบ้าน หัดไปด้วยทำไปด้วย เป็นไปเรื่อยๆ ส่วนอีกคนหนึ่งนั้นก็มีคนมาบอกว่า เราจะต้องเป็นผู้ที่พัฒนา เป็นคนพัฒนา อย่างเดียวได้ปล่อยชีวิตไป ก็หัดก็ฝึกไปเรื่อยๆ ต้องเป็นนักศึกษานะ เด็กอีกคนหนึ่งที่ได้รับ

การบอกเล่าก็ถามว่าเป็นนักศึกษาทำอะไร นักศึกษาก็ต้องมีอิทธิบาท ผู้ใดไม่มีอิทธิบาท ผู้นั้นไม่ชื่อนักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นคนในระดับเวไนยสัตว์หรือเวไนยสัตว์ก็ตามใจ ถ้าไม่มีอิทธิบาท ไม่ชื่อนักศึกษา แม้แต่ในอเวไนยสัตว์นี้เขามีอิทธิบาทเหมือนกัน อิทธิบาทแบบโลกีย์ สอนศาสนาพุทธแบบโลกุตระไม่ได้คนพวกนี้ พวกอเวไนยสัตว์นี้สอนไม่ได้ แต่เขาก็ฉลาด เขาก็ขยันแบบโลกีย์ เอาใจใส่ในการเรียน ขยันทำมาหากิน มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา นั่นคืออิทธิบาท แต่เขาไม่รู้จักรู้ความรู้ของศาสนาหรือว่าโลกุตระ เขาไม่รู้ เขาก็ได้แค่นั้น หรือเขาจะศึกษาโลกุตระด้วย แต่เขาก็ศึกษาไม่ได้ ไม่รู้เรื่องบางคนฉลาดจริง ๆ แต่ไม่เอาถ่าน อาจจะพอเข้าใจพอรู้เรื่อง แต่มันไม่มีจิตใจฉันทะเลยในเรื่องของศาสนา...

เด็ก ๒ คนนั้นก็เหมือนกัน ได้รับคำแนะนำทั้ง ๒ คนเลยนะ ไม่ได้ลำเอียงหรือคำแนะนำ ๒ คน คนหนึ่งไม่ค่อยจะเข้าใจ ไม่ยอมศึกษาเพราะไม่มีอิทธิบาท อิทธิบาทในอะไร อิทธิบาทในความเป็นชีวิต เมื่อมีชีวิตในบ้านนี้ก็ต้องเรียนรู้หรือศึกษาว่าบ้านนี้มีอะไรเป็นเรื่องสำคัญที่ชีวิตอาศัย อะไรเป็นเรื่องสำคัญของชีวิตที่จะใช้เป็นอาชีพ อาศัยกับอาชีพนี้ละเอียด อาศัยคือสิ่งที่จะต้องใช้กับชีวิตเป็นสิ่งที่จะทำเหมือนกับของพื้น ๆ เป็นของทั่วไป เป็นของที่เหมือนว่าไม่ใช่ของตน ไม่ใช่ของสำคัญ ไม่ใช่งานพิเศษ แต่เป็นงานทั่วไป ต้องเข้าครัวทุกวัน ต้องเช็ดส้วมล้างส้วมทุกวัน จะต้องกวาดต้องปัดทุกวัน จะต้องทำอะไรก็แล้วแต่ทุกวัน หรือทำอยู่บ่อย ๆ ไม่ดูสำคัญ ไม่ดูเด่น ไม่ดูใหญ่โต ไม่ดูพิเศษ แต่ชีวิตขาดไม่ได้ แต่ต้องใช้ต้องอาศัย

ส่วนอาชีพนั้นก็คืองานสำคัญที่เราอาศัยด้วย สัมพันธ์กับสังคมด้วย เป็นงานที่เราจะต้องใช้เป็นประโยชน์ที่เด่น ที่จัดสรรพิเศษขึ้นมาในความถนัด ในความเด่นของมนุษย์ เพราะฉะนั้นจะทำอันนี้เป็นส่วนมาก จะต้องเอาภาระเป็นจุดสำคัญ เพราะคนอื่นอาจจะทำไม่เก่งเท่าเรา หรืออาจจะทำไม่ได้ดีเท่าเรา ส่วนงานปัดกวาดถูก็ทำพอได้กันทุกคน แม้แต่ที่สุดเข้าครัว ซักผ้า หรือว่างานที่ต้องอาศัยส่วนใหญ่ เรื่องของชีวิตธรรมดา ๆ แต่ว่าขาดไม่ได้นะ ชีวิตต้องใช้ต้องอาศัย ก็ทำเป็นเกือบทั้งนั้นนะ แต่งานอาชีพบางอย่างนี้ทำไม่ได้ บางคนทำไม่ได้ เป็นงานที่ต้องเอาใจใส่เพิ่มขึ้น ต้องสนใจเพิ่มขึ้น ผู้ที่จะเป็นนักศึกษานั้นจะต้องมีความรู้อย่างที่กล่าวนี้เป็นเบื้องต้น รู้ว่าอ้อ! มีงานเป็นเครื่องอาศัยด้วย มีงานเป็นอาชีพด้วย

...

คนกำพร้า ๒ คนนี้นะ คนหนึ่งชื่อนาย ก คนหนึ่งชื่อนาย ข สมมุติไปให้ชัดๆ ส่วนนาย ก นี่ชีวิตเขาเป็นนิสิตไม่ได้ เขาก็ทำได้อะไรต่ออะไร ไป ถ้าซ่อมสร้างเขาก็ซ่อมได้ เหมือนอาชีพซ่อมเครื่อง ฟังให้คินะจะลึกขึ้นไปอีก เหมือนอาชีพซ่อมเครื่องในร้านนะ คีก็

เรียนไปทำไป ไม่ได้ศึกษาเพิ่มเติม ไม่ได้มีการบูรณาการ ไม่ได้มีความรู้ ไม่ได้มีเทคโนโลยี ไม่ได้มีระบบระเบียบ ไม่ได้มีวิชาการอะไรเลย นายคีนี่ทำตามประสาไป ซ่อมได้ บางทีก็อาจจะซ่อมได้ ใช้ได้ ความรู้ความสามารถในอาชีพก็ทำได้ นาย ก นี้นะ เหมือนช่างตีที่อยู่ในโรงงานซ่อมรถยนต์ซ่อมได้หมด แต่อะไรก็ไม่รู้เรื่อง ทำอะไรเป็นระบบอย่างไร ตัวไหนเรียกชื่ออะไร ไม่มีความรู้เลย ไม่เป็นหลักวิชา นาย ก แกล้งขยันทำไป อาจจะขยันกว่านาย ข ก็ได้ แต่ไม่รู้จักการศึกษาเพิ่มเติม หากความรู้อันนั้นอันนี้ เสริม อะไรที่จะต้องเรียนรู้แล้วก็จัดเรียบเรียง ปรับระบบปรับอะไรต่ออะไร แก่ไม่มีปฏิภาณในเรื่องนี้

แต่นาย ข นี้จะเจริญกว่านาย ก งานบ้านงานเรือนงานอาชีพก็รู้ ชำนาญและมีระบบ เข้าใจเลยเพราะรู้จักวิธีเรียน มีจิตใจเป็นนักศึกษา มีวิสัยทัศน์และมีพฤติกรรม ใฝ่หาครู ใฝ่หาตำรา ใฝ่หาวิทยุทัศน์ ใฝ่หาความรู้อื่นๆ เขาจะจะเรียนรู้จะรู้จักระบบระเบียบ เขาจะรู้อะไรถูกต้องก่อนหลัง รู้อะไรลึกคี่น จะรู้จักเป็นหมวดเป็นหมู่เป็นสัดเป็นส่วน ไม่สับสน มีปฏิภาณ อาจจะขยันน้อยกว่านาย ก ด้วยซ้ำ แต่จะไม่สูญเสียมากเท่ากับนาย ก

นาย ก จะสูญเสียมาก เพราะว่าเป็นลูกทุ่ง เป็นประเภทไม่รู้จักก่อนหลัง ไม่รู้จักระบบ ไม่รู้จักหลักสูตร ไม่รู้จักอะไรควรไม่ควร จะทำก็ทำเลย จะเอาก็เอาเลย อะไรไม่รู้ละปนเข้ามาละอะอะ ต้องมานั่งกรอง ต้องมานั่งคัด ต้องมานั่งล้าง ต้องมานั่งเช็ดอยู่เรื่อย แต่นาย ข นั้นเป็นระบบเลยไม่ต้องไปนั่งล้างนั่งเช็ด ไม่ต้องไปนั่งกรองนั่งคัดอะไรอีกจะเป็นไปตามลำดับๆ อะไรต่ออะไรมีชัดเจน นี่คือการต่างระหว่างนักศึกษากับคนทั่วไป...

เป็นนักศึกษาต้องมีระบบ ต้องเรียนรู้ ต้องเข้าใจ รู้จักสูตรรู้จักระบบ พระพุทธเจ้าสอนไม่รู้กี่สูตรต่อกี่สูตร วิชาการของพระพุทธเจ้านั้นมากมายหลากหลาย สูตรต่างๆ ใช้งานได้ สูตรนี้เอามาใช้สัมพันธ์กับสูตรนี้ เอาไปใช้กับโลกียก็ได้ ใช้ไปทางโลกุตรก็ได้ เหมือนอย่างอิทธิบาทสูตรเดียวกันนี้ ใช้โลกียะก็ได้ ใช้กับโลกุตรก็ได้ ผู้ที่รู้อจรงก็ใช้ได้ทั้ง ๒ ทางเลย มรรคองค์ ๘ ก็เหมือนกัน เขาก็สอนให้คิด สอนให้พูด สอนให้ทำเหมือนกัน สอนอาชีพเหมือนกัน เขาก็พัฒนาการงาน โลกีย์ธรรมดา แต่ศาสนาพุทธสอนให้เหนือโลก เป็นโลกุตระ มีโลกุตระอยู่ในวจาตรงไหน อยู่ในกัมมันตการงานต่าง ๆ อย่างไร...

เราทำงานอาชีพทุกวันนี้ เราเรียนรู้ใจของเราไปด้วย งานอาชีพที่เรารับผิดชอบตอนนี้มาอยู่จนครวัก็ทำครวัไป ใครทำงานกสิกรรม ก็ทำไป เป็นงานหลักที่เรารับผิดชอบ เราก็ทำโลกุตระกับกสิกรรม ตอนนี้จะต้องไปเป็นผู้ติดต่อค้าขาย คนนี้เหมาะทำได้ คนนี้อาจจะทำได้หลาย ๆ อย่าง ก็ให้มารับผิดชอบงานค้า ทำอาชีพโลกุตระอยู่กับงานค้า อ่านใจตัวเอง อ่านกายตัวเอง ดูสัมผัสข้างนอกดูสัมผัสข้างใน เกี่ยวข้องคนข้างนอกคนข้างใน

มันทำอะไรให้เราเกิดกิเลส กิเลสเกิดเมื่อไหร่ เราก็อ่านใจเรา ปรับจิตปรับใจ อบรมไม่ให้
กิเลสเรามีอำนาจเหนือเรา

...

สรุปว่าการศึกษาลักษณะ โลกุตระนี้สำคัญต่อชาวอโศก และสำคัญต่อมนุษยโลก
ทั้งหมดเลย เมื่อมีคุณภาพมีประสิทธิภาพแล้ว เราก็สร้างประโยชน์ต่อโลกต่อสังคมเขา
โดยเราไม่ได้แตกลาภ แลกยศ แลกสรรเสริญ แลกโลกียสุขอะไรให้แก่ตัวเอง ไม่ใช่เพื่อ
สิ่งเหล่านั้น แต่เป็นไปเพื่อมวลมนุษยชาติจริงๆ เกื้อกูลเขา ช่วยให้มีมนุษย์เจริญขึ้น มีทุกข์
น้อยลง เป็นคนมีประโยชน์ พระพุทธเจ้าสอนคนก็เพื่อที่จะให้คนพ้นบาป พ้นทุกข์ แล้วก็
ไปช่วยคนอื่นให้พ้นบาป พ้นทุกข์ ตามมาเท่านั้นเอง กอบกู้กันไปตามลำดับ ๆ ๆ ๆ
สิ่งเหล่านี้เป็นสุดยอดประเสริฐแล้ว...

คำอธิบายของสมณะ โภทธีรักษ์ให้รายละเอียดของลักษณะ “ศีลเด่น เป็นงาน ชาณูวิชา” ที่มี
ความสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกัน กล่าวคือ ผู้ที่มีความประพฤติระดับ โลกุตระตามเป้าหมายของ
สัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตินั้นจะลดการแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองลงให้เหลือน้อยที่สุด ขณะเดียวกัน
ก็เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานอันมีคุณค่าประโยชน์ต่อสังคม โดยนำหลักวิชาการมาใช้ในการ
พัฒนางาน มองอีกแง่หนึ่ง การทำงานเป็น โอกาสในการพัฒนาความรู้เพื่อนำมาใช้ตามความ
เหมาะสมกับงาน อีกทั้งยังเป็น โอกาสในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วย เนื่องจากระหว่าง
การทำงาน จะมีเหตุปัจจัยต่าง ๆ มากระทบทำให้ได้เรียนรู้อาการและวิธีการระงับอาการของจิต

การจัดการเรียนการสอนของสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตินั้นตามปรัชญาการศึกษา “ศีลเด่น เป็นงาน
ชาณูวิชา” ดังกล่าวนี้อาจสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวอโศก โดยนิสิตของสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตินั้น
จะปฏิบัติงานในชุมชนเช่นเดียวกับชาวชุมชนคนอื่น ๆ ต่างกันแต่ว่า นิสิตจะมีครูดูแลให้คำปรึกษา
รวมไปถึงตรวจสอบแนววิถีชีวิตให้เป็นไปตามปรัชญาการศึกษานั้น ทั้งนี้ครูเองก็ประพฤติตนเป็น
แบบอย่างทั้งในด้าน “ศีลเด่น เป็นงาน” และ “ชาณูวิชา” จึงสามารถแปรปรัชญาการศึกษาสู่
ภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

๔. ครู

สำหรับชาวอโศก คุณสมบัติในด้านศีลธรรมจรรยาของครูมีความสำคัญยิ่งกว่า
ความสามารถด้านการงานและวิชาการ ชาวอโศกแสดงทัศนคติเรื่องนี้อย่างเด่นชัดผ่านป้ายข้อความ
ขนาดใหญ่ ๓ ป้ายที่ตั้งอยู่ในหลายชุมชน คือ “ผู้มีศีล ๕ คือครูที่โลกต้องการ” “ตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่า
คำสอน” และ “พึงตั้งตนในคุณอันสมควรก่อน พร่ำสอนผู้อื่นจักไม่มัวหมอง” นอกจากนี้สมณะ
โภทธีรักษ์ยังอธิบายขยายขอบเขตความเป็นครูครอบคลุมถึงทุกคน ซึ่งย่อมมีพฤติกรรมเป็นแบบอย่าง

แก่ผู้อื่น ทั้งในด้านบวกและด้านลบ ในขณะที่เดียวกัน ครูก็ต้องขยายบทบาทครอบคลุมไปถึงความเป็นพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่เพื่อให้เกิดการพึ่งพาช่วยเหลือกันเป็นภราดรภาพ จนกระทั่งนำไปสู่ความสมบูรณ์ของสังคม ท่านบอกเล่าถึงบทบาทของครูชาว โศก ไว้อย่างนี้

ครูของพวกเราจะเหมือนพ่อแม่ จะอยู่ด้วยกันประจำ สนทนินมมาก เพราะฉะนั้นสิ่งที่ซึมซับถ่ายทอดนี้จะมีมาก พวกเราเหมือนพ่อแม่ เป็นเหมือนญาติ เรามีความรู้สึกและเรามีความมุ่งหมายด้วย คำว่าญาตินี้ ก็รู้แล้วว่าที่พึ่งซึ่งกันและกัน พึ่งเกิด พึ่งแก่ พึ่งเจ็บ พึ่งตายกันได้ เพราะฉะนั้น เราก็ปฏิบัติต่อกันเพื่อที่จะให้เกิดผลอันสุดท้าย พึ่งกันให้ได้จริงๆ พึ่งเกิด พึ่งแก่ พึ่งเจ็บ พึ่งตายกันได้ มีความปรารถนาดี ความบริสุทธิ์ใจ เพื่อที่จะให้ จะถ่ายทอด หรือช่วยเหลือเกื้อกูล สั่งสอน แนะนำอบรม มีอะไรที่จะให้แก่ลูก หรือมีอะไรที่จะให้แก่ญาติ มันมากกว่าครู ยิ่งกว่าครู

แต่ละคนก็ฝึกปรืออยู่ อบรมฝึกปรือ เพื่อจะให้เกิดภราดรภาพ ให้เกิดความเกื้อกูล ความช่วยเหลือ เพื่อจะนำพากันไปสู่จุดที่ดีที่สุด เจริญที่สุด พันทุกข์ หรือว่ามีบุญมีกุศลมากที่สุด เราก็ฝึกอยู่ทำอยู่ด้วยความจริงใจ

เราทำหน้าที่อะไรก็ตามแต่เราจะมุ่งเข้าไปหาจุดเล็ก ให้เป็นอิสระเสรีภาพภราดรภาพ ให้เป็นญาติทั่วประเทศ เราพยายามให้เป็นญาติ มีความเป็นญาติ พึ่งพาอาศัย เกื้อกูลช่วยเหลือ พึ่งเกิด พึ่งแก่ พึ่งเจ็บ พึ่งตายกันไม่ว่าใครไม่ว่าอาชีพอะไร ไม่ว่าหน้าที่อะไร เราก็มีเป้าหมายลึกซึ้งนี้อยู่ เพราะฉะนั้นแม้แต่เป็นครูของเรานี้ ก็จะต้องมีเนื้อหาที่สำคัญเพื่อจะไปสู่จุดที่เล็ก โดยเฉพาะความเป็นภราดรภาพ นี่เป็นคำที่มีความหมายมากในมนุษยชาติ

...

แล้วก็มีความเป็นอยู่อย่างไม่กดขี่ข่มเหงกัน ไม่ลดหลั่นต่างกัน รวมแล้วก็เป็นสมานัตตตา มีความเสมอสมานที่ดี ได้คุณภาพสูงสุดเท่าไรรัๆ ก็มีสันติภาพเท่านั้นๆ สมรรถภาพก็เจริญ มีความสามารถ สมรรถนะสูง เอาจริงเอาจัง ขยันหมั่นเพียร เป็นคนไม่คูคาย เป็นคนขวนขวาย กระตือรือร้น ทำงานด้วยความสามารถ เก่ง โลกเขาจะมีความรู้มีความสามารถอะไรแค่นี้ เราก็ไม่ได้คำ หรือไม่ได้ค้อยกว่าเขา เป็นอยู่ที่เราว่าจะผลักดันในทางที่เป็น โลกธรรม หรือ โลกุทธธรรม เป็นทุนนิยม หรือเป็นบุญนิยม อันนี้ก็อยู่ที่คนที่ได้ฝึกฝนได้เล่าเรียน พวกเราเรียนรู้ระบบบุญนิยมแล้วก็ทำตัวให้เป็นคนระบบบุญนิยม ... เป็นสังคมที่มีบูรณาการและมีบูรณาภาพซึ่งหมายความว่าสภาพที่เต็ม สภาพที่สมบูรณ์ สภาพที่ดีครบแล้ว

บูรณาภาพจริงๆ ก็คือคุณภาพของคนที่ดี มันจะดีที่สุดเท่าที่คนในสังคมนั้นมีการสอน การแนะ การรักษา การรู้ตัวรู้ชั่วได้ดีเท่าใดๆ ถ้ารู้ดี ทำดีได้จริง ก็ลดน้อย บูรณาภาพ

ก็มีค่าสูง บรูณาการก็ไม่ต้องทำมาก ไม่ต้องไปบรูณะ หรือว่าไม่ต้องไปทำให้เต็มเพิ่มน้ก มันก็เต็มอยู่เรื่อย ๆ สมบูรณ์อยู่เรื่อย ๆ มันพร่องน้อย เพราะคุณภาพของคนดี ถ้าคุณภาพของคนไม่ดี ก็ต้องบรูณะกันมาก มันไม่เต็มง่าย ๆ ก็เป็นธรรมชาติธรรมชาติของเหตุ ก็คือคน คำตอบมันอยู่ที่คนจริง ๆ

พูดไปพูดมาแล้ว อาตมาก็ยังเห็นว่าโลกนี้จะอยู่เป็นสุข จะอยู่อย่างไร มันมีคำตอบ อยู่ที่คนทั้งนั้น เพราะฉะนั้นการสร้างคนนี่มันสำคัญที่สุดนะ ครูถึงได้เป็นคนสำคัญมีหน้าที่สำคัญ เป็นผู้นำสังคมที่สำคัญมาก ถ้ายังผนวกเข้าไปเลยในตัวครู ให้มีความเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นญาติผู้ใหญ่ด้วย ก็ยังเป็นครูที่ยิ่งใหญ่ เพราะการเป็นครูของเราไม่ใช่เรื่องเล็ก ๆ เป็นครูที่เป็นพ่อเป็นแม่ เป็นครูที่จะเป็นญาติด้วย เพราะฉะนั้นเขาไม่ค่อยเรียกครูกันเท่าไรหรอก ก็เรียกว่าเป็นอา

จะเห็นได้ว่า สมณะโพธิรักษ์ไม่ได้กล่าวถึงคุณลักษณะด้านศีลธรรมจรรยาของครู ทั้งนี้เป็นเพราะชาวโศกทุกคนเป็นผู้มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานสำคัญอยู่แล้ว ดังที่มีข้อกำหนดคุณสมบัติพื้นฐานสำหรับผู้ที่จะเป็นครูของสัมมาสิกขาลัทธิวัจชีวิต ดังนี้

๔.๑ มีคุณลักษณะของวรรณะ ๘ และสมาทานศีลตามฐานะ กล่าวคือ สมณะปฏิบัติตามจุดศีล นัชฌิมศีล มหาศีล และโอวาทปาฏิโมกข์ศีล สิกขมาตุสมาทานศีล ๑๐ ฆราวาสรักษาศีล ๕ หรือ ศีล ๘ ละเว้นขาดจากอบายมุข

๔.๒ รับประทานอาหารมังสวิรัตินัดไม่เกิน ๒ มื้อ

๔.๓ สุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคติดต่อร้ายแรง ไม่มีอาการทางจิตประสาท หรือ การเบี่ยงเบนทางเพศ

๔.๔ มีความเชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่ง คือ

๔.๔.๑ ครูชาฎะ เชี่ยวชาญการปฏิบัติงานในฐานะงานอาชีพ

๔.๔.๒ ครูวิชญ์ มีความรอบรู้ในวิชาการสายสามัญ

๕. นิสิต

ผู้เรียนของสัมมาสิกขาลัทธิวัจชีวิตเรียกว่า นิสิต ซึ่งมีความหมายว่า ผู้อยู่อาศัย เพราะผู้เรียนทุกคนอยู่ประจำในชุมชนซึ่ง โดยธรรมชาติแล้วทุกคนจะต้องมีคุณสมบัติในด้านศีลธรรม จรรยาและความสามารถในการทำงานอยู่แล้ว (ศีลเด่น เป็นงาน) นิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัจชีวิตก็เช่นกัน ยังคงต้องพัฒนาคุณสมบัติทั้งสองประการนั้น ส่วนที่นิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัจชีวิตมีภาระเพิ่มขึ้น ได้แก่ ความสามารถทางวิชาการ (ชาฎะวิชา) ซึ่งสมณะโพธิรักษ์มีนโยบายดังนี้

อาตมาตั้งใจจะทำศูนย์สารสนเทศ คือห้องสมุดคลังคำรับคำรา จะทำไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในชีวิตนี้คิดว่าจะทำที่นี่ แล้วก็พอดีได้อาคารนี้ขึ้นมา ก็จะเป็นคลังสารสนเทศ ในที่อื่นก็ทำพอสมควร สันคือ โสภก็มี ปฐมอ โสภก็มี แต่ไม่ใหญ่ไม่โตอะไร ที่นี้จะทำให้มันใหญ่โต ทำให้ครบครัน มีทั้งอุปกรณ์ไฮเทคทันสมัยไว้ให้สมบูรณ์

ที่นี้อาตมาตั้งเป็นสัมมาสิกขาลัย เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพราะฉะนั้นจะต้องเป็นคนใฝ่ศึกษา ต้องเอาใจใส่ค้นคว้า ไม่ใช่ว่าหุตาสั้น ๆ ต้องหุตายาว กว้าง มีวิสัยทัศน์ที่ดี มีทัศนคติที่กว้างไกล แล้วเราก็พยายามใฝ่ศึกษา ติดตามข้อมูลข่าวสาร ถ้ามีทุนรอนพอจะรับหนังสือได้ เราก็เลือกเอา หนังสือใหม่ หนังสือเก่า บริษัทนั้นบริษัทนี้ เป็นบริษัทที่สร้างหนังสือดี ๆ เราก็จะกว้างขวางออกไป

เพราะฉะนั้นอยู่ที่ตัวบุคคล อยู่ที่แต่ละคนต้องขยันหมั่นเพียรใฝ่ศึกษา แต่หลัก ๆ ต้องคิดเด่นกับเป็นงานนี้แกนหลัก การศึกษาทางชาลววิชาพวกนี้ เราก็จะต้องเพิ่มเติมประกอบไปด้วย ที่อาตมาขยายความให้ฟังนี้ เมื่อสรุปรวมแล้ว ก็คือชีวิตประจำวันของคนทุกคน ไม่มีใครที่จะหยุดการศึกษา ทุกวันนี้ อาตมาเองอาตมาก็ยังศึกษา ศึกษาทั้งภาคที่เป็นธรรมชาติ ศึกษาทั้งภาคคำราตัวหนังสือ ก็ต้องศึกษา ตรวจสอบอะไรต่ออะไรอยู่ด้วย ศึกษา ไม่ใช่ไม่ศึกษา ไม่จบหรือ การศึกษานี้ไม่จบ ชีวิตเกิดมาเพื่อการศึกษาเท่านั้น ศึกษาแล้วปฏิบัติประพฤติได้ผลดีแก่ตน ตนก็เป็นคนเป็นสุข มีสุข ตนก็เป็นคนมีคุณค่า ประโยชน์ และตนก็จะเป็นที่ยอมรับ เป็นที่เคารพนับถือบูชายกย่องได้

อย่างไรก็ตาม ในการรับนิสิตเข้าศึกษาในสัมมาสิกขาลัยวงชีวิต ไม่ได้พิจารณาความสามารถทางวิชาการแต่อย่างใด คุณสมบัติสำคัญหลักที่พิจารณาคือพฤติกรรมของผู้สมัครซึ่งจะต้องดำรงชีวิตต่อเนื่องอยู่ในเครือข่ายชุมชนชาวอ โสภมาแล้วอย่างน้อย ๑ ปีเพื่อให้เป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันก่อนรับเข้าเป็นนิสิต นอกจากนี้คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครเป็นนิสิตของสัมมาสิกขาลัยวงชีวิตมีดังนี้

๕.๑ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป

๕.๒ ผู้ที่มีพื้นฐานการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถอ่านออกเขียนได้ และอายุ ๒๐ ปีขึ้นไป ในกรณีนี้ นิสิตจะได้รับอนุญาตเมื่อจบการศึกษา

๕.๓ สมารถานศีล ๘ ละเว้นขาดจากอบายมุข และมีคุณลักษณะของวรรณะ ๘

๕.๔ ดำรงชีวิตต่อเนื่องอยู่ในเครือข่ายชุมชนชาวอ โสภมาแล้วอย่างน้อย ๑ ปี

๕.๕ รับประทานอาหารมังสวิรัตวันละไม่เกิน ๒ มื้อ

๕.๖ สุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคติดต่อร้ายแรง ไม่มีอาการทางจิตประสาท หรือการเบี่ยงเบนทางเพศ

ผู้สมัครเข้าเป็นนิสิตเมื่อผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้นดังกล่าวแล้ว จะต้องเข้าสอบสัมภาษณ์โดยคณะกรรมการทั้งที่เป็นสมณะ สิกขมาตุและฆราวาสจากทุกวิชาเขต สัมมาสิกขาลัทธิวัชรชีวิต จัดสอบสัมภาษณ์ที่วิชาเขตราชธานีอโศกในวันที่ ๔ มิถุนายน ของทุกปีซึ่งเป็นวันโฮมไต้หวัน (วันรวมชาวสัมมาสิกขาลัทธิวัชรชีวิตทุกวิชาเขต) และเปิดเรียนวันแรกของภาคการศึกษาต้นในวันรุ่งขึ้น จนกระทั่งถึงวันที่ ๔ ธันวาคม ส่วนภาคการศึกษาปลายเปิดเรียนวันที่ ๕ ธันวาคม – ๔ มิถุนายน ปีถัดไป การกำหนดภาคเรียนของสัมมาสิกขาลัทธิวัชรชีวิตมิได้มีประโยชน์สำหรับการปิดภาคเรียน แต่มีประโยชน์สำหรับการประเมินผลการศึกษาของนิสิต

๖. การประเมินผล

สัมมาสิกขาลัทธิวัชรชีวิตประเมินผลการศึกษาภาคการศึกษาละ ๑ ครั้ง โดยประเมินผลการศึกษาใน ๓ ด้าน คือ

๖.๑ คีลเด่น ประเมินพฤติกรรมนิติตจากกิจวัตร การตรวจคิล และชีวิตความเป็นอยู่

๖.๒ เป็นงาน ประเมินการปฏิบัติงานของนิสิตจากความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความรับผิดชอบ ความเสียสละ การพัฒนาวิธีการทำงาน และผลงาน

๖.๓ ชาญวิชา ประเมินความรู้จากการรายงานผลการปฏิบัติ (ปฏิบัติวิทยา) ของนิสิต นิสิตสามารถเขียนปฏิบัติวิทยาสาขาคณะใดสาขาหนึ่งได้ตามความสนใจในแต่ละภาคการศึกษา ภาคการศึกษาละ ๑ เรื่อง เมื่อนิสิตได้รับการประเมินผล “ผ่าน” ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์รวม ๘ เรื่อง โดยไม่จำกัดระยะเวลาแล้ว นิสิตจึงสามารถเสนอหัวข้อที่นิสิตสนใจจะศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้ง ๑ เรื่อง เรียกว่า ปัญญานิพนธ์ได้

การประเมินผลการศึกษาของสัมมาสิกขาลัทธิวัชรชีวิตมี ๔ ระดับ คือ ดีมาก (คะแนนร้อยละ ๘๕ ขึ้นไป) ดี (คะแนนร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป) ผ่าน (คะแนนร้อยละ ๖๐ ขึ้นไป) และ ไม่ผ่าน (คะแนนต่ำกว่าร้อยละ ๖๐) ในแต่ละภาคการศึกษา หากนิสิตที่ไม่ส่งผลงานตามกำหนด จะได้รับผลการศึกษา “รอ” จนกว่านิสิตจะส่งผลงาน

๗. ปัญญาบัตร

ปัญญาบัตรเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงการสำเร็จการศึกษาของนิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัชรชีวิต นิสิตจะได้รับปัญญาบัตร เมื่อได้รับการประเมินผลระดับ “ผ่าน” ขึ้นไป ดังนี้

๗.๑ คีลเด่น เป็นเวลา ๑๒ ภาคเรียน

๗.๒ เป็นงาน เป็นเวลา ๑๒ ภาคเรียน

๗.๓ ชาญวิชา เป็นเวลา ๑๒ ภาคเรียน ประกอบด้วยปฏิบัติวิทยา ๘ ภาคเรียนและปัญญานิพนธ์ อย่างน้อย ๔ ภาคเรียน

๑.๒ นิสิตไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษา เนื่องจากการศึกษาเล่าเรียนของนิสิตเป็นการพัฒนาตนเองเพื่อลดละกิเลสพร้อมกับการสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม เป็นต้นว่าสร้างงานเพื่อการพัฒนาตนเองของชุมชน

๑.๓ กระบวนการศึกษาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวิถีชุมชน กล่าวคือ ใช้หลักสัมมาอาริยมรรค ๘ ในพุทธศาสนาเป็นสาระแกนหลัก ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เป็นต้นว่า สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

๑.๔ กิจกรรมการศึกษาเป็นการเรียนรู้ขณะทำงานทั้งด้วยตนเองและด้วยการสอนงานของผู้มีประสบการณ์ในงานนั้น อีกทั้งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาแบบบูรณาการ โดยครอบครัวและชุมชนเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต

แนวคิดในการจัดการศึกษาดังกล่าวนี้ เห็นได้จากคำกล่าวของสมณะ โพธิ์รักษ์ดังนี้

การศึกษานี้พูดตรง ๆ ก็คือการศึกษาโลกุตระธรรม การศึกษาแบบของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีครบหมด ทั้งวิธีการคิด สังกัปปะ วิธีการพูด วิธีกระทำการกัมมันตะ ทั้งอาชีพ ความเพียรพยายาม สติ สมาธิ อยู่ในสูตรใหญ่ มรรค ๘ ของพระพุทธเจ้าครบครันหมด

เพราะฉะนั้นอาตมาขอยืนยันว่า การศึกษาแบบพุทธนี้เป็นการศึกษาที่สมบูรณ์แล้ว เราก็พยายามทำให้สมบูรณ์ตามอย่างท่าน การศึกษาของเราถึงไม่แยกจากชีวิต แต่เราศึกษาทุกขณะที่มีกรรมกิจราชการงานทุกอิริยาบถ สัมมาสิกขาลัยมีอยู่ขณะเดียวคือคณะ “พุทธชีวิตศิลป์” ส่วนจะไปชำนาญพิเศษในแง่ใด ประเด็นใดนั้น เป็นเรื่องส่วนตัว ตามอัธยาศัย ตามจริต ตามความจำเป็น หรือความชำนาญ ไม่ไปบังคับ ไม่ไปยึดเยียด เพราะฉะนั้นทุกคนเลือกเฟ้นได้อย่างอิสระเสรีภาพ งานที่มีในพุทธชีวิตศิลป์นี้ มีงานอะไรที่เรามี เท่าที่เราจะเป็น จะเป็นวิชาเขต หรือเป็น campus ไหนก็แล้วแต่ มีอะไรให้ศึกษาในอาชีพหรืออาชีพวะ ก็เรียนรู้เท่าที่เราจะมีให้เรียน ก็ใฝ่ใจเอา ฝึกฝนเอา เรียนรู้เอา เพราะว่างานอาชีพหรือว่าการกระทำใด ๆ ได้ปฏิบัติธรรมทั้งนั้น ในวิชาของพุทธ แล้วต้องพยายามปฏิบัติให้เป็นจริง ๆ

ครูก็ปฏิบัติตามฐานะครู นักเรียนปฏิบัติตามฐานะนักเรียน ต่างคนต่างเรียนรู้ไปพร้อมกัน ครูของเราไม่ได้รับเงินเดือน ไม่มีรายได้อะไร แถมยังไม่เรียนรู้ปรับปรุงตนเอง ก็อยู่ไปเปล่า ตัวเองไม่ได้ประโยชน์อะไร นักเรียนก็เหมือนกัน ไม่ได้จ่ายค่าเล่าเรียน ก็ควรจะต้องขยันขันแข็งช่วยงานการของโรงเรียนหรือของชุมชน เหมือนลูกที่ต้องช่วยพ่อแม่

ทำงาน กวาดบ้านถูบ้าน ซ่อมแซม โนนนี่ไป เด็กที่ตั้งใจเรียนอย่างเดียว แต่ทำงานไม่เป็น เป็นคนไม่มีประโยชน์ แถมก่อบาปก่อเวรให้ตัวเองอีก เพราะช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งพาคนอื่น คนที่ทำแต่งงาน ไม่ยอมเรียนหนังสือเลย ก็ไม่สมบูรณ์เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจะสมบูรณ์ได้ ต้องศีลเด่น เป็นงาน ชาลยวิชา พยายามทำตามหลักการของเราให้ได้

มีการศึกษาสี่บทอด นี้เราก็มีการศึกษา ต้องให้ศึกษาด้วยวิธีธรรมชาติดีก ขึ้นๆ มีการศึกษาที่ถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดความเห็น ถ่ายทอดการงาน ถ่ายทอดการดำรงชีวิต ถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้นแหละ ไล่มาแต่ข้อ ๑ มาเลย ถ่ายทอดสัมมาทิฐิ ถ่ายทอดศาสนา ถ่ายทอดกิจกรรม การงาน ถ่ายทอดความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต ถ่ายทอดวัฒนธรรม ถ่ายทอดความเป็นที่มั่นน้อม นั่นคือการศึกษา ต้องสี่บทอด ต้องถ่ายทอดอย่างนั้นต่อไปเรื่อยๆเลย

จากหลักการบุญนิยมซึ่งมีฐานรากจากพุทธศาสนาอันเป็น โลกุตระธรรม ต่างจากค่านิยม ความเชื่อของสังคมทั่วไป สัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตจึงกำหนดเป้าหมายในการพัฒนานิสิตให้เป็นผู้ที่มี “ศีลเด่น เป็นงาน ชาลยวิชา”

๒. เป้าหมาย

สมณะโพธิรักษ์กล่าวถึงเป้าหมายของสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตไว้ดังนี้

๒.๑ ศีลเด่น หมายถึงการประพฤติดีตามหลักธรรมในพุทธศาสนา ซึ่งนอกจากการมีศีล ๕ ตามมาตรฐานขั้นต่ำของการอยู่อาศัยในชุมชนแล้ว คุณธรรมที่สมณะโพธิรักษ์เน้นเป็นพิเศษคือ ความขยันสร้างสรร และความเสียสละ เช่นที่ท่านอธิบายไว้ดังนี้

เรายิ่งทำทาน เรายิ่งให้ เกื้อกูลคนอื่นได้มากเท่าไร ยิ่งกลับเป็นบุญบารมี เป็นทรัพย์ของเรา เราทานไปมันก็จะ เป็นของเราจับซ่อนสั่งสมเป็นพลังวิบาก เป็นกุศลวิบาก ผู้ที่รู้แจ้งรู้จริง เข้าใจแล้ว จึงไม่คิดหวัดตุ สร้างได้เท่าไร ก็ให้ แจกจ่ายเจือจาน จากะ เกื้อกูลผู้อื่น ให้ผู้อื่นไปได้ เท่าที่เราจะไม่ทุกข์ร้อน เท่าที่เราจะไม่ทรمان ให้คนอื่นไป เราก็ไม่ ได้ทรمانตนเอง เราก็อยู่ได้รอด

...

คนเราทุกคน ไปตามใครอยากจะเกิดมาแล้วร่ำรวย ทันทีใหม่ ก็อยากเกิดมาร่ำรวย ทันที แต่ไม่ได้ ถ้าไม่มีวิบากของตนเอง ... เป็นกัมมัสสกตา เป็นทรัพย์ของคน ๆ ถ้าเรา ไม่มีจริง ไม่ได้สั่งสมไปมันก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้นไม่ต้องไปกังวลเลย เรื่องวัตถุ เรื่องลาภ ศฤงคาร ทางโลก ๆ นี้ ไม่ต้องกังวลเลย สร้างมาเถอะ สร้างแล้ว เราสามารถที่จะเกื้อกูล

แจกจ่าย ใครไปได้ มันยังเป็นของเรา ยิงให้ไปยิงเป็นของเรา แม้เราจะฝืนใจให้ แต่เรารู้ว่าต้องให้ กิเลสมันยังมีอยู่ ก็ต้องฝืนใจ มันไม่ยอมให้ แต่เราก็ให้ แล้วก็ไม่ได้คิดเอาคืน ไม่ต้องการย้อนกลับ ไม่มีความคิดนี้ มีแต่ความคิดฝืนว่า กิเลสมันมี จะให้เขา ก็ทั้งฝืนขนาดนี้ก็ยังเป็นทรัพย์ของเรา เพราะเราได้ให้ แต่เรายังไม่ให้มัน มันก็อยู่กับเรา พอเราตายไป มันก็ไม่ใช่ของใคร เพราะเราไม่ได้ให้ใคร เราก็ดูไม่ได้ไป เขาก็มาเอาไปเป็นของสาธารณะ เพราะเราไม่ได้กำหนด เราไม่ได้มีจิตใจให้ไป ของในโลกนี้มันมีไปมีมากับกลางๆ เป็นของกลางๆ คุณไม่ให้ใคร มันก็เป็นของกลางๆ แต่ถ้าคุณให้ มันก็เป็นของเรา ถ้าเราเอามันกลับจะตายไปแล้ว มันไม่เหลือ เพราะว่าเรารู้ว่าเรายึดมาเป็นของเรา ตายไปแล้วมันกลับหมดไป เห็นไหม ลึกซึ้งอย่างนี้ กรรมวิบาก

ถ้าเมื่อเราเข้าใจแล้วว่าการศึกษารื่องนี้มันไม่จบง่าย ๆ หรือ เราจะไม่หยุดศึกษาที่นี้ เราไม่เอาแต่แค่เรียนตอบภาษาได้เท่านั้น เราเอาทั้งงานการ เราเอาทั้งคุณธรรม ถ้าคุณธรรมเหลวไหลก็ไม่จบ ที่นี้ ไม่ให้จบ ดีไม่ดี ไล่ออกด้วย ไล่ออกไปก็ตั้งหลายคนแล้ว หรือการงานก็เกี่ยวข้องไม่ได้เรื่องได้ราวเลย เราก็พิจารณาเหมือนกันว่า ถ้าคุณภาพไม่ดีพอ ก็จะไม่ให้จบ ...

เพราะฉะนั้น เราถึงเปิดระดับอุคการศึกษาของเราเอง. . . เพื่อสร้างคนให้เป็นคนแข็งแรงแบบนี้ เป็นคนชนิดโลกุตระแบบนี้ สร้างสรร ลดละ ไม่เอามาก มีแต่ช่วยเหลือ เกื้อกูล เสียสละ ตัวเองก็เป็นคนมีความรู้ความสามารถ ใครที่เกี่ยวข้องก็ยื่นให้ขยันอยู่นี้ สร้างแล้วก็เสียสละ เป็นบุญของแต่ละคน ๆ เราก็มีระบบวัฒนธรรมอย่างนี้ ก็เป็นแล้ว

การกล่าวถึงเป้าหมายในเรื่องความขยัน สร้างสรร เสียสละนี้ เป็นการกล่าวในมิติแห่งสังคมที่จะได้รับประโยชน์จากนิสิต แต่เมื่อกกล่าวถึงเป้าหมายของการพัฒนานิสิตในมิติแห่งประโยชน์เฉพาะตน นิสิตสัมมาศิกขาลัยวังชีวิตจะต้องฝึกฝนคนให้เป็นคนมีวรรณะ ๘ ได้แก่

- ๒.๒.๑ สุภโร (เลี้ยงง่าย ใช้ชีวิตเรียบง่าย)
- ๒.๒.๒ สุโปสะ (บำรุงง่าย สอนง่าย พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเอง)
- ๒.๒.๓ อับปิจละ (มักน้อย มีความปรารถนาน้อย)
- ๒.๒.๔ สันตุฎฐิ (มีใจพอ ยินดีในสิ่งที่ได้ที่เป็นอยู่)
- ๒.๒.๕ สัตถะ (มีการขัดเกลากิเลสของตนเองและผู้อื่น)
- ๒.๒.๖ ฐุตะ (มีศีลเคร่ง)
- ๒.๒.๗ ปาสาทิกะ (มีอาการน่าเลื่อมใส)
- ๒.๒.๘ อัจฉริยะ (ไม่สะสมกอบโกย)
- ๒.๒.๙ วิริยารัมภะ (ขยัน)

๒.๒ เป็นงาน หมายถึง ความสามารถในการทำงานและมีใจรักงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานกิจกรรม ปล่อยสะอาด และการจัดการขยะ ซึ่งสมณะโพธิรักษ์เห็นว่า เป็นงานที่จำเป็นสำหรับ สังคม และนิสิตสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตจะต้องศึกษาฝึกฝนให้ชำนาญ เช่นที่ท่านกล่าวไว้ดังนี้

นิสิตจะต้องรู้วิธีที่จะทำข้าวยัง ใจให้เป็นเมตตา ใจ มีคุณค่าของอาหารเต็มเม็ด แล้ว ก็เก็บไว้ได้ทนนาน อะไรก็แล้วแต่ที่เป็นปัจจัยชีวิต เอามาทำยาสมุนไพร มาสร้างปุ๋ย มาทำ ขยะให้สะอาดสะอาดเปลี่ยนแปลงจากขยะ ไปเป็นสิ่งที่มันเป็นประโยชน์ต่อไป ไม่ต้องมา เผาทิ้ง ไม่ต้องมาทำลายให้เหลือสิ่งที่จะต้องทำลายบ้างน้อยที่สุด หัดอย่างนี้เก่งอย่างนี้ เพราะมีความจำเป็นของสังคม เรื่องขยะนี้มีความจำเป็นในโลกอีกต่อไปมากเลย เพราะ คนเราทิ้งขว้างเยอะ ผลผลิตวัตถุขึ้นมาสนองความอยากของตัวเอง เวลาผลิตก็จะเหลือกากเศษ ส่วนหนึ่งแล้ว เสพแล้ว ทิ้ง ก็เป็นขยะเพิ่มขึ้นอีก คนเราทิ้งกากเศษพวกนี้มากขึ้นเรื่อยๆ ... นิสิตสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตจะต้องเรียนรู้เรื่องเหล่านี้ เราจะประหยัด ประณีต จะค่อยๆปรับ ไม่ให้ทิ้งง่าย ๆ ปรับปรุงให้มันดี ให้มันไม่เปลืองให้มันไม่ผลาญ เป็นเรื่องของคนที่จะต้อง เรียนรู้ และฝึกปรือ ยิ่งโลกทุกวันนี้มันโลกพว่องๆ โลกมันขาดแคลนและอะไรๆ มันก็จะ หหมดไปแล้วใน โลกธรรมชาติ เราจะสอนกันให้สร้างธรรมชาติ ช่วยธรรมชาติให้ฟื้นตัว ขึ้นมาใหม่ นิสิตทุกคนต้องทำกิจกรรม ไร่สารพิษ เอาปุ๋ยสะอาดมาใช้แทนสารเคมี คุรุด้วย คุรุก็ต้องทำด้วยกันกับนิสิต เรียนรู้ไปด้วยกัน ยิ่งเรารู้จักกิเลสดี ลดกิเลสลงได้เรื่อย ๆ เราก็ จะไม่ผลาญโลก ไม่สร้างขยะ แลมนรู้วิธีจัดการขยะด้วย ต่อไปเราอาจเปิดคณะ “ขยะวิทยา” ศึกษาเรื่องนี้โดยตรง

๒.๓ ชาญวิชา หมายถึง ความรอบรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาตนเอง และการประกอบอาชีพ สมณะโพธิรักษ์กล่าวถึงความสำคัญของความรู้ทางวิชาการไว้ดังนี้

สมัยโบราณตั้งแต่ยังไม่มีการเรียน ก็มีเรียน สมัยพระพุทธเจ้า ๒๕๐๐ กว่าปี ท่านก็ทรงศึกษาตามฐานะของเจ้าชาย ที่จะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ก็ศึกษาความรู้ ศึกษาอะไร ต่างๆ ที่จะพึงเป็น ทำงานเท่าที่จะพึงทำตามฐานะของท่าน เพื่อจะมาประกอบอาชีพ มาเป็น พระเจ้าแผ่นดินในอนาคต สถาบันที่มีในยุคนั้น ท่านก็ได้ศึกษามาหมด ได้ ๑๘ วิชา จบมา หมดเท่าที่มี เหมือนสมัยนี้ มหาวิทยาลัยมีกี่คณะ ท่านก็เรียนหมด จบทุกปริญญา ทุกคณะ นั้นแหละ เท่าที่มีในสมัยนั้น สมัยนี้จบปริญญาเอก ท่านก็เรียนจนจบปริญญาเอก แต่ที่จริง นั้นท่านมีแล้ว ท่านเรียนจบได้ง่ายพวกนี้ เพราะวิชาความรู้พวกนี้มันปนอยู่ในวิบาก วิบาก ที่เราได้เรียนรู้ สังคมมาแต่ละกับแต่ละกัลป์ แต่ละชาติ ๆ เราได้เรียน เราได้ฝึกฝน เราได้ ส่งสมไปตลอดเวลา ทั้งโลกีย์ หรือสายธรรมะของพุทธ มีโลกุตรด้วย

เพราะฉะนั้นได้ทั้งโลกีย์ ได้ทั้งโลกุตระ เป็นความรู้ ความสามารถ เป็นทรัพย์ เป็นกุศล ก็เรียนรู้ สั่งสมไป คนเรามันไม่จบง่าย ๆ หรือ トラบเท่าที่ยังเกิดเป็นชีวิต มนุษย์อยู่เท่าไร เราก็แสวงหาความเจริญ ไม่ว่าจะเจริญทางโลกีย์ เจริญทางโลกุตระ โลกีย์นั้น ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องไปสะสมอะไรมาก โดยเฉพาะเป็นวัตถุ ส่วนนามธรรมนั้นมัน จะสั่งสมลงไปโน้จิด เป็นพลังงานทางจิต สั่งสมไปในวิบาก วิบากเป็นอจินไตย ที่อธิบาย ไม่ได้ เช่นเรามีความรู้เป็นนามธรรม คายไปแล้วความรู้ก็ไปด้วย รู้ดี รู้ชั่ว ละชั่วได้ สั่งสมดี ให้มากขึ้นแน่นหนาขึ้นได้ เป็นพลังงานสะสมติดตัวไปได้ แต่วัตถุนี้ติดตัวไปไม่ได้

เป้าหมายในการจัดการศึกษาของสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตเพื่อพัฒนานิสิตให้เป็นผู้มี “ศีลเด่น เป็นงาน ชาลววิชา” คามคำอธิบายของสมณะโพธิรักษ์นี้ สอดคล้องกับเป้าหมายที่สมณะและสิกขมาตุ กล่าวไว้ในการสนทนากลุ่มเมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๕ ดังนี้

๑. เพื่อขัดเกลากจิตใจ ขัดเกลากพฤติกรรมต่างๆ ให้อยู่ในกรอบของศีลแปด
๒. เพื่อให้การศึกษาเรื่องของศีล สมาริ ปัญญา
๓. เพื่อให้การศึกษาเรื่องชีวิต การใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและการลดละกิเลสให้เป็น อริยบุคคล ปฏิบัติตามมรรคองค์แปด มีทั้งสัมมาอาชีวะ สัมมาสัมมัตตะ มีอาชีพการงานที่มีการ ปฏิบัติธรรมไปในตัว จะเป็นมนุษย์ธรรมดา แต่พ้นจากกิเลสตัณหาอุปาทานได้
๔. เพื่อพัฒนานิสิตให้เป็นคนมีประสิทธิภาพมากขึ้น คุณภาพมากขึ้น แต่มีชีวิตเรียบง่าย มีกน้อยสันโดษ ไม่สวมรองเท้า ทานอาหารมือเดียว ถือศีลแปด เป็น โสภ มีความเป็นอยู่เรียบง่าย และมีวิชาการ มีการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่ดี มีการช่วยเหลือสังคม

เป้าหมายเหล่านี้มีใช้กำหนดไว้สำหรับนิสิตเท่านั้น ครูก็ยังคงพัฒนาตนเองไปในแนวทาง เดียวกัน และสำหรับสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต ครูมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประพฤติคนเป็น แบบอย่างแก่นิสิต

๓. ครู

เนื่องจากสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตมีเป้าหมายการศึกษาที่ “ศีลเด่น เป็นงาน ชาลววิชา” ศีลหรือ พฤติกรรมและอิทธิบาทในการทำงานของครูจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติหน้าที่ครู ผู้ให้ข้อมูลที่ สำคัญทุกคนกล่าวตรงกันว่า ครูต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างตามคำสอนของตนเอง และทุกคนมีความ สรรุทธาค่อสมณะโพธิรักษ์ด้วยเหตุที่ท่านปฏิบัติเช่นเดียวกับที่ท่านสอน จึงเป็นรูปธรรมที่ช่วยให้ เข้าใจคำอธิบายของท่านง่ายขึ้น แม้คำสอนนั้นจะเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยได้ยินมาก่อนก็ตาม แนวปฏิบัติ ของครูสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตมีดังนี้

๓.๑ ทำให้ดูและพูดอย่างที่ทำ ตรงกับพุทธศาสนสุภาษิตว่า ยถา วาที ตถา การี

๓.๒ ปฏิบัติจริงอย่างเข้มข้น ทำให้เกิดความศรัทธา แล้วอธิบายได้ชัดเจน แก้อ้อสงสัยได้ โดยเริ่มที่การรักษาศีล ปฏิบัติธรรม

๓.๓ มีพฤติกรรมชีวิตเป็นรูปธรรมชัดเจน มีแบบอย่างทั้งที่เป็นพฤติกรรมของคนและกิจกรรมของกลุ่ม (significant symbol) รวมทั้งงานประจำปีของชาวอโศกที่มีรายการภาคคำให้ญาติธรรมมาแล้วชีวิตของตัวเองบนเวที ก็เป็นตัวอย่างให้เป็นผู้ฟังสำนึกว่า บางคนก็ไม่ได้เรียนมาก แต่ทำได้เสียสละมาก ทำให้เกิดกำลังใจที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองบ้าง ทำให้เกิดความคิดว่า เป็นมนุษย์เหมือนกัน น่าจะทำได้เหมือนกัน การที่มีรูปธรรมทำให้มีพลังที่จะทำตาม

๓.๓ มีกิจกรรมให้ทำ เช่น การอบรมธรรม งานพัฒนาวัด ผลิตภัณฑ์ธรรมะ เช่น พิมพ์หนังสือ ทำแทป มีงานกุศล เช่น โรงบุญ (แจกอาหารมังสวิรัตินในวันสำคัญ) ตลาดอาริยะ (ขายสินค้าต่ำกว่าราคาทุนในช่วงงานปีใหม่) ต่อมาก็มีหน่วยงานต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น บริษัทต่าง ๆ เครือข่ายกสิกรรม เครือข่ายชุมชน เป็นต้น

สิกขมาตุบุญ* ให้รายละเอียดของครูสัมมาสิกขาตั้งชีวิตสนับสนุนข้อสรุปข้างต้นดังนี้

สมณะสิกขมาตุเป็นครูที่ประพฤติปฏิบัติได้ด้วยตนเองแล้ว ได้ลดละกิเลสเป็นตัวอย่าง ทำอย่างไรก็สอนอย่างนั้น สอนอย่างไรต้องทำให้ได้อย่างนั้น เป็นตัวอย่างให้เขาเห็น เพราะฉะนั้นนิสิต ม.วช. หรือว่าผู้ปฏิบัติธรรมที่นี้ก็อยู่ในสังคมสิ่งแวดล้อมที่เขาเห็นชัดเจน เขาได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่ดี ทำให้ชีวิตเขาพัฒนาง่ายขึ้น เพราะมีตัวอย่างที่ดีด้วยไม่เพียงแต่ไปท่องในตำราเท่านั้น

สิกขมาตุกล้าฝืน* กล่าวเสริมว่า

การปฏิบัติจริง แล้วเขาเห็นมากกว่า พฤติกรรมที่เป็นจริงทำให้เขาอยากทำตาม ถ้าเราพูดซิขนาดไหน เขียนหนังสือเป็นตั้ง ๆ นะ แต่ชีวิตของเราก็ไม่ต่างจากเขามากนะ เขากลุ้มใจ เขาก็มาพูดกับเราแค่ระบาย แต่ไม่ได้แก้ไขจริง เพราะชีวิตเราไม่ได้พันทุกข์จริง ฉะนั้นว่าคนที่พูดอะไรได้สวยหรูนี้มีจริง แต่คนที่ปฏิบัติจริงตามที่ตัวเองพบ แล้วก็เปลี่ยนแปลงได้นี้ ฉะนั้นนี่เป็นเหตุให้คนเข้ามาศึกษามากกว่าเรื่องอื่นนะ

สมณะชาอุณรรค* เถ่าถึงความเปลี่ยนแปลงของตนเองไว้ดังนี้

* นามสมมติ

แรก ๆ ใหม่ ๆ เราก็คิดว่า ธรรมะคือการอยู่ในโลกส่วนตัว ไม่ยุ่งกับใคร คิดเฉพาะเรื่องของตัวเอง เรื่องคนอื่นไม่คิด กิเลสทั้งนั้น คิดแต่ทุกข์ของเรา แก่ทุกข์ของเรา กิเลสของเราเท่านั้น ถ้าคนอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับตั้งแต่หนึ่งคนนั้นนะคือกิเลส สมัยก่อนเป็นอย่างนั้นนะ จะมองยังไม่มองเลย ก้มหน้าคุดินลูกเดียว

แต่ปรากฏเวลาผ่านไป ไม่ได้แล้ว ศาสนามันไม่ขยาย ศาสนาต้องมีการสืบต่อใช่ไหม เราได้แล้ว ไม่สืบต่อ ก็ดับวณเลย ศาสนาต้องมีรอบของการสลัดคืน จริตอย่างอาตมา คนเห็นแล้วเข้ามาเชื่อมยาก ยึดแน่นไม่เป็น พุดเล่นพุดหัวไม่เป็น ใครจะมาหาใช้ไหม คอให้คุณดีวิเศษอย่างไร เขาก็ไม่มาหอรอก เราต้องมาเปลี่ยนบุคลิก เปลี่ยนคำพูด เปลี่ยนนิสัย ยึดไม่เป็นก็ต้องมาหัดยึด พุดเล่นไม่เป็นก็ต้องหัดพุดเล่น หัวเราะไม่ได้ ก็ต้องหัดหัวเราะ มีมนุษยสัมพันธ์ ทักเขาก่อน สมัยก่อนนี้ ถ้าโยมไม่ทัก เราก็ไม่ทัก

เรามองในแง่ของกรรมของสังคม สังคมมันต้องช่วยกันแบกหามหลายคนนะ เราก็เอื้อเอื้อมไปเชื่อมบ้าง ให้เขาได้รับสัจจะอย่างที่เรารู้ได้ เห็น เราอยู่มาตรงนี้ เราได้คิดแค่นี้ เรารู้สึกว่าชีวิตเรามีค่าขึ้นนะ เราก็อยากให้เขามีค่า เราจึงยึดหยุ่นให้เขา รู้สัจจะในเขาในเรา แล้วก็เอื้อเขาขนาดไหน หย่อนให้เขาขนาดไหน มีความยึดหยุ่น เมตตาคน สงสารคน เห็นใจคน อวยกช่วย ถ้าปฏิบัติถูกแนวพุทธ จะเกิดจิตเมตตา ทนไม่ได้หอรอกที่เห็นเขาทุกข์

แม้ตัวเขาไม่ทุกข์ก็ตาม แต่เราเห็น เราก็ต้องมีลีลาที่จะช่วยเขาให้ได้ มันเป็นเรื่องของความรู้สึก มโนธรรมสำนึก สิ่งนี้มีค่า ปลอ่ยให้มันสูญหายไปทำไมล่ะ อย่างน้อยก็ฝากไว้คนนั้นหน่อย คนนี้หน่อย มันก็เป็นพลังสร้างสรรค์ขึ้นมา

พอเราเปลี่ยน เราก็ได้ประโยชน์ด้วย จากการที่เราเปลี่ยนบุคลิก เราเบิกบานขึ้น เราเข้าใจคำว่าพุทธะขึ้น ทุกวันนี้เข้าใจคำว่าพุทธะชัดเจนกว่าเก่ามาก แต่ก่อนไม่รู้หอรอกเรื่องพุทธะ ถ้าพุดถึงพุทธะ ก็ไปนั่งหลับตา ได้อารมณ์ว่าง ๆ นั่นคือพุทธะ

ตอนที่อาตมาจะเปลี่ยนบุคลิกครั้งนี้ได้นี้ วิชาเปลี่ยนก่อนนะ แต่ใจยังไม่เปลี่ยน หอรอก แต่ก็ฝืนทำไป ทำไปตามที่เข้าใจว่าถูกแล้ว ทั้งที่ใจคิดยึดอยู่ ยังไม่เปลี่ยน มันก็ฝืดฝืนครั้งนี้ใช้เวลานาน แต่ก่อนไม่อยากเทศน์นะ เทศน์แล้วมันเหมือนอวดใหญ่อวดโต ทำให้เราเสียสมาธิ สมาธิเคลื่อน ต้องไม่พุด อยู่กับลมหายใจเข้า-ออก พอคิดว่าจะต้องเทศน์นี้ อึดอัด เทศน์ไปก็ปวดหัวไป มันไม่อยากเทศน์ แต่ทุกวันนี้ไม่ปวดหัวแล้ว หายแล้ว

เนื่องจากครูสัมมาสิกขาถ้อยชีวิต ไม่ว่าจะเป็นสมณะ ติกขมาตุ หรือฆราวาส ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ปฏิบัติดีในฐานะกัลยาณชนอยู่แล้ว ไม่ได้หมกมุ่นมัวเมาในอบายมุขลักษณะใด ๆ มาก่อน ตรงกันข้ามกลับเป็นผู้ใฝ่ใจในศาสนธรรมมาตั้งแต่วัยเยาว์ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงเป็นความเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดเพื่อการพัฒนาตนให้สามารถสร้างคุณค่าประโยชน์แก่ผู้อื่น ได้ยิ่งขึ้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับตัวเข้าหานิสิต อันจะนำไปสู่การยอมรับและการเปลี่ยนแปลงตามมาด้วยเช่นกัน

๔. นิสิต

ตามความเห็นของสมณะครุ * นิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัชรวิฑิตมีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองและแสวงหาอาจารย์หรือผู้ที่จะแนะนำวิธีการพัฒนาตนเองอยู่แล้ว ท่านกล่าวว่า

ทุกคนนี้ ลึก ๆ นะจะมีตัวแสวงหา ค้นหาเหมือนกัน ค้นหาตัวเอง บางคนไปหาหลายสำนักหลายอาจารย์เลย แต่ก็ไม่พบ ไม่ศรัทธา คนที่มาที่นี้ก็แสวงหาเหมือนกัน พอเห็นว่าท่านก็เหมือนเรา สองมือสองเท้าเหมือนกัน ทำไมท่านทำได้ ท่านก็เป็นคนที่เคยฆ่าสัตว์มาแล้วท่านทำไมเลิกฆ่าสัตว์ได้ เลิกกินเนื้อสัตว์ได้ ก็เหมือนกันนั่นแหละ

เมื่อมีความต้องการแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีกว่าเดิมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ครั้นเห็นตัวอย่างการปฏิบัติตนของครุ นิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัชรวิฑิตจึงตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองไปในแนวทางเดียวกัน จากจำนวน ๓๒ คนของนิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัชรวิฑิต วิชาเขตราชธานี โศกที่ยินดีให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการหรือแรงจูงใจที่สมัครเข้าเป็นนิสิต สามารถจัดกลุ่มความต้องการดังกล่าวเป็น ๓ ประการ คือ

๔.๑ ความต้องการที่จะพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการกลุ่ม เนื่องจากการรวมกลุ่มทำให้เกิดพลัง ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเป็นกำลังใจต่อกัน กระบวนการกลุ่มจะช่วยทั้งในด้านการขยายกรอบวิสัยทัศน์ให้กว้างไกล ขณะเดียวกันก็สามารถมองรายละเอียดได้ลึกซึ้งขึ้นด้วย ในจำนวนนิสิต ๓๒ คน มี ๒๐ คนที่เข้าศึกษาในสัมมาสิกขาลัทธิวัชรวิฑิตเพราะต้องการอาศัยกระบวนการกลุ่มในการพัฒนาตนเอง

๔.๒ ความต้องการเปลี่ยนแปลงตนเอง มีนิสิต ๕ คนกล่าวถึงแรงจูงใจในการสมัครเข้าเป็นนิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัชรวิฑิตว่าต้องการเปลี่ยนแปลงตนเอง โดยมีได้ระบุสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลง มีนิสิต ๒ คนระบุว่าต้องการพัฒนาทั้งศักยภาพและจิตวิญญาณของตนเอง ๓ คนต้องการพัฒนาในด้านวิชาความรู้ คนแรกต้องการพัฒนาด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน อีกคนหนึ่งต้องการเรียนรู้เรื่องจลนทฤษฎี และคนที่สามต้องการมีความรอบรู้ ๑๓ คน ต้องการพัฒนาตนเองในด้านจิตวิญญาณ ให้สามารถลดละกิเลสและเข้าถึงโลกุตระหรือพ้นทุกข์ได้ เนื่องจากระบบระเบียบ

* นามสมมติ

ของการศึกษาในสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิตจะช่วยให้มีการขัดเกลาซึ่งกันและกัน และเอื้อต่อการฝึกฝนตนเอง ฝึกรับการขัดเกลา ฝึกความอ่อนน้อมถ่อมตนและลคัธตามานะ

๔.๓ ความต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม มีนิติต ๔ คนกล่าวถึงความต้องการในการเป็นนิติตว่า ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม อยากทำงานศาสนา ช่วยผู้มีศีล อยากให้คนเกื้อกูลกัน และต้องการพัฒนาชุมชนในสังคมบุญนิยม ซึ่งเป็นความเปลี่ยนแปลงที่กว้างจากตนเองออกไปตามคำสอนในพุทธศาสนา ดังที่สิกขมาตุฟ้าเพียร* อธิบายว่า

ศาสนาพุทธนี้เป็นศาสนาที่มีการพัฒนาปรับปรุงตลอดเวลา ช่วยตัวเองให้พ้นทุกข์แล้วนี้ ต้องช่วยคนอื่นบ้าง เป็นประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน เกื้อกูลโลก อนุเคราะห์โลก คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นไปเพื่อมหาชนหมู่มาก ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ใจกว้างไม่เห็นแก่ตัว

นอกจากความต้องการเปลี่ยนแปลง ๓ ประการดังกล่าวแล้ว มีนิติต ๓ คนมีความต้องการจากการเป็นนิติตต่างออกไป กล่าวคือ คนแรกสมัครเป็นนิติตเพื่ออุทิศตนเป็นอุปกรณ์การสอนให้การศึกษาบุญนิยม อีกคนหนึ่งคิดว่าการเป็นนิติตน่าจะได้รับประโยชน์มากกว่าการเป็นคนวัดหรือสมาชิกชุมชนธรรมดาทั่ว ๆ ไป และคนสุดท้าย สมัครเป็นนิติตเพื่อเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างการมีชีวิตเป็นนิติตสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิตกับชีวิตที่เป็นอยู่ในโลกีย์

ความต้องการหรือแรงงุงใจในการสมัครเข้าเป็นนิติตนี้ นิติตสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิตได้แสดงความเห็นร่วมกันในการประชุมครูและนิติตที่สัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิต วิชาเขตราชธานีโอศอก เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๕ สรุปได้ว่า สิ่งที่นิติตต้องการในการเป็นนิติตมี ๑๑ ประการ คือ

๑. ความหลุดพ้นไปตามลำดับ หมายถึงความพ้นทุกข์จากเรื่องง่าย ๆ และยากขึ้นตามลำดับ
๒. การเข้าร่วมกระบวนการกลุ่ม
๓. ชุมทรัพย์จากเพื่อน ๆ
๔. การเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น
๕. การศึกษาประพฤติพรหมจรรย์
๖. การเรียนรู้ตนเอง ขัดเกลาตนเอง และชนะใจตนเอง
๗. การพิสูจน์ พัฒนา และสานต่อหลักการบุญนิยม
๘. การฝึกการเป็นผู้นำ

* นามสมมติ

๕. ความมั่นคงในการปฏิบัติธรรม

๑๐. ร่างกายแข็งแรง จิตใจเบิกบาน

๑๑. ความเจริญพัฒนาของตนเอง

ความต้องการเหล่านี้ของนิสิตเป็นตัวกำหนดสาระการเรียนรู้ที่ครูจะต้องใช้เป็นแนวทางสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

๕. สาระการเรียนรู้

สัมมาสิกขาลัทธิวัชรจิตจัดการศึกษาเป็น ๓ ส่วน คือ

๕.๑ การศึกษาสัมมาอาริยมรรคเพื่อชีวิตโลกุตระ (ศีลเด่น)

มุ่งเน้นให้ฝึกฝนเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาริยมรรคองค์ ๘ โดยการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชน ภายใต้สิ่งแวดล้อมและกรอบระเบียบอันเป็นเครื่องขัดเกลาจิตวิญญาณ เพื่อสร้างคนดีที่เลี้ยงตนเองและพึ่งพากันได้ การศึกษาในส่วนของศีล ประกอบด้วย ๒ ลักษณะวิชา คือ วิชาพระพุทธศาสนา และ วิชาธรรมปฏิบัติ

วิชาพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาภาคทฤษฎีหรือปรัยัติ ซึ่งจำเป็นต้องใช้เป็นเครื่องนำทางในการปฏิบัติ เหมือนแผนที่นำให้เดินทางไปในทิศทางที่ถูกต้อง วิธีการศึกษาภาคทฤษฎีใช้การฟังธรรมในการทำวัตรเช้าเป็นหลัก เป็นการศึกษาแบบห้องเรียนรวม นอกจากนี้ยังมีการศึกษาด้วยตนเองในหลายวิธี เช่น การฟังเทป การอ่านหนังสือ การสนทนากับสมณะ สิกขมาตุ และผู้ปฏิบัติธรรมอื่น ๆ

ส่วนวิชาธรรมปฏิบัติเป็นการศึกษาภาคปฏิบัติซึ่งเป็นการนำภาคปรัยัติที่ได้เรียนรู้แล้วมาใช้ ในชีวิตประจำวัน เป็นบทบาทหน้าที่ของนิสิตโดยตรง เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า พระองค์ทรงเป็นเพียงผู้ชี้ทาง การเดินทางจนถึงจุดหมายปลายทางนั้นเป็นหน้าที่ของแต่ละคน นิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัชรจิตจะต้องตรวจศีลและเขียนรายงานการปฏิบัติธรรมตามระยะเวลาที่กำหนด

๕.๒ การทำหน้าที่เพื่อการดำรงชีวิตและอนุเคราะห์แก่กุลสังคม (เป็นงาน)

มุ่งเน้นให้พัฒนาศักยภาพการทำงาน ทั้งด้านความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความรับผิดชอบ ในขณะที่เดียวกันผู้เรียนยังได้เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับงานตามฐานอาชีพที่ชุมชนดำเนินอยู่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและช่วยเหลือครอบครัวได้ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคม การศึกษาในส่วนของงาน ประกอบด้วยกลุ่มงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นงานที่ดำเนินการอยู่แล้วในชุมชน ดังนี้

๕.๒.๑ กลุ่มงานสามอาชีพกู้ชาติ ประกอบด้วยงานขยะวิทยา งานปฎิยะอาด และงานกสิกรรมธรรมชาติ

๕.๒.๒ กลุ่มงานการศึกษา มี งานอนุบาลศึกษา งานประถมศึกษา งานมัธยมศึกษา งานอบรมประชาชน

๕.๒.๓ กลุ่มงานคหกรรม มี งานช่างเสื้อผ้า งานอาหาร งานบ้าน และงานหัตถกรรม

๕.๒.๔ กลุ่มงานสาธารณสุข มี งานสมุนไพร งานสาธารณสุข และงานอายุรเวท

๕.๒.๕ กลุ่มงานเทคโนโลยี มี งานคอมพิวเตอร์ งานช่าง งานอุตสาหกรรม และงานจุลินทรีย์

๕.๒.๖ กลุ่มงานข้อมูล มี งานธุรการ งานสื่อสิ่งพิมพ์ งานโสตทัศนศึกษา และงานประชาสัมพันธ์

๕.๒.๗ กลุ่มงานพาณิชย์-บัญชี มี งานพาณิชย์และงานบัญชี

๕.๓ การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาไทย (ชาญวิทยา)

มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพทางการศึกษา ให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีวิธีการคิดที่ถูกต้อง (สัมมา) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ครอบคลุมศาสตร์ต่างๆ เพื่อความรอบรู้ในตนเอง ผู้อื่น ตลอดจนสังคมโลก สัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตมีเป้าหมายที่จะพัฒนานิสิตให้มีความรู้ทางวิชาการบ้าง ตามสมควรของแต่ละชุมชน และแต่ละวิชาเขตมออิสระในการกำหนดเนื้อหาวิชาที่นิสิตควรจะเรียนรู้และวิธี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๖. บริบทการเรียนรู้

การจัดการศึกษาของสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตคำนึงถึงบริบทชุมชนอย่างสูงยิ่งขนาดที่กล่าวได้ว่า เป็นการจัดการศึกษาที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวิถีชุมชน และสอดคล้องกับรูปแบบการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผน (The Dynamics of Planned Change) ของ Lippitt, Watson และ Westley (๑๙๕๘) จากการสังเกตกิจกรรมการศึกษาในชุมชนราชธานี โสภประกอบกับการสัมภาษณ์ครูและนิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัต วิชาเขตราชธานี โสภ สามารถอธิบายบริบทการเรียนรู้ได้ดังนี้

๖.๑ การสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง

แม้ว่านิสิตจะตระหนักถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงตนเองอยู่แล้ว แต่ทว่ามีบางกรณีที่นิสิตยังไม่ทราบว่าตนควรจะเปลี่ยนแปลง สัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตมีวิธีการกระตุ้นให้นิสิตถกคิดหรือทบทวนตนเองถึงความผิดพลาดบกพร่องของตนเองหรือพิจารณาถึงสิ่งที่ควรจะทำแต่ยังไม่ได้ทำ วิธีพื้นฐานที่สุดคือการแสดงธรรมในการทำวัตรเช้าและก่อนฉัน อีกวิธีหนึ่งคือการแนะนำบอกกล่าวโดยตรงที่เรียกว่า “ชี้ชุมชนทรัพย์” ซึ่งมีทั้งการบอกส่วนตัวและการแจ้งในที่ประชุม การใช้ที่ประชุมเป็นเทคนิคสำคัญที่ชาวโศกใช้ในการให้การศึกษาเรียนรู้และพัฒนาทั้งด้านศีลธรรม จรรยา ทั้งด้านข้อมูลความรู้ ชาวโศกมีการประชุมหลายลักษณะตามประเภทของงาน ตามฐานะของบุคคล ตามโอกาสวาระ ในที่ประชุมจะมีการแจ้งข่าวสารความเป็นไปในชุมชน การแก้ปัญหาของชุมชน หน่วยงาน หรือบุคคล การตัดสินใจของบุคคล รวมถึงการบอกกล่าวข้อบกพร่องซึ่งกันและกัน สิกขมาตุคกล้าฝืนก็ได้กล่าวถึงการชี้ที่ประชุมชี้ให้นิสิตเห็นความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง โดยท่านกล่าวว่า

ต้องอาศัยความใกล้ชิด อาศัยการทุ่มเทใจ แล้วจะรู้ว่าเราควรจะช่วยเหลือด้วยวิธีการไหน บางคนก็ไม่เห็นปัญหาของตัวเองนะ ไม่รู้ตัว บอกตรง ๆ ก็ไม่ใช่จะยอมรับกันง่าย ๆ ต้องใช้ศิลปะวิทยา บางเรื่องต้องพูดคุยส่วนตัว บางเรื่องต้องอาศัยที่ประชุม บางครั้งต้องเอางานมาชักจูงใจให้ออกจากปัญหา

สมณะฟ้าไท สมชาติโก บอกเล่าถึงวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนมองเห็นข้อบกพร่องของตนเอง หรือสิ่งที่ดีกว่าที่ผู้เรียนควรจะพัฒนาตนเองให้ถึงสิ่งนั้น

บางทีบางคนอาจจะไม่รู้ปัญหาตัวเองเลย ก็ได้จากการฟัง ถึงได้รู้ว่าเราเองมีปัญหาอยู่ นะ บางทีฟังเทศน์แล้วก็ปฏิบัติตาม ก็ไม่ต้องรอให้เกิดปัญหา

การฟังเทศน์ฟังธรรมก็ไม่ใช่ฟังสมณะเทศน์อย่างเดียว บางทีก็ให้นิสิตวิเคราะห์ถึงสิ่งดีๆ ที่เขาทำได้แล้ว เพื่อให้เขาเกิดความมั่นใจ บางทีก็พูดถึงโทษภัยของสิ่งที่ควรเลิกควรละ เพื่อให้เกิดปัญญาเห็นด้วยตนเองว่าควรจะงดเว้นสิ่งใดต่อไป ที่สำคัญจะต้องอย่าให้เห็นประโยชน์ของการอยู่กับหมู่กลุ่มที่ดี เพราะการอยู่ในหมู่กลุ่มจะทำให้เรามีพลังที่จะรักษาความดีไว้ได้ง่าย

นอกจากนี้เรามีการตรวจศีล มาเปิดเผยกันว่ามีอะไรบกพร่องบ้าง แล้วก็จะมีอะไรที่ควรจะทำเพิ่ม เรียกว่า อธิศีล ทำให้ชัดเจนในเรื่องศีลมากขึ้น แล้วก็มีการประชุมชี้ข้อบกพร่องกัน เรียกว่า ชี้ชุมชนทรัพย์ เพราะว่าการอยู่ร่วมกันนี้ บางทีที่เราไม่เห็นข้อบกพร่องของตัวเอง แต่คนอื่นเขาเห็น ก็บอกกันได้ ดึงเตือนกัน เพื่อคนนั้นจะได้พัฒนาปรับปรุงตนเองยิ่งขึ้น

บางครั้งการเรียนรู้ก็ไม่ได้ขึ้นหลังจากเกิดปัญหาเท่านั้น ครูเป็นผู้ให้ตัวแบบการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เร็วขึ้น ดังเช่นที่สมณะร่วมเมือง ยุทธวโร เล่าไว้ดังนี้

บางทีมันก็ไม่ใช่เป็นกระบวนการแก้ปัญหา เป็นกระบวนการป้องกันด้วยเหมือนกัน เช่น ถ้าเราขยันให้การศึกษาเขา ขยันที่จะเพิ่มภูมิธรรม เพิ่มวุฒิภาวะ เพิ่มสิ่งที่ดี ๆ ในตัวเขาเวลาเขาไปเจอปัญหาข้างหน้า เขาก็มีต้นทุนชีวิต ต้นทุนทางปัญญา ต้นทุนทางความรู้สึกลง ในการที่จะเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้นเหมือนกัน จะถามว่าการสะสมต้นทุนหรือวุฒิภาวะให้เด็กนี้ทำยังไง ก็แทบทุกวิถีทาง ขยันคุยกันขยันประชุม ขยันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในแต่ละวัน แต่ละเรื่อง แต่ละงานด้วยกัน มันทำให้เพิ่มวุฒิภาวะ เพิ่มเกร็ดความรู้ขึ้นมาได้เหมือนกัน แล้วการขยันให้การศึกษาเรื่องศาสนา เรื่องธรรมะ วันละเล็กละน้อย วันละแ่ง วันละมูม ก็สะสมลงไป ให้เติบโตในสิ่งแวดล้อมที่ดี เหมือนต้นไม้ที่ได้รับปุ๋ยดี อากาศดี น้ำดี ต้นไม้ก็แข็งแรงพร้อมที่จะเผชิญอะไรต่ออะไรที่จะเข้ามารบกวนต้นไม้

ถ้าคนเติบโตในสิ่งแวดล้อมที่ดี คนรอบข้างดี ปัญญาดี สิ่งแวดล้อมดี เขาก็พร้อมที่จะเจอมรสุมชีวิต พร้อมที่จะเผชิญปัญหา แล้วแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น คิดว่าอย่างนั้น

สังคมาวโสภค่อนข้างจะให้โอกาสในการเพิ่มองค์ความรู้และประสบการณ์มากทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของงานที่รับผิดชอบงานต่าง ๆ เขาก็ได้รู้สึกที่เราพยายามให้ concept อยู่เสมอว่า งานที่รับผิดชอบนั้นไม่ใช่ทำเพื่อธุรกิจ แต่เป็นเรื่องของการปฏิบัติธรรม ขณะที่ทำงาน และเป็นการศึกษาในเนื้องานด้วย เพราะฉะนั้นเขาก็สามารถที่จะเรียนรู้ความรู้ รับผิดชอบการทำงาน เป้าหมายในงานนั้น แล้วก็สำนึกต่าง ๆ ที่อยู่ตรงนั้นด้วย ประสบการณ์ ความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่ในตัวงาน แล้วก็ยังมีงานระบบแบบที่ต้องทำเป็นทีมทำเป็นกลุ่มด้วย เพราะฉะนั้นลักษณะโครงสร้างของกิจกรรมก็เป็นส่วนหนึ่งในการหล่อหลอมให้เกิดภูมิปัญญา เกิดวุฒิภาวะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหมือนกัน

ถ้าเขาประสบความสำเร็จ ก็ต้องให้การศึกษาว่า เพราะอะไรจึงประสบความสำเร็จ แล้วจะเอาไปใช้ต่อในเรื่องอะไร ได้ประโยชน์อะไร แม้เรื่องล้มเหลว เราก็ต้องเอาศึกษาเหมือนกัน สังคมาวโสภค่อนข้างขยันสรุปทบทวน เนื้อหาของชีวิต เป็นช่วง ๆ ตลอดเวลา ทั้งตัวเอง ทั้งกลุ่ม ทั้งการให้การศึกษาองค์รวมด้วย มันเลยเพิ่มวุฒิภาวะ เพิ่มภูมิปัญญา เพิ่มความรู้สึกลง ๆ เร็วกว่า คิดว่าอยู่คนเดียว เป็นการศึกษแบบองค์รวมเลย

สมณะชาบซึ่ง สิริเตโช ให้ข้อมูลเสริมว่า

บางที่เราก็ใช้อุปกรณ์การสอน เช่น หนังสือ สไลด์ ทัศนศึกษา หรือว่าชีวิตจริง เอามาให้เขาได้เรียนรู้และศึกษา บางทีแม้แต่สิ่งที่เป็นความอยาก ก็จะต้องให้เขาได้สัมผัส ได้เจอ เจอบ้าง เราจะแนะนำไปด้วยขณะที่เราใช้สื่อกับเขา เพื่อให้เขารู้จักคิดและหัดเป็นของตัวเองอย่างถูกทิศทาง ไม่ใช่ว่าพอเรียนอยู่ที่เราเสร็จแล้ว ไปเจอเจอโลกภายนอกหน่อย เจอสภาพสังคมดูคาคูใจเข้าไปหน่อย ก็หลงโลกไปเลย อย่างนั้นก็อ่อนแอ ไม่แข็งแรง

สรุปได้ว่า การกระตุ้นให้นิสิตเป็นปัญหาและเกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงพัฒนานั้น ครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชรธรรมมีวิธีการดังนี้

๑. การบอกผ่านการแสดงธรรม ให้นิสิตเห็นโทษภัยของสิ่งต่าง ๆ
๒. การตรวจศีล และบอกข้อบกพร่อง (ชี้มูลทรัพย์)
๓. การบอกสิ่งที่ดีกว่าเพื่อเป็นต้นทุน ทันทินิสิตพร้อมจะเปลี่ยนก็เปลี่ยนได้ทันที เพราะเป็นสิ่งที่รู้อยู่แล้ว ไม่ใช่ปัญหาแต่เป็นเป้าหมายที่จะต้องไปให้ถึงต่อไป
๔. การศึกษาส่วนดีที่ได้แล้ว เป็นการให้กำลังใจ เพื่อที่จะพัฒนาต่อไป
๕. การเรียนรู้จากสื่อ เพิ่มภูมิธรรม ประสบการณ์ และความแข็งแรงของจิต เป็นต้นทุนอีกส่วนหนึ่ง

เมื่อนิสิตเห็นปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อแก้ไขปัญหาแล้ว ครูซึ่งเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง (change agent) ยังจะต้องมีสัมพันธภาพที่ดีต่อนิสิต จึงจะสามารถช่วยเหลือให้นิสิตประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงตนเอง

๖.๒ การสร้างความสัมพันธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง

ครูโบราณ เล่าถึงการสร้างความสัมพันธ์กับนิสิต ซึ่งนำไปสู่การยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองของนิสิตต่อไป

ปรับเยอะเลย ปรับวิถีชีวิตเรา พื้นฐานชีวิตเดิมชอบอยู่เป็นส่วนตัว พอมาทำตรงจุดนี้ เราก็ต้องมาทำเป็นหมู่กลุ่มมากขึ้น วัฒนธรรมก็ต่างกันนะ มาจากทางเหนือมาอยู่อีสาน ก็ต้องปรับเรื่องการกินการอยู่ของเราให้เป็นพี่เป็นน้องกันมากขึ้น ที่ไม่เคยกินส้มตำกับข้าว ก็กินเป็นแล้ว แล้วบางทีไปลงงานนี้ นิสิตเขาจะง่าย ๆ ไม่ต้องเอาอะไรไปเลย ไปหากับข้าว เอาทางโน้นเลย ตอนแรก ๆ เราก็ต้องทำใจมาก แต่ตอนหลังก็ปรับตัวได้ดีค่ะ

จากคำบอกเล่าของครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชรธรรม จะเห็นว่า ครูต้องปรับทั้งวิถีชีวิตและบุคลิกภาพ เพื่อที่จะได้รับการยอมรับเข้าเป็นกลุ่มเดียวกับนิสิต และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนิสิตคือความพร้อมที่จะรับฟังปัญหาและความคิดเห็นของนิสิต

๖.๓ การปฏิบัติงานเพื่อเปลี่ยนแปลง

สิกขมาตุกล้าข้ามฝืน บอกเล่าประสบการณ์ในการช่วยแก้ไขปัญหของนิสิตไว้ดังนี้

นิสิตของเราเนี่ย เราจะต้องอยู่กับเขา ไม่ได้นอนที่เดียวกันหรอก แต่ว่ามีปัญหาต้องปรึกษากัน ประชุมกัน วางแผนด้วยกัน แม้แต่ปัญหาหัวใจ ปัญหาทางบ้าน เราก็ต้องเป็นที่ปรึกษาให้เขาได้ เราให้เวลาเขาตลอด ให้เวลากับชีวิตเขา แล้วก็ให้เวลากับสิ่งที่เขาจะต้องทำอีก

ยกตัวอย่าง นิสิตหญิงคนหนึ่งเขามีปัญหา เขาไม่ได้มาหาเราหรอก แต่เรารู้อ้าว เราก็ไปหาเขา ทักทายนุดนุ้ย หางานให้เขาทำ งานที่เขาถนัด ไปตามเขาถึงบ้าน เพื่อให้เขามีเวลาให้เราบ้าง ชักชวนอย่างนั้นอย่างนี้ จนกระทั่งเลื่อมใสกัน ก็เริ่มเล่าปัญหา เขาก็ฟังเขาค่อย ๆ พูดค่อย ๆ จา ค่อย โนม่น้าว อธิบาย ซึ่เนาะ นุดนุ้ยให้เขาเห็นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาของตนเอง ไม่ได้เข้าสู่ปัญหาทันที มันไม่เหมาะ

วิธีเหล่านี้ต้องอาศัยความใกล้ชิด อาศัยการทุ่มเทใจ แล้วจะรู้ว่าเราควรจะช่วยเขาด้วยวิธีการไหน บางคนก็ไม่เห็นปัญหาของตัวเองนะ ไม่รู้ตัว บอกตรงๆก็ไม่ใช่ว่ายอมรับกันง่ายๆต้องใช้ศิลปะวิทยา บางเรื่องต้องนุดนุ้ยส่วนตัว บางเรื่องต้องอาศัยที่ประชุม บางครั้งต้องเอางานมาชักจูงใจให้ออกจากปัญหา

สำหรับกระบวนการแก้ปัญหา ครูสัมาสิกขาลัยวังชีวิตทุกคนเคยมีประสบการณ์ในการนุดนุ้ยกับนิสิต โดยจะต้องทุ่มเทเวลาและความเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง การนุดนุ้ยจะช่วยคลี่คลายปัญหาได้ในทุกกรณี เพียงแต่ว่า บางครั้งอาจต้องเลือกครูที่เหมาะสมกับนิสิตแต่ละคน เทคนิควิธีอื่นที่อาจมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาของนิสิตได้บ้าง ก็คือ การเรียนรู้จากสื่อที่นิสิตมีโอกาสได้ใช้หลาย ๆ สื่อที่มีในชุมชน รวมทั้ง รายการสัมภาษณ์บุคคลที่มีประสบการณ์ชีวิตหลากหลายมากในงานประเพณีประจำปีของชาวอโศก ซึ่งนิสิตสัมาสิกขาลัยวังชีวิตเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน

ครูสัมาสิกขาลัยวังชีวิต โดยเฉพาะสมณะและสิกขมาตุ มีความสัมพันธ์ที่คึกกับนิสิตเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เนื่องจากนิสิตยอมรับนับถือฐานะความเป็นครูซึ่งเป็นผู้นำในด้านศีลธรรมจรรยา ความสามารถในการทำงาน หรือความรู้ทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม ครูยังคงต้องใช้ “ศิลปะวิทยา” ในการรักษาสัมพันธ์ภาพและ โนม่นใจนิสิตให้เชื่อมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองได้ ครูสัมาสิกขาลัยวังชีวิตเล่าถึงประสบการณ์เกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพระหว่างครู* กับนิสิตดังนี้

*ชื่อครูทั้งหมดเป็นชื่อสมมติ

อาจมาคิดว่าอยู่ที่ผู้สอนแต่ละคนจะมีจิตวิทยาหรือเข้าใจผู้เรียนขนาดไหน แล้วเขาก็ต้องเข้าใจระบบด้วยว่า ถ้าเขาจะมาอยู่สภาพนี้ มีกฎระเบียบแบบนี้ ๆ ซึ่งอันนั้นเป็นตัวหลักให้เขาเข้าใจก่อน แต่พอเวลาเขามาอยู่จริง ๆ บางอย่างอาจไม่อยู่ในกฎระเบียบ เพราะว่าอะไรต่าง ๆ มันมีใหม่ ๆ ขึ้นมาอยู่เรื่อย ๆ เพราะฉะนั้นเราต้องให้เขารู้จักพิจารณา แยกแยะ โดยใช้ศีลหรือธรรมะเป็นแกนหลัก บางทีก็ใช้การพูดคุย กระบวนการกลุ่ม ในการที่จะทำให้เขาเข้าใจเรื่องนั้นชัดเจนขึ้น (สมณะวิทยา)

เขามีความศรัทธาอยู่บ้างไม่มากก็น้อย ศรัทธาก็หมายความว่า มีความเชื่อถือ เชื่อฟังที่จะทำตามที่เราบอก ที่เขาศรัทธา เพราะว่าเขาเห็นคุณภาพชีวิตของเราที่อยู่กับเขา และเราก็สามารถเกื้อกูลเขาได้ สัมพันธภาพอย่างนี้ก็อย่างหนึ่งที่เราจะสอนเขาได้ อีกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อเราให้แบบฝึกหัดเขาแล้วนี่ เราก็ต้องดูเขา ติดตามเขา ให้กำลังใจ ข้อเสนอแนะ แล้วก็พร้อมที่จะให้เขาทดลองสิ่งที่เขาต้องการ ในขอบเขตของระเบียบวินัย ถ้าให้เขาทำตามแนวที่เราเชื่ออย่างเดียว เขาจะรู้สึกไม่ค่อยมีคุณค่า ต้องให้เขาได้ทำด้วยตัวเอง บ้าง แล้วเราก็ดูเขา ให้กำลังใจเขา

อย่างเรื่องการทำรายงาน ซึ่งเด็กไทยจะไม่ชอบเขียนที่สุดแล้ว เขาจะรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ลำบากมาก แต่เราก็ต้องกระตุ้นเขา อย่างน้อยต้องทำเป็นแบบอย่าง อาจมาต้องเขียนบันทึกประจำวัน เพราะตั้งให้นิสัยเขียน อาจมาก็ต้องเขียนด้วย จริง ๆ ก็เขียนอยู่แล้ว แต่เขียนอย่างจริงจังมากขึ้น ถ้าเราไม่จริงจัง ก็ทำให้เขาจริงจังไม่ได้

ต้องเป็นตัวอย่างด้วย ช่วยให้กำลังใจเขาด้วย แล้วก็สร้างองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ทำให้เขาสนใจ แม้แต่เรื่องอนุโลมให้แก่เขา ให้เขาริแลกซ์บ้าง (สมณะสมชาติ)

ความสัมพันธ์จะมีอยู่ใน ๓ ส่วน สัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมกัน ทั้งหมดนี้เขาเห็นตัวอย่างที่สมณะหรือผู้ใหญ่ในชุมชนที่เป็นตัวอย่างที่ดี กับอีกส่วนหนึ่งในส่วนตัวเองที่เขาเริ่มทำอะไร ได้ดีในแต่ละขั้นตอนเจริญขึ้นมาบ้าง ขนาดเขาทำได้ในขอบเขตขนาดนั้น เขายังเห็นคุณค่า เพราะฉะนั้นเมื่อเห็นผู้ที่ได้เจริญมากยิ่งขึ้น มันก็เป็นแรงเสริมหนุนทำให้เขาเห็นว่า ขนาดทำได้แค่นี้ ยังมีคุณค่าแก่ชีวิตของเขาขนาดนี้ ถ้าทำได้อย่างคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเขา ก็จะต้องดียิ่งขึ้นไปกว่า และทีนี้ในกระบวนการกลุ่ม มีทั้งกระบวนการของนิสิตด้วยกันเอง มีทั้งกระบวนการของครูที่จะช่วยเสริม มีทั้งสมณะสิกขมาตุที่จะช่วยปรับ ปรระดับประคองทางด้านความเห็น ทิฐิ กำลังใจ เรื่องของอะไรอื่น ๆ ที่จะเป็นตัวช่วยเสริมได้ องค์ประกอบพวกนี้ก็เป็นแรงพลังในการที่เขาจะก้าวต่อไปได้เป็นลำดับขั้นตอน (สมณะวิชา)

พี่เคยทำงานเนอะเนวมาก่อนนะ ก็พอจะมีประสบการณ์ เด็กโตนี้เราจะไม่ควรจะคุยให้กำลังใจ ซึ่งเนอะเนวทาง เป็นเพื่อนเนอะ ส่วนใหญ่พี่จะใช้วิธีเจาะรายบุคคล บางทีก็ให้เพื่อนเขาไปคุยก่อน ถ้าเราเห็นว่าเขาซัดจะมีปัญหา คูนหน้าตา แล้วก็สังเกตพฤติกรรม ถ้าเพื่อนบอกว่าคุยแล้ว ยังไม่เปลี่ยนเลย พี่ค่อยเข้าไปคุย ต้องได้ข้อมูลชัดเจนก่อน ถึงจะคุยได้ แต่ถ้าเกินกำลังเรา ก็ฝากสิกขมาตุ หรือสมณะ พี่ก็ไม่ทำเอง ถ้าพิจารณาแล้วว่ามันอาจไม่คุ้ม ถ้าแก้ปัญหเอง แทนที่จะดี มันกลับไม่ดี (ครูขวัญคำ)

บางคนมีปัญหาแล้วจะย้ายพุทธสถานนะ ย้ายไปย้ายมา เราก็เข้าใจว่าเขาอยู่ในช่วงเรียนรู้ อยากเรียนรู้ อยากดูงาน บางทีกระบวนการกลุ่มยังไม่ไป แต่เขาคิดเร็ว เขาอยากไปเดี่ยวก่อน เราก็ให้ไป เปลี่ยนที่ก็ได้ ครอบก็ได้ ได้ทั้งนั้นนะ เพราะเราไม่ได้จำกัดเวลา เราให้เวลาเขา สุดท้ายเขาซัดแล้ว เขาก็จะกลับมา ฐานงาน เขาก็เปลี่ยนได้ ฐานงานมีเยอะ ฐานงานนี้เขาไม่ถนัด บางทีก็ย้ายเพราะมีปัญหา เราก็ไม่ว่าอะไร ทำอะไรได้ก็ทำไปเถอะ แต่ว่าฝึกตัวเองไปด้วย แล้วก็ระมัดระวังเรื่องศีลเป็นสำคัญ (ครูบุญบูชา)

นิลิตน้อย มีปัญหาที่คุยกันเลย ใกล้ชิดกันมาก นอนคุยกันอยู่แล้ว บางทีใกล้ชิดมาก จนเรื่องของเขารวมองเป็นเรื่องธรรมดา เขาต้องเอ่ยปากว่าฉันมีปัญหาแล้วนะ ถึงได้รู้สึก แล้วก็คุยกับเขา (ครูฟ้าจริง)

ปัญหาบางอย่างก็ไม่ต้องแก้เนะ เพียงมาพูดคุยกัน บางปัญหาต้องการแค่การประสาน บางทีเหมือนเป็นปัญหาใหญ่โต พอมาเปิดใจในที่ประชุมก็คลี่คลาย บางทีก็ไม่ใช้ปัญหาของเรา เป็นปัญหาจากฐานงานของนิลิต สมณะสิกขมาตุก็ช่วยได้เยอะ ครูจะเป็นตัวเชื่อม บอกเล่ากันว่าใครมีปัญหาอะไร บางทีสมณะสิกขมาตุก็เป็นคนมาบอกมาถามครูก็มี (ครูเพ็ญ)

จากประสบการณ์การปฏิบัติที่ครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิตบอกเล่าข้างต้นนั้น สามารถสรุปว่า ครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิตมีแนวปฏิบัติอันเอื้อต่อการ โน้มนำให้นิลิตเปลี่ยนแปลงตนเองได้ ดังนี้

๖.๒.๑ การพูดคุยสนทนาปราศรัยจนกระทั่งสนิทสนมคุ้นเคยมากพอที่จะบอกเล่าปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ได้อย่างเปิดเผย

๖.๒.๒ การใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อความหลากหลายทางความคิด และเพื่อเป็นกำลังใจซึ่งกันและกันในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของแต่ละคน

๖.๒.๓ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างซึ่งจะนำไปสู่ความเลื่อมใสศรัทธา อันเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ นิลิตปฏิบัติตามต่อไป

๖.๒.๔ การช่วยเหลือเกื้อกูล ให้กำลังใจ และให้โอกาสนิสิตได้กระทำตามความคิดเห็นของตนเอง เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเป็นบทเรียนที่ดี

๖.๒.๕ การให้อิสระในการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเพาะบ่มวิถีคิดของแต่ละคน

๖.๒.๖ การรับฟังปัญหาของนิสิต เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาและช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม

พฤติกรรมเหล่านี้ของครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตเป็นปัจจัยสนับสนุนให้สัมพันธภาพที่ดีอยู่แล้วมันคงยิ่งขึ้น นำไปสู่การเปิดเผยและรับฟังปัญหาร่วมกัน ตลอดจนการยอมรับที่จะต้องเปลี่ยนแปลงตนเอง หลังจากนั้นครูก็ยังคงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือให้นิสิตประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงตนเอง

เนื่องจากว่ามนุษย์มีธรรมชาติกลัวความเปลี่ยนแปลง แม้นิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตจะเจตนาเปลี่ยนแปลงตนเองอยู่แล้ว ก็ยังไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทิ้งความเคยชินเดิม ๆ จึงจำเป็นสำหรับครูที่จะต้องอาศัยเทคนิคการปฏิบัติงานเพื่อช่วยให้นิสิตประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนความคุ้นชินจากเดิมมาสู่ความคุ้นเคยกับสิ่งใหม่ เทคนิควิธีของครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตมีดังนี้

๖.๓.๑ คำหนึ่งถึงความสมดุลระหว่างคุณภาพและปริมาณ คุณภาพหมายถึงการที่นิสิตสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้ และปริมาณหมายถึงจำนวนนิสิต นิสิตที่มีคุณภาพมากขึ้น จะพัฒนางานที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่นมากขึ้นด้วย ครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตอธิบายความสำคัญของคุณภาพและปริมาณดังนี้

เราเน้นมวลดน้อยๆ เพราะถ้านักเรียนเข้ามาเกินกำลังครู ก็ไม่มีประสิทธิภาพ การที่เรารับคนยากแล้วก็มีกฎระเบียบเคร่งครัด ก็เหมือนข้อสอบคัดเลือก คนที่ไม่เอาจริง ก็จะเข้ามา ถ้าคนเข้ามามาก เราจะคุมคนไม่ได้ ประสิทธิภาพก็จะลดลง (ครูพงษ์เจริญ)

วัชชีวัตต้องรักษาสมดุลระหว่างคุณภาพและปริมาณ คุณภาพทำให้เปลี่ยนคนได้จริง ส่วนปริมาณก็ทำให้ช่วยคนได้มากขึ้น คนที่มีคุณภาพจะหางานทำ พอมีงาน คนก็เข้ามามากขึ้น ปริมาณกับคุณภาพจึงเชื่อมโยงกันอยู่ (ครูเกตุ)

อโศกเราเน้นการสร้างคน ให้แน่น ให้เก่งจริงก่อน เมื่อได้คนจริง คนจริงก็สร้างงาน ในการทำงาน จะทำให้เกิดปัญญาแล้วก็ศรัทธายิ่งขึ้น แต่ก่อนนี้ เรามีกลุ่มเล็ก ๆ แก้ปัญหาการปฏิบัติธรรมเฉพาะเรื่อง เช่น ชมรมขณมวิวัตติ ชมรมเอื้อน้อมสมาทาน สมัยก่อนตอนบ่ายวันเสาร์อาทิตย์จะมีการอภิปรายหรือบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติธรรม เคี้ยวนี้ก็มีกรอบรูปโบสถ์สำหรับญาติธรรมนอกวัด

เดือนละครั้ง สำหรับสมณะท่านก็มีภูษาฟ้าน้อบรมสมณะใหม่ คนวัดมีสัมมาสิกขาถ้อย
วังชีวิต (คุรุสมภาค)

๖.๓.๒ คุรุปรับตนเองให้เป็นที่ยอมรับของนิสิต โดยอาศัยศัพฺปฐิธรรม* เพื่อให้
นิสิตมีความรู้สึกที่ดีต่อคุรุและยินดีรับฟังข้อเสนอแนะของคุรุ คุรุหลายท่านเล่าประสบการณ์
การปรับตัวดังนี้

คุรุต้องปรับตัวเองอยู่แล้ว เพราะว่าโดยหลักการของศาสนาพุทธเรานี้ เราจะสอน
คนอื่น ต้องสอนตนให้ดีกว่าก่อน เพราะฉะนั้นอันนี้เลี้ยงไม่พินอยู่แล้ว ยิ่งถ้าเป็นคุรุ เป็นผู้ที่
จะต้องอบรมสั่งสอนเขาแล้ว ก็ยังต้องพัฒนาตัวเอง เพราะว่าทำอย่างไร พุคอย่างนั้น
พุกอย่างไรร ก็ต้องทำอย่างนั้น อันนี้หนีไม่พ้นเลย เพราะฉะนั้นมันต้องฝึกตัวเองอยู่แล้ว

ถ้าเป็นผู้ใหญ่กว่าหรือว่าเป็นคุรุก็ยังคงปรับมากกว่าลูกศิษย์ เพราะว่าต้องเป็น
ตัวอย่างเขา อย่างเช่น บางที่เป็นนักบวชแล้ว ศีลก็สูงแล้ว ฝึกฝนหรือปฏิบัติมากแล้ว
บางที่เราก็อาจจะเบื่อหน่ายสภาพอบายมุข หรือว่าเบื่อหน่ายสภาพร้องรำทำเพลงหรืออะไร
พวกนี้ บางครั้งเราก็ไม่อยากไปยุ่ง แต่พอมีเด็กเข้ามา ซึ่งบางทีก็มีร้องรำทำเพลง เราก็ดึง
ปรับตามฐานะของเขา เขาทำได้ขนาดนี้ ถ้าเราไม่ปรับจิตใจเรา บางที่เราก็ดึงไม่ชอบใจ

...ในกรณีที่เขาทำผิด แล้วบางที่เราก็อาจจะต้องลงโทษ กรณีนี้อาจมีความรู้สึกที่ว่า
ถ้าเขาผิดกฎระเบียบ บางทีก็คิดว่ากันไปตามระเบียบ หรือว่าตามกฎหมาย เพราะว่า
กฎหมายส่วนใหญ่ตั้งขึ้นมาส่วนรวม คงไม่ใช่เฉพาะใครคนใดคนหนึ่ง ทุก ๆ คนก็ต้อง
พยายามทำอย่างนี้ ยกเว้นว่ามีกรณีพิเศษ เหมือนกับพระพุทธเจ้าท่านบัญญัติศีลขึ้นมา แล้วก็
มีวินัย ถ้าทำผิดแล้วก็จะต้องมีบทลงโทษอย่างนี้ๆ แต่เวลาตัดสินแล้ว จะต้องพยายามไม่ให้
ผู้ที่โดนตัดสินไป มีความรู้สึกเหมือนกับว่าเราใช้เผด็จการหรือว่าอำนาจที่จะเล่นงานเขา คือ
จะต้องมีลักษณะของความสัมพันธ์ เหมือนกับว่าความเอื้อเฟื้อ ความเมตตา เพียงแต่ถ้าเมื่อ
ผิด ก็ต้องรับโทษทัณฑ์ไปตามที่ผิด ผิดเขาก็ว่าไปตามเขา ผิดหนักก็ต้องว่าไปตามหนัก คือ
เขาจะต้องรู้สึกจะอันนี้ให้ได้ด้วย ในขณะที่เดียวกัน เขาก็สัมผัสได้ถึงความเป็นคุรุ หรือว่า
ความเป็นนักบวชกับลูกศิษย์ เหมือนพ่อแม่กับลูก ให้เป็นลักษณะเหมือนกับว่าครอบครัว

* ธรรมที่ทำให้เป็นคนดีหรือสัตบุรุษ หรือคุณสมบัติของคนดี ประกอบด้วย รัชมัญญูดา
(ความรู้จักหลักการเหตุผล) อุตถัญญูดา (ความรู้จักประโยชน์ที่ประสงค์) อุตถัญญูดา (ความรู้จักตน)
มัตถัญญูดา (ความรู้จักประมาณ) กาลัญญูดา (ความรู้จักกาล) ปฐิธัญญูดา (ความรู้จักบริษัท)
ปุกคคธัญญูดา (ความรู้จักบุคคล) (พระราชาวรมณี. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม,
พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๒๘.)

หรือว่าอบอุ่น ที่จะทำให้เขารับได้แม้จะถูกลงโทษ แล้วก็กล้าที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (สมณะวิทยา)

ต้องปรับตัวมากเลย ตอนที่เราปฏิบัติธรรมใหม่ ๆ เราก็ไม่ค่อยสนใจใคร เพราะเรายังไม่มีใจที่จะเสียสละหรือว่าทำทาน แต่พอรู้ว่าเราได้ดี ได้สิ่งที่ดีมีประโยชน์ แล้วตัวเราก็พ้นทุกข์ เราเห็นคนอื่นเขาลำบาก เราก็สงสาร หรือใครมีปัญหา มาเราก็สงสาร เราก็ต้องเอื้ออนุโลม เราเคร่งครัดของเราระดับนี้ เช่น สิกขมาตุถีสล ๑๐ ไม่ไต่รองเท้า ไม่กินเนื้อสัตว์ กินมือเดียว แต่คนอื่นมา เราก็ไม่ได้บอกให้คนอื่นทำอย่างเรานะ เราก็แนะนำให้เขาลดละอบายมุข กินมังสวิวัติบ้างบางวันนะ พุคให้เขาเห็นโทษเห็นภัยพอประมาณ แล้วก็ตามสารทุกข์สุกดิบ มีการเอื้อเพื่อ มีเมตตา มีการเกื้อกูลช่วยเหลือ มีหนังสือ ๆ ก็ส่งให้เขาบ้าง ส่งให้ลูกเขาบ้าง มีอะไรก็พูดคุยกัน

แต่สิ่งสำคัญมากกว่านั้น คิดว่ามันอยู่ที่การปฏิบัติจริง แล้วเขาเห็นมากกว่าพฤติกรรมที่เป็นจริงทำให้เขาอยากทำตาม ถ้าเราพูดขนาดไหน เขียนหนังสือเป็นคั้ง ๆ นะ แต่ชีวิตของเราก็ไม่ต่างจากเขามากนะ เขากลุ้มใจ เขาก็มาพูดกับเราแค่ระบาย แต่ไม่ได้แก้ไขจริง เพราะชีวิตเราไม่ได้พ้นทุกข์จริง คิดว่าคนที่พูดอะไร ได้สวยหรูนี้มีจริง แต่คนที่ปฏิบัติจริงตามที่ตัวเองพบ แล้วก็เปลี่ยนแปลงได้นี้ คิดว่ามันเป็นเหตุให้คนเข้ามาศึกษา มากกว่าเรื่องอื่นนะ (สิกขมาตุกล้าฝืน)

๖.๓.๓ ครูทำงานเป็นทีม เช่นเดียวกับระบบสังคมของชาวอโศกที่เป็นระบบกลุ่ม ทุกคนมีสิทธิและหน้าที่รับผิดชอบและร่วมตัดสินใจในกลุ่มย่อยที่ตนสังกัดอยู่ ครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิตทุกคนก็ร่วมรับผิดชอบและตัดสินใจในทุกกรณีร่วมกันผ่านการประชุม

เรื่องเรียนก็ต้องประชุมกันนะ เพราะว่าหลักสูตรของเรานี้มัน ไม่มีมาก่อน เมื่อไม่มีมาก่อน ก็ต้องวางแผนว่า คิดเด่นนี้เราควรจะต้องรอบกันอย่างไร ให้คะแนนอย่างไร เราจะให้คะแนนอย่างไร เราจะให้คะแนนกันเองอย่างไร แม้แต่ทำอย่างไร เขาจะเจริญขึ้น คนนี้นะชี้แจงอย่างนี้ เราจะทำให้ลูกศิษย์ของเราขึ้นขึ้นมา นี้จะมีกุศโลบายอย่างไร มีงานอะไร มาให้เขาทำ ต้องประชุมครู ประชุมนักบวช เพื่อหาวิธีที่จะกระตุ้นให้เขาพัฒนา เพราะว่าเราไม่มีแบบอย่างเหมือนการศึกษาที่มีในระบบว่าต้องทำอย่างนั้น ทำอย่างนี้ เราต้องประชุมกันใหม่ ต้องประชุมวางแผนกันเสมอ ๆ เพราะฉะนั้นชีวิตขั้นตอนนี้ บางครั้งก็ยังคงผิดลองถูก แต่ส่วนใหญ่ไม่ให้ผิด เพราะเราจะต้องทดลองด้วยตัวเราเองก่อนทั้งนั้น ไม่ใช่ว่าครู หรือสมณะ สิกขมาตุวางแผน แล้วให้มันคิดไปทำ เราลุยด้วยกัน จะทำอะไรก็ทำด้วยกัน ไปช่วยเหลือกัน (สิกขมาตุกล้าฝืน)

๖.๓.๔ การเรียนรู้เฉพาะบุคคล เนื่องจากนิสิตและครูสัมมาสิกขาล้างชีวิต ดำรงชีวิตในชุมชนเดียวกัน และใช้วิถีชุมชนเป็นสื่อการเรียนรู้หลัก นิสิตจึงมีโอกาสนพบปะและปรึกษาปัญหา กับครูเป็นส่วนตัวได้ง่าย อีกทั้งเป็น โอกาสที่ครูจะแนะนำวิธีที่นิสิต แต่ละคนจะปรับตนเอง ครู ตะวันกล่าวถึงวิธีสอนของสมณะตามที่ตนได้พบเห็นว่า “ขั้นแรกก็ถามความเป็นไป หลังจากนั้นก็นำวิธีปฏิบัติทั่ว ๆ ไป แล้วก็ให้กรรมฐาน คือ บอกวิธี ที่แต่ละคนควรปรับของตนเอง ถ้ามีปัญหาส่วนตัวก็ปรึกษาได้เป็นเรื่อง ๆ ไป”

๖.๓.๕ การเรียนรู้จากกลุ่ม ทั้งนิสิตและครูจะเข้าร่วมกิจวัตรและปฏิบัติงานของ ชุมชน ซึ่งเป็น โอกาสที่จะ ได้เรียนรู้ร่วมกัน ดังเช่นที่สมณะปริยญาให้ข้อมูลว่า

การศึกษาของเรามีการฟังเทศน์ฟังธรรมเป็นหลัก เป็นกิจวัตรประจำวัน บางที บางคนอาจจะไม่รู้ปัญหาตัวเองเลย ก็ได้จากการฟัง ถึงได้รู้ว่าเราเองมีปัญหาอยู่นะ บางทีฟัง เทศน์แล้วก็ปฏิบัติตาม ก็ไม่ต้องรอให้เกิดปัญหา

การฟังเทศน์ฟังธรรมก็ไม่ใช่ฟังสมณะเทศน์อย่างเดียว บางทีก็ให้นิสิตวิเคราะห์ถึง สิ่งดีๆ ที่เขาทำได้แล้ว เพื่อให้เขาเกิดความมั่นใจ บางทีก็พูดถึงโทษภัยของสิ่งที่ควรเลิก ควรละ เพื่อให้เกิดปัญหาเห็นด้วยตนเองว่าควรจะงดเว้นสิ่งใดต่อไป ที่สำคัญจะต้องอย่าให้ เห็นประโยชน์ของการอยู่กับหมู่กลุ่มที่ดี เพราะการอยู่ในหมู่กลุ่มจะทำให้เรามีพลังที่จะ รักษาความดีไว้ได้ง่าย

นอกจากนี้เรายังเปิดเผยกันว่า ที่เราตรวจศีลทุกวันนั้น มีอะไรบกพร่องบ้าง มี อะไรที่ควรจะทำเพิ่ม เรียกว่า อธิศีล ทำให้ชัดเจนในเรื่องศีลมากขึ้น แล้วก็มีการประชุม ซี่้อบพร่องกัน เรียกว่า ซี่้อชุมทรัพย์ เพราะว่าการอยู่ร่วมกันนี้ บางทีที่เราไม่เห็น ข้อบกพร่องของตัวเอง แต่คนอื่นเขาเห็น ก็บอกกันได้ ดึงเตือนกัน เพื่อคนนั้นจะได้พัฒนา ปรับปรุงตนเองยิ่งขึ้น

บอกส่วนตัวก็ได้สำหรับคนที่สนิทสนมคุ้นเคยกัน ปวารณา (เปิดโอกาสให้บอก ได้) กันไว้แล้ว แต่บางคนเราไม่แน่ใจ ก็ต้องอาศัยที่ประชุม ซึ่งรู้กันว่า ทุกคนต้องพร้อมที่ จะรับชุมทรัพย์

ในประเด็นเดียวกันนี้ สมณะบัณฑิตย้ำว่า นิสิตจะได้เรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกับ กลุ่ม โดยท่านอธิบายว่า

สังคมชาวอโศกก่อนข้างจะให้โอกาสในการเพิ่มองค์ความรู้และประสบการณ์มาก ทีเดียว ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องของงานที่รับผิดชอบงานต่างๆ เขาก็ได้รู้สึก ว่าเราพยายามให้ concept อยู่เสมอว่า งานที่รับผิดชอบนั้นไม่ใช่ทำเพื่อธุรกิจ แต่เป็นเรื่องของการปฏิบัติธรรม

ขณะที่ทำงาน และเป็นการศึกษาในเนื้องานด้วย เพราะฉะนั้นเขาก็สามารถที่จะเรียนรู้ความรับผิดชอบการทำงาน เป้าหมายในงานนั้น แล้วก็สำนึกต่างๆ ที่อยู่ตรงนั้นด้วย ประสบการณ์ความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่ในตัวกรงาน แล้วก็ยังมีงานระบบแบบที่ต้องทำเป็นทีมทำเป็นกลุ่มด้วย เพราะฉะนั้นลักษณะ โครงสร้างของกิจกรรมก็เป็นส่วนหนึ่งในการหล่อหลอมให้เกิดภูมิปัญญา เกิดคุณภาวะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหมือนกัน

ถ้าเขาประสบความสำเร็จ ก็ต้องให้การศึกษาว่า เพราะอะไรจึงประสบความสำเร็จ แล้วจะเอาไปใช้ต่อในเรื่องอะไร ได้ประโยชน์อะไร แม้เรื่องล้มเหลว เราก็ต้องเอาศึกษาเหมือนกัน สังคมเราก่อนข้างขั้นสรุปทเรียน เนื้อหาของชีวิต เป็นช่วง ๆ ตลอดเวลา ทั้งตัวเอง ทั้งกลุ่ม ทั้งการให้การศึกษาของครุรวมด้วย มันเลยเพิ่มคุณภาวะ เพิ่มภูมิปัญญา เพิ่มความรู้สึกต่าง ๆ เร็วกว่า ดีกว่าอยู่คนเดียว เป็นการศึกษาแบบของครุรวมเลย

๖.๓.๖ การเรียนรู้จากปัญหาหรือความทุกข์ เมื่อนิสิตต้องเผชิญกับปัญหา ครูจะใช้กลยุทธ์หลากหลาย เพื่อให้ นิสิตสามารถจัดการกับปัญหาได้ พร้อม ๆ กับการพัฒนาจิตวิญญาณ สมณะหลายรูปบอกเล่าประสบการณ์การสอนจากปัญหาดังนี้

ความทุกข์ถ้าเขาบอกเรา หรือเรารู้ว่าเขาทุกข์ เราก็จะมีกลยุทธ์ที่ว่าจะมีใคร ไปคุยกับเขา ผู้ที่เหมาะสม คุยให้เขาผ่อนคลายมากขึ้น โดยหากิจกรรมให้เขา ถือเป็นการบำบัดเหมือนกัน อีกอย่างหนึ่ง ถ้าเขาแก้ปัญหาก็ดี เราก็ช่วยเขาบ้าง บางคนเราไม่ต้องช่วยเขา เพราะเขามีความสามารถ แต่โดยค่าเฉลี่ย คนที่จิตใจอ่อนแอ ถ้าเราช่วยเขา ให้กำลังใจเขา เขาก็พอใจ (สมณะสมชาติ)

มีอยู่ส่วนหนึ่งซึ่งเขาจะได้รับการแก้ไขโดยตรงก็คือ การที่เขาจะได้ปัญญาเข้าใจว่าจริง ๆ แล้ว ไม่ว่าทุกข์เรื่องอะไรก็ตามแต่ มันมีอยู่ ๓ ส่วน คือ ๑. ใช้ปัญญาในการพิจารณา ให้ปัญหานั้นตกไป ๒. ใช้พลังจิตอดทนและฝึกจนกระทั่งปัญหานั้นคลี่คลาย ๓. ใช้กาลเวลาค่อย ๆ ผ่านไปสักระยะเวลาหนึ่ง ปัญหานั้นก็หมดเหมือนกัน เพราะฉะนั้นองค์ประกอบนี้แต่ละคนเขาก็จะได้พบกับตัวของเขาเอง พอเขามีปัญหาอะไรต่าง ๆ กระบวนการกลุ่มด้วย สมณะด้วย และก็ตัวเขาเอง จะช่วยกันสังเคราะห์จนกระทั่งสามารถทำให้ปัญหานั้นลดหรือหมดไปในที่สุด (สมณะวิชา)

มันตอบตายตัวไม่ได้ แต่คิดว่าสิ่งที่เราขยันที่จะพยายามแก้ปัญหาคือกว่าอยู่เฉย ๆ ส่วนจะแก้ได้แค่ไหนก็อีกเรื่องหนึ่ง มันตอบตายตัวไม่ได้จริง ๆ เพราะว่าปัญหาต่างระดับกัน คนก็คุณภาวะต่างกันด้วย คิดว่าการศึกษาของชาวอโศกเป็นการศึกษาที่ไม่ใช่เพียงแค่เรื่องครุ มันเป็นความผูกพันมากกว่า อย่างน้อยเขารู้สึกว่าที่นี่คือครอบครัวของเขา

ความรู้สึกที่เป็นครอบครัวทำให้เขากล้าที่จะเผชิญกับคนในครอบครัว เพราะไม่ใช่คนอื่น คนไกล ก็โรงเรียนครอบครัว ก็ช่วยได้เยอะขึ้น . . .

บางทีมันก็ไม่ใช่เป็นกระบวนการแก้ปัญหา เป็นกระบวนการป้องกันด้วย เหมือนกัน เช่น ถ้าเราขยันให้การศึกษาเขา ขยันที่จะเพิ่มภูมิธรรม เพิ่มวุฒิภาวะ เพิ่มสิ่งดี ๆ ในตัวเขา เวลาเขาไปเจอปัญหาข้างหน้า เขาก็มีต้นทุนชีวิต ต้นทุนทางปัญญา ต้นทุนทางความรู้สึก ในการที่จะเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้นเหมือนกัน จะถามว่าการสะสม ต้นทุนหรือวุฒิภาวะให้เด็กนี้ทำยังไง ก็แทบทุกวิถีทาง ขยันคุยกัน ขยันประชุม ขยัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในแต่ละวัน แต่ละเรื่อง แต่ละงานด้วยกัน มันทำให้เพิ่มวุฒิภาวะ เพิ่มเกร็ดความรู้ขึ้นมาได้เหมือนกัน แล้วการขยันให้การศึกษาเรื่องศาสนา เรื่องธรรมะ วันละเล็กละน้อย วันละแ่ง วันละมุม ก็สะสมลงไป ให้เติบโตในสิ่งแวดล้อมที่ดี เหมือน ต้นไม้ที่ได้รับปุ๋ยดี อากาศดี น้ำดี ต้นไม้ก็แข็งแรงพร้อมที่จะเผชิญอะไรต่ออะไรที่จะเข้ามา รบกวนต้นไม้

ถ้าคนเติบโตในสิ่งแวดล้อมที่ดี คนรอบข้างดี ปัญญาดี สิ่งแวดล้อมดี เขาก็พร้อมที่จะ เจอความสุขชีวิต พร้อมที่จะเผชิญปัญหา แล้วแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น คิดว่าอย่างนั้น (สมณะ บัณฑิต)

๖.๓.๓) การใช้สื่อทุกประเภทเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ เนื่องจากชุมชน ชาวอโศกเป็นชุมชนที่สร้างขึ้น โดยพยายามที่จะจัดสรรองค์ประกอบให้ปราศจากสิ่งอันเป็นโทษแก่ ชีวิตทั้งในแง่ร่างกายและจิตวิญญาณ ส่วนการรับรู้แง่มุมอื่น ๆ ของชีวิตและสังคม สัมมาสิกขาลัทธิ วังชีวิตอาศัยสื่อเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งสมณะวิทยากล่าวถึงดังนี้

บางทีเราก็ใช้อุปกรณ์การสอน เช่น หนังสือ ละคร สารคดี หรือว่าชีวิตจริง เอามาให้ เขาได้เรียนรู้และศึกษา บางทีแม้แต่สิ่งที่เป็นความอยาก ก็จะต้องให้เขาได้สัมผัส ได้เจอ เจอบ้าง เราจะแนะนำไปด้วยขณะที่เราใช้สื่อกับเขา เพื่อให้เขารู้จักคิดและหัดเป็นตัวของตัวเองอย่างถูกต้องถูกทาง ไม่ใช่ว่าพอเรียนอยู่ที่เราเสร็จแล้ว ไปเจอเจอ โลกภายนอกหน่อย เจอสภาพสังคมดูตาคูใจเข้าไปหน่อย ก็หลงโลกไปเลย อย่างนั้นก็อ่อนแอ ไม่แข็งแรง

การปฏิบัติงานของครูสัมมาสิกขาลัทธิวังชีวิตซึ่งสามารถแจกแจงเป็น ๑ ลักษณะ ดังกล่าวนี้ เพื่อช่วยให้แนวคิดสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทิศทางที่พึงประสงค์ ทั้งนี้จะมีการ ตรวจสอบผลเป็นระยะเพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาวิธีการทำงานเพื่อช่วยให้แนวคิดเปลี่ยนแปลง ตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

๗. การตรวจสอบผล

เนื่องจากเป้าหมายของสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิตเป็นการสร้างคุณลักษณะนามธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนิตินั้นคือ สัตถ์ เป็นงาน ชาญุวิชา การตรวจสอบผลจึงเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก สัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิตจึงอาศัยความร่วมมือจากชุมชนในการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของนิตินิต และนิตินิตทุกคนล้วนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบซึ่งกันและกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนา มิใช่มุ่งหมายเพื่อการตัดสิน ครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวิตกล่าวถึงวิธีการตรวจสอบผลไว้ดังนี้

เราพัฒนาไปตามพื้นของแต่ละคน ไม่มีกรอบกติกาตายตัว นิตินิตบางคนจะปฏิเสธการใช้คะแนนเป็นตัววัด เพราะเขาไม่ได้ทำเพื่อที่จะให้ได้คะแนน อีกคนจบปริญญาโทมาก็อยากจะให้ครูมีความชัดเจนในการวัดผล แต่พอพูดคุยปรึกษาหารือกัน มีมติของกลุ่ม ก็จะเป็นที่ยอมรับ (ครูเพ็ญ)

ครูและสมณะจะมานั่งคุยกันเลย พิจารณาเด็กทีละคน ทั้งด้านศีล งาน และวิชาการ เป็นอย่างไร จะใช้เวลาในการประเมินผลเยอะมาก เราจะพิจารณาจากคะแนนที่นิตินิตประเมินกันเองมาแล้วด้วย

ด้านความประพฤติและงาน เราก็ประเมินตามที่เห็น ส่วนชาญุวิชา ประเมินจากความสามารถในการถ่ายทอด เราจะเปรียบเทียบเด็กเหมือนคนมีโกดังสินค้าใหญ่มาก แต่ล็อกกุญแจ ไม่เปิดให้ใครเข้าไปเอามาใช้เลย มีความรู้แต่ตัวเองปิด ไม่ถ่ายทอด ก็ถือว่าไม่ได้ชาญุวิชา บางคนไม่มีวิชาหรอก แต่ขยันถ่ายทอด อันนี้ก็ไม่ได้คะแนนเหมือนกัน (ครูขวัญคำ)

เรื่องศีล ประเมินจากที่ประชุมของสมณะและครู แต่ประเมินงาน จะดูจากผลงานพิจารณาทั้งปริมาณและคุณภาพงาน (ครูน้อมบูชา)

ใบลาน: ศีลเด่นกับเป็นงานประเมินเดือนละครั้ง นิตินิตประเมินตัวเอง ประเมินกันเอง และประชุมสมณะและครูประเมินนิตินิต ส่วนชาญุวิชาให้เขียนรายงานเทอมละเรื่อง อีกอย่างหนึ่งก็มีการประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนด้วย เช่น การประชุมชุมชน การประชุมกลุ่ม และกระบวนการกลุ่ม เช่น งานประเพณีของชาวอโศก ถือว่าเป็นคะแนนเป็นงานค่ะ (ครูห่ม)

นิตินิตจะส่งสมุดบันทึกและตรวจศีลส่งสมณะหรือสิกขมาครูรูปใดก็ได้ อันนี้เฉพาะศีลเด่นนะ เป็นงานนี้ ทุกคนมีฐานงานที่ต้องรับผิดชอบเต็มที่ ก็จะประเมินได้จากคนวัดที่

ทำงานด้วยกัน แล้วก็ต้องประเมินมนุษยสัมพันธ์ด้วย มีความเชื่อมโยงในชุมชน อันนี้สำหรับเรื่องเป็นงาน ส่วนชาตวิชาจะมีแฟ้มของแต่ละคน เก็บไว้ที่ครู เมื่อไหร่ที่เขาไปเจอเรื่องอะไรต่าง ๆ ที่เขาประทับใจ เปิดกว้างเลย ทั้งการเมือง ธรรมะ หรือว่าเรื่องที่รับรู้มาจากสื่อต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ หรือทีวี หรือเรื่องอะไรก็แล้วแต่ ประทับใจในแง่บวกหรือแง่ลบก็เขียนมาได้ บทความที่เขียนมานี้ประเมินได้หลายอย่าง อาจจะเป็นรัฐศาสตร์ ภาษาไทย หรือจิตวิทยา หรือเป็นเรื่องที่เขาจินตนาการขึ้นเองก็ได้ เวลาประชุมกัน ครูก็จะสรุปให้นิสิตรายว่า ใครส่งผลงานก็ขึ้นแล้ว มีอะไรบ้างน่าสนใจ เป็นการกระตุ้นกลุ่ม โดยที่ไม่ได้บอกได้ว่าใครจะชนะ บอกแต่ว่าส่งงานก็ขึ้นแล้ว ถ้าใครสนใจเรื่องไหนก็มาเยี่ยมอ่านได้

การประเมินนิสิตแต่ละคนเราไม่ได้ใช้เกณฑ์เดียวกันทั้งหมด เพราะพื้นฐานมาไม่เท่ากัน ระหว่างปริญญาโทกับ ป.๖ ต่างกันมาก เราก็ประเมินว่า เดิมเขาทำได้แค่ไหน ต่อไปเขามีการแก้ไขอย่างไร พัฒนาการอย่างไร ทำงานส่งสม่ำเสมอหรือเปล่า บางคนไม่ถนัดเขียน ก็ให้สื่ออธิบายด้วยการพูด หรือทำให้ดู

บางทีก็แยกไม่ออกระหว่างคิดค้น เป็นงาน ชาตวิชา เพราะเวลาเขาบันทึกประจำวันส่ง สมณะก็จะแนะนำเรื่องการเขียน หรือการทำงานด้วย พร้อม ๆ กับการแนะนำวิธีคิด บอกว่าเขาควรจะพัฒนาตรงไหนบ้าง อย่างไร (ครูเพ็ญ)

จากคำบอกเล่าของครูสัมมาตสิกขาลัยวังชีวิต อาจสรุปเป็นหลักการได้ว่า การตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของนิสิตค่านึงถึงปัจจัย ๓ ประการ

๑. การมีส่วนร่วมของนิสิต ครู และชุมชน เนื่องจากแต่ละคนจะมองเห็นนิสิตในมุมที่ต่างกัน การมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่ายช่วยให้มองเห็นนิสิตได้รอบด้านขึ้น

๒. นูรณาการของศีล งาน และวิชาการ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในงานประจำปีของชาวอโศกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสมรรถนะในการทำงาน

๓. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากนิสิตมีพื้นฐานความรู้ ความสนใจ และความถนัดต่างกัน ครูจึงยอมรับให้นิสิตแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของตนเองตามวิธีที่ตนถนัด เช่น ด้วยการปฏิบัติ การพูด หรือการเขียน นอกจากนี้ครูยังพิจารณาพัฒนาการของแต่ละบุคคลมากกว่าจะพิจารณาเพียงสภาพที่ปรากฏเท่านั้น

๘. การติดตามผลและพัฒนาต่อเนื่อง

การที่บุคคลจะเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างค่อนเนื่องนั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบสนับสนุนหลายประการ เพราะมนุษย์มีแรงต่อต้านความเปลี่ยนแปลง (Resistance Forces) (Lippitt, Watson และ Westley, ๑๙๕๘: ๒๗๕-๒๗๖) แรงต่อต้านความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นได้ทั้งในตัวบุคคลนั่นเอง

และเกิดจากบุคคลอื่น มนุษย์จึงจำเป็นต้องสร้างเสริมแรงผลักดันที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง (Change Forces) ขึ้นต่อสู้กับแรงต้าน ครูจึงมีบทบาทต่อนิสิตในการสร้างเสริมแรงผลักดันที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายหลังจบการศึกษาไปแล้ว โดยมีการติดตามผลและพัฒนาต่อเนื่อง

ครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชรวิทย์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการติดตามผลและพัฒนานิสิตอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

เป็นการศึกษาตลอดชีวิตอยู่แล้ว มีการฟังธรรมสม่ำเสมอ มีการประชุมองค์กรต่าง ๆ มีกิจกรรมตลอดปี ออกหนังสือธรรมะทุกเดือน มีเทปธรรมะบริการ แม้จะปฏิบัติไม่ได้บ้าง หรือย่อหย่อนลงก็มาร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ปฏิบัติตามฐานจริง สร้างกรรมดีไว้ก่อนเป็นร้วงนอก ได้รับประโยชน์เฉพาะคน สังคมก็สงบขึ้นได้ ยกระดับจิตวิญญาณของสังคม . . .

เป้าหมายจริงของเรา ก็จะช่วยให้รักษาความดีได้ แต่กัลยาณมิตรก็มีความสำคัญต่อการรักษาความดี ต้องอาศัยการฟังธรรม การอ่านหนังสือด้วย การสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา ทำให้เกิดสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม สื่อที่ใช้ก็เช่น หนังสือ เทป วิดีโอ การแสดงธรรม ซิตี เค็ยวนี้ก็มีวิทยุชุมชน มีรายการ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต . . .

ถึงไม่ได้มาอยู่วัด ก็มีสื่อส่งให้ถึงบ้าน บางทีสมณะก็ไปเยี่ยม หรือมีงานการบางโอกาส ญาติโยมก็มาเยี่ยมสมณะ การพบสมณะและได้ฟังธรรมเป็นทางไม่เสื่อมอย่างที่พระพุทธรเจ้าบอก โดยเฉพาะงานประจำปี อย่างพุทธาภิเษก ปลุกเสก เป็นงานรวมญาติที่มีพลังมาก อย่างน้อยก็ทำให้ถือศีล ๘ ได้ ๗ วันตลอดงาน เป็นงานที่ย้ำความสำคัญของศีลที่ต้องคิดตัวเราไป ปฏิบัติได้ตลอด ส่วนวิชาความรู้อาจไม่ได้ใช้ . . .

สังคมอโศกก้าวไปถึงขนาดที่ช่วยเหลือกันในด้านเศรษฐกิจด้วย มีเครือข่ายชุมชนทำให้ตลาดกว้างขึ้น แล้วแต่ละชุมชนก็ยังมีตลาดที่คนนอกชุมชนมาซื้อสินค้าได้อีกด้วย

ในด้านการเรียนรู้ ก็ขยายขอบเขตการเรียนรู้ในด้านเกษตร เศรษฐกิจ การเมือง ช่วงนี้ก็สนใจด้านสุขภาพกันมาก มีอะไรใหม่ ๆ ก็พร้อมจะเรียนรู้ เปิดโอกาสให้เรียนรู้ได้กว้างขวาง การศึกษาเป็นการแก้ปัญหา เมื่อมนุษย์มีปัญหาเรื่องใด ก็แก้ไขเรื่องนั้น การเรียนรู้จึงสมบูรณ์

ครูจากภายนอกชุมชนมีความเห็นว่า ชุมชนชาวอโศกมีกระบวนการส่งเสริมให้ผู้ที่สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้แล้ว รักษาความดีของตนต่อไปได้ด้วยวิธีการอันหลากหลาย เป็นต้นว่า

(ชุมชนอโศก)เป็นการศึกษาตลอดชีวิตอยู่แล้ว มีการฟังธรรมสม่ำเสมอ มีการประชุมองค์กรต่างๆ มีกิจกรรมตลอดปี ออกหนังสือธรรมะทุกเดือน มีเทพธรรมะบริการ แม้จะปฏิบัติไม่ได้บ้าง หรือย่อหย่อนลงก็มาร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ปฏิบัติตามฐานจริง สร้างกรรมดีไว้ก่อนเป็นร้วงนอก ได้รับประโยชน์เฉพาะตน สังคมก็สงบขึ้น ได้ยกระดับจิตวิญญาณของสังคม

เป้าหมายจริงของเรา ก็จะช่วยให้รักษาความดีได้ แต่กัลยาณมิตรก็มีความสำคัญต่อการรักษาความดี ต้องอาศัยการฟังธรรม การอ่านหนังสือด้วย การสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา ทำให้เกิดสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม สื่อที่ใช้ก็เช่น หนังสือ เทป วิดีโอ การแสดงธรรม ซีดี เดี่ยวนี้ก็มีวิทยุชุมชน มีรายการโทรทัศน์ อินเตอร์เน็ต

งานประจำปี อย่างพุทธาภิเษกฯ ปลุกเสกฯ เป็นงานรวมญาติที่มีพลังมาก อย่างน้อยก็ทำให้ถือศีล ๘ ได้ ๗ วันตลอดงาน เป็นงานที่ย้ำความสำคัญของศีลที่ต้องติดตัวเราไป ปฏิบัติได้ตลอด ส่วนวิชาความรู้อาจไม่ได้ใช้

การประทับใจในคุณธรรมซึ่งกันและกันเป็นสังคมอุดมคติ เป็นทางเลือกให้คนเข้ามาศึกษา

สิ่งที่สนับสนุนความเห็นของครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตได้เป็นอย่างดี คือ สภาพสังคมของชุมชนชาวอโศกคงปรากฏในบทที่ ๒ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชุมชนชาวอโศกมีกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชุมชนทุกฐานะอย่างต่อเนื่อง ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ที่นอกจากจะช่วยย้ำให้เห็นวิถีวัฒนธรรมที่ถูกต้องของชุมชนชาวอโศกแล้ว ยังเป็นเครื่องกระตุ้นการพัฒนาให้เกิดขึ้นในชุมชนด้วย

จากการสังเกตกิจกรรมการศึกษาในชุมชนและสัมภาษณ์ครูของสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัตพบว่า ชุมชนชาวอโศกจัดการศึกษาในด้านศีลและงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงมาก สภาพชุมชนชาวอโศกจึงเป็นชุมชนที่มีความไวเนื้อเชื่อใจกันและพึ่งพาอาศัยกันได้มาก สมกับเป็นชุมชนของคนมีศีล เมื่อประกอบกับความรู้ความสามารถและความขยันในการทำงาน ทำให้มีผลผลิตเพียงพอสำหรับการพึ่งตนเอง และเกื้อกูลแก่สังคมภายนอกอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในลักษณะของการขายสินค้าและบริการในราคาถูกลงกว่าท้องตลาดเป็นปกติ หรือ การขายสินค้าต่ำกว่าทุนในช่วงงานปีใหม่ หรือ การแจกอาหารมังสวิรัตทั่วประเทศในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ชุมชนชาวอโศกจึงได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอกมากขึ้น จนกระทั่งปัจจุบันชุมชนชาวอโศกต้องรับภาระในการจัดอบรมบุคคลหลากหลายอาชีพ เป็นต้นว่า นักเรียน ครู เกษตรกร ตำรวจ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตให้เป็นชีวิตที่มีศีลธรรมและคุณค่าต่อสังคม

สิ่งที่ครูสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตกล่าวถึงนั้น เป็นผลงานของชุมชนชาวโศกโดยรวมซึ่งเห็นความสำคัญของการศึกษาต่อเนื่อง จึงได้ผลิตสื่อและจัดกิจกรรมให้การศึกษาแก่ประชาชน จากการพูดคุยกับชาวโศกฐานะต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์และพัฒนาตนเองโดยอาศัยการเรียนรู้จากสื่อที่ชาวโศกผลิตขึ้น โดยเฉพาะหนังสือ มีผู้ออกเล่าถึงประโยชน์จากการอ่านหนังสือของชาวโศกว่า “ให้ประโยชน์กับผมมากทั้งในด้านแง่คิดและประสบการณ์ เปิดมุมมองใหม่ ๆ ทางด้านธรรมะและสังคมให้แก่ผม ให้กำลังใจได้ในยามท้อแท้” อีกคนหนึ่งบอกว่า “เวลาท้อแท้ มาอ่านหนังสือธรรมะของชาวโศก รู้สึกเหมือนน้ำทิพย์ชโลมใจ จุดประกายความคิดสร้างสรรค์แก่เพื่อนมนุษย์” อีกรายหนึ่งกล่าวว่า “มีคุณค่าประโยชน์และคุณค่าแก่การนำเนื้อหาสาระไปใช้ในการดำรงชีวิต ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม ๆ” ความรู้สึกที่มีผู้กล่าวถึงมากที่สุดคือ “ให้กำลังใจได้ในยามท้อแท้”

นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์แล้ว ชาวโศกยังผลิตสื่ออื่น ๆ อีกหลายลักษณะ ได้แก่ แถบบันทึกเสียง วิทยุทัศน์ คอมแพคดิสก์ เว็บเพจ รายการวิทยุ และวิทยุชุมชน สื่อเหล่านี้มีพลังระดับหนึ่งในการช่วยสร้างแรงผลักดันที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแก่ผู้รับสื่อซึ่งอาจจะอาศัยอยู่ภายนอกหรือภายในชุมชน ข้อดีของสื่อเหล่านี้ก็คือมีลักษณะเอียงไปข้างสื่อสารทางเดียวจากผู้ส่งสาร แม้ผู้รับสารจะตอบรับบ้าง แต่ก็มีระยะเวลาของเวลาในการโต้ตอบ และผู้รับสารไม่ได้พบเห็นผู้ส่งสาร

การสื่อสารที่ผู้รับสารและผู้ส่งสารพบหน้ากันและสามารถโต้ตอบกันได้ทันทีจะมีพลังสร้างแรงผลักดันที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้มากกว่า ชาวโศกจึงมีกิจกรรม ๒ อย่างที่มีลักษณะเป็นการศึกษาร่วมกันในชุมชนคือการฟังธรรมและการประชุม การฟังธรรมเป็นการรับความรู้ทางธรรม ส่วนการประชุมเป็นการนำธรรมะที่ได้เรียนรูมาใช้ในการดำรงชีวิต ทั้งในลักษณะของการพิจารณาตัดสินใจดำเนินการใด ๆ และในลักษณะของการแก้ปัญหา

สำหรับผู้ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนชาวโศก ไม่มีโอกาสได้ร่วมใน ๒ กิจกรรมนั้น สามารถเข้าร่วมกิจกรรมฝึกคนอย่างเคร่งครัดปีละ ๒ ครั้ง ครั้งละ ๗ วัน ในงานพุทธาภิเษกสุดขุดปาฏิหาริย์ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ที่พุทธสถานศาลือ โศก จังหวัดนครสวรรค์ และในงานปลุกเสกพระแท้ ๆ ของพุทธ ช่วงเดือนเมษายน ที่พุทธสถานศิรชะโศก จังหวัดศรีสะเกษ ทั้งสองงานดังกล่าวมีการแสดงธรรม การอภิปรายธรรม และการประชุมร่วมบริหารงานต่าง ๆ ของชาวโศกเป็นประจำทุกวันตลอดงาน ผู้เข้าร่วมงานประมาณ ๑,๕๐๐ - ๒,๐๐๐ คนจะต้องถือศีล ๘ รับประทานอาหารมังสวิรัต ตื่นตีสามครั้ง ไม่นอนกลางวัน และไม่สวมรองเท้า

ส่วนงานประจำปีอื่น ๆ ได้แก่ งานอโศกรำลึก งานมหาปวารณา งานปีใหม่ตลาดอาริยะ แม้จะมีได้เน้นการฝึกปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด แต่ก็มีกรรวมกลุ่มชาวโศกทั่วประเทศเพื่อพบปะ

ตั้งสรรค์พูดคุยกัน ๒ งานแรก และจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในราคาต่ำกว่าทุนในงานปีใหม่

ทั้งสี่ธรรมชาติ กิจวัตร และงานประจำปี ล้วนเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดตามความก้าวหน้าในการเปลี่ยนแปลงตนเอง และช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ของญาติธรรมชาวอโศก และสำหรับนิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัต ครูจะยังคงรักษาความสัมพันธ์ต่อเนื่องเพื่อช่วยให้นิสิตริเริ่มความเปลี่ยนแปลงด้วยตนเองและมีบทบาทในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในชุมชนด้วย

ปัจจุบันนิสิตรับบทบาทสำคัญทั้งในชุมชนของตนและในชุมชนเครือข่ายชาวอโศก เช่น ในการจัดงานตลาดอารียะที่ชุมชนราชธานีอโศก นิสิตทุกวิชาเขตร่วมกันรับผิดชอบงาน โดยมีนักเรียนสัมมาสิกขาทุกแห่งเช่นกันเป็นผู้ช่วยที่สำคัญอย่างยิ่ง ครูสัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัต กล่าวถึงบทบาทของนิสิตไว้ดังนี้

ม.วช. (สัมมาสิกขาลัทธิวัชชีวัต) มีผลต่อชุมชนมากที่สุด เพราะว่าเขาเป็นคนหนุ่มสาว แล้วยิ่งปฏิบัติธรรมด้วย ก็จะเป็นเรื่องแรงสำคัญ เรามีเด็กสัมมาสิกขาด้วย (นักเรียนมัธยม) เป็นเด็กรุ่นน้อง ก็จะมองรุ่นพี่ จะเป็นรุ่นพี่ที่ทำงาน เป็นหัวหน้างานของแต่ละฐานได้ แล้วรุ่นน้องที่เห็นก็จะพัฒนาตัวเองตาม แล้วก็จะเห็นว่าเมื่อเราเรียนจบ เราจะอยู่ตรงนี้ก็ ได้ ก็จะทำให้ชุมชนของเรามีคนที่ตั้งใจปฏิบัติธรรมมาตั้งแต่เด็ก ๆ แล้วก็ช่วยเหลือกิจการงานได้เยอะ สืบต่อกันไปรุ่นต่อรุ่น เพราะว่าชุมชนเราก็มีคนแก่มากขึ้น (สิกขมาตุนุญ)

ชุมชนได้ประโยชน์จากนิสิตโดยตรงเลยนะ เริ่มจากงานต่าง ๆ ที่ชุมชนเรามี เพื่อเลี้ยงชุมชนเอง หรือว่าเพื่อสาธิตให้คนที่มาอบรมต่อไป นิสิตจะเป็นคนที่ค่อย ๆ ไปฝึกงานรับภาระงานในชุมชนโดยการเป็นลูกน้อง เป็นผู้ตาม ศึกษาไป เริ่มจากช่วยปิดกวาดเช็ดดูช่วยงานเล็กๆน้อยๆ ศึกษาจนกระทั่งเขาเป็น เขาสามารถรับผิดชอบงานนั้น แผนกนั้นได้เลย จนกระทั่งสุดท้าย นิสิตก็เป็นครูฐาน ฝึกงานให้นักเรียนมัธยมที่ไปฝึกงานในฐานนั้น แล้วก็รับผิดชอบหารายได้เลี้ยงชุมชนด้วย

ถ้ามีคนมาอบรมหรือมาดูงาน มาศึกษาอยากได้อาชีพจากเรา เช่น ลูกค้า รกส. นิสิตก็จะเป็นตัวสำคัญในการเป็นที่เลี้ยงดูแลชีวิตเขาที่บ้าน แล้วยังมาเป็นพี่เลี้ยงสาธิตงานต่าง ๆ อาชีพต่าง ๆ ให้คนที่มาเข้าอบรมด้วย

ฉะนั้น ไม่ว่าจะจะเป็นความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม อาหารการกิน แม้แต่รายได้ เราก็ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหาโดยตรง แล้วนิสิตก็มีโอกาสพัฒนาขึ้นมา ตั้งแต่เป็นผู้ตาม ผู้ฝึกหัด จนกระทั่งเป็นผู้นำ (สิกขมาตุนุญ)

นิสิตของเราเนี่ย พุดได้เลยว่า จบไปแล้ว ไม่มีวันตกงาน เพราะว่า ขณะที่เรียนไปเนี่ย เขาก็ฝึกงาน ไปด้วยในตัว แล้วตัวเขาก็อึดมั่นใจ สามารถพูดคุยได้ อธิบายได้ เขายืนยันได้ทั้ง ภาคนทฤษฎีและปฏิบัติ แล้วผลงานที่เขาทำออกมาให้หมู่กลุ่มนี้ ก็เป็นการขยายมรดกในกลุ่ม ด้วย ขยายงานด้วย เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า ศึกษาไปแล้ว คนสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เป็น ภาระสังคม เป็นที่พึ่งคนอื่นได้ด้วย เป็นประโยชน์คน ประโยชน์ท่านคู่กันไป (สิกขมาตุ ฟ้าเพียร)

ทุกคนในชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งของคนและกัน นิสิตก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ก็ต้องมี แน่นอน โดยเฉพาะงานใหญ่ ๆ ที่พวกเราจัดขึ้นมา ไม่ว่าจะ งานปลูกเสก งานพุทธาภิเษก ส่วนใหญ่นิสิตก็จะรับหน้าที่หลาย ๆ อย่าง นิสิตก็เป็นส่วน หนึ่งโดยตรง อาตมาว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับบวชเนี่ยไม่น้อยเลย (สมณะนคร)

การศึกษาของนิสิตก็เป็นการฝึกฝนที่จะแก้ปัญหาของชุมชนโดยตรง เข้าไป รับผิดชอบ เข้าไปแก้ปัญหา การช่วยเหลือพัฒนาชุมชนนั่นแหละคือ ใจของการศึกษาของ นิสิต ในอนาคตต่อไป แม้เขาไม่ได้อยู่ที่นี้ เขาไปอยู่ในชุมชน เขาก็จะเอาประสบการณ์จาก อันนี้แหละ ที่อยู่ที่นี้เอาไปใช้ได้ (สมณะปริญา)

อีกอันหนึ่งที่นิสิตมีส่วนช่วยชุมชนก็คือ ถ้าเราจะเปลี่ยนแปลงชุมชน เราจะใช้ ขบวนการนิสิตเปลี่ยนก่อน เช่นเรื่อง ๕ ส. นิสิตทุกคนจะทำก่อน เมื่อนิสิตทำแล้ว ก็จะไป ลงที่ชุมชนอีกทีหนึ่ง ก็จะได้รับความสำเร็จ เพราะว่าเป็นผู้นำชุมชน เป็นผู้นำในฐานะ งาน เป็นผู้นำการฝึกอบรม เขาก็ต้องทำตัวเองก่อน (สิกขมาตุอุบล)

จากคำบอกเล่าทั้งหมดนั้น สรุปได้ว่า นิสิตได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้รับภาระ สำคัญในชุมชนจนกระทั่งนิสิตสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาระรับผิดชอบที่นิสิตได้รับ โอกาสฝึกฝนเรียนรู้ ได้แก่

๑. ผู้รับใช้ดูแลบริหารงานในฐานะงาน
๒. คุรุฐานะงานถ่ายทอดวิธีการทำงานให้นักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขา
๓. กรรมการชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารและแก้ปัญหาชุมชน
๔. รับผิดชอบงานประจำปีของชาวอโศก เช่น งานพุทธาภิเษก งานปลูกเสก

ภาระงานที่รับผิดชอบทำให้นิสิตสัมมาสิกขาล้วนมีชีวิตทุกวิชาเขตมีการประสานงานกัน อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เป็นผลให้เกิดการรวมตัวที่เข้มแข็งและขยายขอบเขตการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ให้กว้างขวางขึ้นผ่านการประชุมและการทำงานร่วมกัน ทำนองเดียวกับการเรียนรู้ในชุมชน นั้นเอง ถึงกระนั้นก็เชื่อว่าบทบาทของคุรุจะหมดความจำเป็นลงเสียทั้งหมด คุรุยังคงมีคุณค่า

เนื่องจากวัยและการศึกษาสูงกว่า ทำให้มีประสบการณ์การปฏิบัติและวิธีคิดที่สามารถแนะนำให้นิสิตมองเห็นสิ่งอื่นที่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงต่อไปอีก รวมทั้งช่วยเหลือในการปฏิบัติงานกับชุมชน ครูจึงควรเปิด โอกาสให้มีการต่อเนื่องของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนิสิตเพื่อให้นิสิตขอความช่วยเหลือ ได้ใน โอกาสข้างหน้า

ด้วยเหตุที่สัมมาสิกขาลัยวังชีวิต ไม่มีกำหนดระยะเวลาสูงสุดในการศึกษา แม้นิสิตจะมี ส่วนบกพร่องในเรื่องอื่นใด เช่น ประสิทธิภาพการทำงานต่ำ หรือ ด้วยความสามารถทางวิชาการ ก็ยัง ได้รับ โอกาสที่จะศึกษาพัฒนาตนเองอยู่ในชุมชน トラบเท่าที่ยังสามารถรักษาศิลปปฏิบัติธรรม ดำเนินชีวิตตามกฎระเบียบของชุมชน อีกทั้งสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตยังมีเป้าประสงค์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีศีลธรรม สมรรถนะในการทำงาน และความรู้ทางวิชาการอัน ประกอบด้วยประโยชน์สำหรับการพัฒนาชุมชน กับมีเจตนาอย่างยิ่งที่จะให้นิสิตใช้ชีวิตอยู่ใน ชุมชนต่อไปหลังจบการศึกษาแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนิสิตจึงดำเนินต่อเนื่องไป ไม่อาจ กำหนดวาระสุดท้ายของความสัมพันธ์ได้

ภารกิจสำคัญที่สัมมาสิกขาลัยวังชีวิตเตรียมการให้นิสิตแล้วคือการเพิ่มขีดความสามารถของนิสิตในการเปลี่ยนแปลงตนเอง ด้วยวิธีการต่าง ๆ หลากหลายประการดังที่กล่าวผ่านมาแล้ว ส่วนสิ่งที่ครูยังคงต้องทำต่อเนื่องคือการสนับสนุนช่วยเหลือนิสิตอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัด กิจกรรมเผยแพร่ธรรมะ การสร้างงานที่มีประโยชน์คุณค่าต่อสังคม การพัฒนาตนเองทั้งในด้าน ศีลธรรมจรรยาและสมรรถนะในการทำงาน เป็นต้น การเยี่ยมเยียนตามระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อ ป้องกันปัญหาหรือพบปัญหาตั้งแต่ระยะแรกซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการแก้ไขหรือระงับมิให้ขยายตัว ลูกถามจนยากจะแก้ไขได้ และการพิจารณาเกี่ยวกับการขอความช่วยเหลือ เช่น การแสวงหาแหล่ง ความช่วยเหลือที่เหมาะสมกับประเด็นที่ต้องการ เป็นต้น

ตารางที่ ๔ ในหน้า ๑๖๕ จะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชุมชนและการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในชุมชนราชธานีอโศก

ตารางที่ ๔ การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในชุมชนราชธานีโอศก

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในชุมชน
<p>๑. พื้นที่ ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - เขตพุทธสถาน มีโบสถ์ เขื่อนเพิงกันเขื่อนโสเหล่ เขื่อนศูนย์บุญ ที่พักผ่อน ที่พักผ่อน และที่พักคนวัด - เขตชุมชน มีศูนย์สุขภาพ โรงครัวกลาง ห้างปันบุญ ห้องเครื่องมือ โรงช่าง โรงแยกขยะ ศูนย์ปฏิบัติการ IMO - เขตกิจกรรม เป็นพื้นที่เพาะปลูก - เขตอุตสาหกรรมและการค้า มีโรงสี ตลาดกลางผลิตทางการเกษตร ฐานงานแปรรูปอาหาร โรงแหมพุดสมุนไพร โรงเย็บจักรอุตสาหกรรม หม่องค้ำผง โรงเพาะเห็ด 	<p>๑. บริบทการเรียนรู้</p> <p>การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในชุมชนใช้สถานที่และทรัพยากรทั้งหมดของชุมชน ผู้เรียนเรียนรู้ขณะร่วมกิจวัตรและปฏิบัติงานในชุมชน</p>
<p>๒. ประชากร</p> <p>ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนต้องถือศีล ๕ หรือศีล ๘</p>	<p>๒. กลุ่มเป้าหมาย</p> <p>ประชากรที่อยู่อาศัยประจำในชุมชน ไม่น้อยกว่า ๑ ปี ก่อนเข้าศึกษา</p> <p>๓. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง</p> <p>เป็นผู้ถือศีล ๕ และสูงกว่ำนั้</p> <p>๔. การตรวจสอบผล</p> <p>ประชากรในชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบผล</p> <p>๕. การติดตามและพัฒนาต่อเนื่อง</p> <p>ช่วยเหลือให้ผู้เรียนริเริ่มความเปลี่ยนแปลงได้ด้วยตนเอง และสร้างกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน</p>
<p>๓. การงานอาชีพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - งานอาชีพมี ๓ ประเภท คือ กสิกรรม แปรรูปผลิตทางการเกษตร และค้าขาย - ทุกอาชีพดำเนินการด้วยระบบบุญนิยม 	<p>๖. สาระการเรียนรู้</p> <p>คือ ศีลซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของประชากร งานอาชีพในชุมชน และวิชาการความรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาพฤติกรรมและการงาน</p> <p>๗. แนวคิดหลักการ</p>

ตารางที่ ๔ การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในชุมชนราชธานีอโศก

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในชุมชน
<p>๓. การงานอาชีพ (ต่อ)</p> <p>- ทุกอาชีพดำเนินการด้วยระบบบุญนิยม</p>	<p>๗. แนวคิดหลักการ</p> <p>จัดการศึกษาแบบบุญนิยม</p> <p>๘. เป้าหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฟังตนเองและพัฒนาตนเอง - ดำรงสัมมาชีพ - ช่วยเหลือสังคม - เป็นตัวอย่างที่ดี



ภาพที่ ๑๗ ชุมชนราชธานีอโศก



ภาพที่ ๑๘ ผู้สมัครเข้าเป็นนิสิตเข้ารับการสอบสัมภาษณ์



ภาพที่ ๑๙ วันไหว้ครู